

Norrøn oversettelse av bibeltekst på 1200-tallet

Oversettelsesstrategier i *Stjórn II*

Olav Neset

Masteroppgave i norrøn filologi

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

UNIVERSITETET I OSLO

våren 2014

Forord

Nå er oppgaven ferdig. Det har vært inspirerende og morsomt å arbeide med *Stjórn II* og lære om norrønt oversettelsesarbeid.

Jeg har lyst til å takke!

Først og fremst har jeg lyst til å takke min veileder, professor Jon Gunnar Jørgensen. En stor takk for rask og god lesning, for konstruktiv og grundig veiledning, for faglige innspill, for lærerike samtaler og hyggelige møter!

En stor takk til Arnhild Mindrebø for utallige samtaler om middelalder, oversettelser, tekster og mye annet!

En særskilt takk til Håvard Neset som har vært til uvurderlig hjelp med den tekniske utformingen av oppgaven!

Sist, men ikke minst, en stor takk til Anne som har støttet meg i arbeidet, og som synes det har vært greit at jeg har fordypet meg i *Stjórn* på kvelder, i helger og ferier!

Tusen takk!

Olav Neset

Oslo, mars 2014

Innhold

Kapittel 1	Problemstilling.....	1
Kapittel 2	Forskningshistorien omkring <i>Stjórn II</i>	9
Kapittel 3	Teori og metode.....	13
Kapittel 4	Beskrivelse av materialet.....	19
Kapittel 5	Beskrivelse av oversettelsesstrategier i <i>Stjórn II</i>	87
Kapittel 6	Drøfting og tolkning.....	115
Kapittel 7	Konklusjon.....	125
Litteratur.....		129

Kapittel 1 Problemstilling

Latin og det nasjonale skriftspråket levde side om side i Norge og på Island i middelalderen. Latin var kirkens språk. Liturgien og tekstlesningene i messen var på latin. Tidlig oppsto det behov for å oversette latinske religiøse tekster, f. eks. legender og prekener. *Gammelnorsk homiliebok* fra begynnelsen av 1200-tallet inneholder bl. a. oversatte prekener ordnet etter kirkeåret. *Vulgata* ble brukt som betegnelse på den latinske oversettelsen av *Det gamle testamentet* og *Det nye testamentet* som vestkirken brukte fra 600-tallet. Bibelsk stoff herfra ble også tidlig oversatt. På det norrøne området ble ikke *Vulgata* i sin helhet oversatt i løpet av middelalderen, men det fantes likevel mye oversatt bibelstoff. Store deler av evangeliestoffet og *Apostlenes gjerninger* fra *Det nye testamentet*, de historiske bøkene og salmene fra *Det gamle testamentet* var oversatt. (Kirby 1986:101) Oversettelsen av de historiske bøkene i GT kalles *Stjórn* og regnes som en samling av de eldste bibeloversettelsene på det norrøne området.

Jeg har valgt å skrive om *oversettelsesstrategier* i en del av *Stjórn*-materialet, nemlig *Stjórn II*, som omfatter *Exodus 19 - Deuteronomium 34*.

Stjórn er en samlebetegnelse på de norrøne oversettelsene av de historiske bøkene i *Det gamle testamentet*, fra *Genesis* til og med 2. *Kongebok*. Det er ikke et homogent verk, og det finnes ingen overordnet redaksjonell ide bak. Carl Richard Unger brukte betegnelsen i sin utgave av 1862: *Stjórn. Gammelnorsk Bibelhistorie fra Verdens Skabelse til det babyloniske Fangenskap*.

Betegnelsen finnes ikke i noe håndskrift, men har trolig blitt brukt som betegnelse på håndskrifter med bibelsk innhold på første del av 1500-tallet. Den forekommer i et inventarium (eignaskrá) for Skálholt bispesete fra 1588. Det er mest sannsynlig AM 227 fol som det refereres til. (Astås 2009: xvii) Árni Magnússon brukte også betegnelsen *Stjórn* som trolig representerer en tradisjon fra mellomalderen. (Astås 1990: 5)

Navnet *Stjórn* betyr *styre* eller *styring*. Det er uenighet om hva som ligger i begrepet, men det refererer trolig til Guds styring av jødefolket, verden og historien. *Stjórn* er en samlebetegnelse på fire bibeloversettelser. De er nummerert fra I – IV etter plasseringen av stoffet i *Bibelen*. *Stjórn II* og *IV* overlapper hverandre innholdsmessig.

Stjórn I dekker bibelhistorien fra *Genesis* 1 til *Exodus* 18,27, dvs. fra skapelsen og til israelsfolket står ved Sinai berg klare til å motta Guds bud. Oversettelsen er en kompilasjon med mye utenombibelsk stoff knyttet til bibelteksten. Dette stoffet består av lærde kommentarer fra bl. a. Petrus Comestors *Historia Scholastica* og Vincentius Bellovacensis' *Speculum Historiale*. Bibeltekst og kommentarer er enkelte steder vanskelig å skille fra hverandre. Andre steder opptrer kommentarene som selvstendige enheter. *Stjórn I* inneholder også utenombibelsk stoff om f. eks. geografi, fremmede folkeslag og merkelige dyr. Det finnes også et prekenmateriale for langfasten og et omfattende avsnitt om messen. Forordet i *Stjórn I* knytter teksten til Håkon 5. Magnussons regjeringstid og hoff (1299-1317). Formålet med oversettelsen skulle være høytlesning for de ikke-latinkyndige medlemmer av hoffet på søndager og dager som ikke var viet til helgener.

Stjórn II er en oversettelse av *Exodus* 19, 1 til og med *Deuteronomium* 34. Temaet er Moses som leder israelsfolket i ørkenen på vei mot det lovede land. Et høydepunkt er åpenbaringen på Sinai, pakten og de ti bud. *Stjórn II* utgjør ca. 66 sider i Riksarkivets *Stjórn*-utgave, noe som er en betydelig reduksjon av *Vulgata*. *Stjórn II* er en ganske annerledes oversettelse enn *Stjórn I*. Mens *Stjórn I* har betydelige mengder utenombibelske innskudd i form av lærde kommentarer, har *Stjórn II* få tillegg, nærmere bestemt ni kortere innslag fra *Historia Scholastica*. Det finnes store partier med ordrett oversettelse, utfyllinger, forkortelser, referat og utelatelser. *Stjórn II* representerer trolig den eldste oversettelse av *Pentateuken* på norrønt område, trolig oversatt på Island av en islending. (Astås 2009: xx-xxii)

Stjórn III dekker *Josvas bok*, *Dommernes bok*, *Ruts bok*, *Samuelsbøkene* og *Kongebøkene*, med innslag fra *Krønikebøkene*. (Astås 1990: 7) Temaet er erobringen av og etableringen i det lovede land, under ledelse av Josva. *Stjórn III* har en del ordrett gjengivelse, referat og sammendrag. Teksten kan være svært ordrik og har enkelte tillegg fra *Historia Scholastica*.

Stjórn IV er en kortere versjon av *Josvas bok*, basert på Petrus Comestors *Historia Scholastica*. Talestoffet er sterkt kortet ned, og dramatisk fremstilling er vektlagt. (Astås 2009: xxxi)

Håndskrifter

Håndskriftene som inneholder *Stjórn*, er AM 226 fol, AM 227 fol og AM 228 fol. *Stjórn II* er bare overlevert i ett håndskrift, AM 226 fol. AM 226 fol dateres til ca. 1360 – 1370, AM 227 fol til ca. 1350 eller noe senere, AM 228 fol til første del av 1300-tallet. Alle *de fire delene av Stjórn* finnes bare i AM 226 fol, men *Stjórn II* er tydelig et senere tillegg, skrevet på 1400-

tallet. (Svanhildur Óskarsdóttir 2007: 108) *Stjórn II* er en avskrift eller avskrifts avskrift av et betydelig eldre verk. Det er uenighet om dateringen av verket, men flere forskere, deriblant Astås og Jakob Benediktsson, mener at 1200 - 1250 er sannsynlig. Seip og Kirby mener verket kan være eldre, fra siste halvdel av 1100-tallet.

Det har blitt diskutert om *Stjórn II* opprinnelig har vært en del av en hel *Pentateuk-*oversettelse, eventuelt enda mer omfattende. Slik *Stjórn II* nå er plassert mellom *Stjórn I* og *Stjórn III*, synes det å være et innskudd for å dekke bibelhistorien fra *Exodus* 18 til *Josvas bok*.

Jeg har lagt Reidar Astås' *Stjórn*-utgave (2009) til grunn for min analyse. Dette er en diplomatarisk utgave. Astås beskriver utgivelsen som en *kritisk utgave* og knytter den opp mot utgaven til Unger. Han har valgt AM 227 fol som hovedkilde, mens Unger valgte AM 226 fol og AM 228 fol. Når Astås velger 227 som beste tekst, gjelder det for *Stjórn I* og *III*. For *Stjórn II* og *IV* bruker han AM 226 fol, som er det eneste håndskriftet som inneholder disse tekstene. Der AM 227 fol har hatt defekter, har tekst fra AM 226 fol blitt satt inn. Hvor både AM 226 fol og AM 228 fol har lakuner, har han brukt tekst fra AM 225 fol.

Astås har valgt å være restriktiv med konjekturen og har heller valgt å gi kommentarer. Når overskriftene i AM 227 fol har vært vanskelige å lese, har han nyttet Ungers gjengivelse og markert dette. Han har hatt en bokstavrett gjengivelse som utgangspunkt og redegjør for tillem্পninger og forenklinger. De fleste ligaturene er oppløst. Abbreviaturer er oppløst og settes i kursiv. Avvik i skrivemåte for navn på personer, steder og folkeslag angis. Alle tekstomstillinger er med. Avvik av tekstkritisk betydning er markert. En del særtrekk som ikke er tekstkritisk relevante, markeres ikke. Heller ikke illustrasjoner og det Astås kaller "tilføyelser av rabbel". (2009: cli) Fete typer brukes for å markere rød skrift i håndskriftene. I marginen er det satt kildemarkeringer, og sidetall for Ungers utgave er satt i parentes.

Vulgata

Stjórn er oversatt etter et håndskrift av *Vulgata*. *Vulgata* betyr *alminnelig*, underforstått versio, altså den alminnelige bibel. De første latinske oversettelsene av GT- og NT-tekster ble skrevet i siste del av det 2. århundre. Bibelen slik den foreligger nå, forelå ikke på denne tiden. Dette var oversettelser av enkelttekster og enkeltbøker ut fra kirkelige behov for stoff til undervisning og forkynnelse. Disse oversettelsene kalles *Vetus Latina* (den gamle latinske) underforstått versio. (Kraggerud 1993:1) Etter hvert oppsto det mange varianter av *Vetus Latina*.

På slutten av 300-tallet fikk Hieronymus (345-419/420) i oppdrag av pave Damasus å lage en ny utgave av Bibelen på latin. Han oversatte og reviderte *Det gamle testamentet* ut fra hebraiske forelegg og *Det nye testamentet* fra greske forelegg. Oversettelsen skulle erstatte de mange versjoner av *Vetus Latina*. Hieronymus' oversettelse fikk navnet *Vulgata*. Den fikk også stor utbredelse, men var omstridt i flere hundre år. *Vulgata* ble kirkens latinske bibeltekst. Men den levde side om side med *Vetus Latina*, også i middelalderen. Forskjellene mellom *Vulgata*-versjonene er ofte små, f. eks. forskjellige stavemåter eller synonymer, altså ikke betydningsskillende variasjoner. Vi vet altså ikke per i dag hvilken versjon eller versjoner som ligger til grunn for *Stjórn II*.

Når jeg skal undersøke hvordan *Stjórn II* er oversatt, har jeg valgt å bygge på *Vulgata*-utgaven til Weber & Gryson (2010) *BIBLIA SACRA*. I forordet blir det redegjort for *Vulgatas* historie og Hieronymus' betydning for den. *Vulgata* består av en samling latinske oversettelser som varierer både med hensyn til opprinnelse og karakter. Grunnen til at Hieronymus knyttes til *Vulgata* skyldes at han er den som har arbeidet mest med den. (2010: xxxiii) Videre redegjør utgiverne for tekstgrunnlaget og prinsippene i det kritiske apparat. Dette er en vitenskapelig tekstkritisk utgave som nå er akseptert som den nye referanseutgaven av *Vulgata*. (2010: xxxii)

Jeg har brukt betegnelsen *Pentateuken* som samlebegrep for de fem Mosebøkene. *Pentateuken* betyr *bestående av fem bøker*. Videre har jeg til brukt de latinske betegnelsene på de enkelte Mosebøkene: *Genesis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri* og *Deuteronomium*.

Bakgrunn for min problemstilling

Jeg ønsker å bruke begrepet *auctoritas* som en bakgrunn for å redegjøre for min problemstilling. *Auctoritas* har flere betydninger, f. eks. tilråding, beslutning, meningsuttalelse, myndighet, makt, innflytelse, prestisje, autoritet og anseelse. Dette latinske ordet er avledet av verbet *augeo*, den som fremmer noe eller som først gjør eller uttaler noe. Begrepet ble opprinnelig brukt om den prestisje som en person i det antikke romerske samfunn hadde, med den konsekvens hans innflytelse og evne til å få støtte for sin mening hadde. Augustin skilte mellom guddommelig og menneskelig *auctoritas*. I middelalderen ble *auctoritas* nyttet av pavedømmet for å opprettholde sin makt. Begrepet kunne knyttes til Gud, personer, institusjoner og også til litterære verk.

Vulgata hadde guddommelig *auctoritas* som kirkens autoriserte bibel. Jo større autoritet et forelegg hadde, jo mer tekstnært antar jeg at det ble det oversatt. *Stjórn II* er oversatt fra et

Vulgata-forelegg. Den latinske bibelteksten ble sett på som Guds Ord, som *heiløg ritning* (*Anecd. 4,18*) eller *heiløg skript* (*Stj 5,16*) (Fritzner: 1954-1972). *Vulgata*-tekster ble brukt i messen og hadde en unik autoritet som Guds ord. Den høye status som et slikt forelegg hadde, har utvilsomt påvirket måten det ble oversatt på. Det skulle tilsi at *Vulgata* ville bli svært tekstnært oversatt.

I Frankrike, England og Tyskland ble *Vulgata*-tekst oversatt til nasjonale språk i løpet av middelalderen. Kulturforbindelsen mellom Norden og Europa var god, og flere islendinger og nordmenn studerte f. eks. i Paris ved klosteret St. Victor. Det er sannsynlig at norrøne bibeloversettere har kjent og fått del i europeisk oversetterkompetanse. Trolig har de stått i en felles europeisk oversettertradisjon av bibelsk og annet religiøst stoff og også verdslig litteratur. Oversetterne tilhørte geistligheten, de var prester eller munk, og slik hadde de ikke et likegyldig forhold til *Vulgata*-teksten.

Det finnes få eller ingen teoretiske utsagn om oversettelse på norrønt språk. Men i følge Jonas Wellendorf (2009: 23-25) har Hieronymus' tanker om oversettelse etter all sannsynlighet vært kjent for norrøne lærde i sin latinske form i middelalderen og slik trolig hatt en innflytelse.

Vulgatas opphavsmann hevdet at det er best å oversette verdslig tekst mening for mening, men Bibelen burde oversettes ord for ord. Han mente Bibelen må oversettes slik for å få tak i det mysterium som lå gjemt i selve ordenes rekkefølge. Disse tankene har trolig vært kjent for norrøne oversettere og har påvirket deres oversetterpraksis.

Norrøne oversettelser er preget av stor variasjon i oversettelsesstrategier: f. eks. ordrett oversettelse, parafrase, referat, utvidelse, nedkorting, utelatelse og kommentarer. Oversetterne kunne lage sin egen tekst ut fra behovet til målgruppen. Oversettelsene kunne ha mer eller mindre nærhet til kildeteksten, de kunne være mer eller mindre tekstnært oversatt. Det kunne også være variasjon mellom nøyaktig og fri oversettelse innen samme verk. Flere forskere har påpekt at direkte tale oftere oversettes mer tekstnært enn andre typer tekster. Astås hevder at *Stjórn* gir en nøyaktig oversettelse av sitater fra andre forfattere ved formelen "segir x" og også av direkte tale av den jødiske Gud. Det kan altså virke som om oversetterne velger forskjellige oversettelsesstrategier avhengig av teksttype. (Pettersson 2009: 46) I sin undersøkelse av *Alexanders saga* har Jonatan Pettersson funnet ut at direkte tale er mer tekstnært oversatt enn narrative avsnitt. (Pettersson 2009: 246-247)

Ut fra at *Vulgata*-forelegget er et forelegg med stor auctoritas som Guds ord, antar jeg at dette fører til en mer tekstnær oversettelse enn av verdslige forelegg.

Stjórn II er på mange måter en jødisk ”saga”. Det finnes mye episk tekst hvor Gud, Moses og folket er de handlende og talende. Eksempler på kjente fortellinger er Guds åpenbaring på Sinai, Paktsslutningen og Gullkalven. I disse episke tekstene settes det inn direkte tale i form av dialoger mellom Herren og Moses og mellom Moses og folket. Det finnes også lange monologer hvor Gud taler direkte til Moses og folket. Monologene inneholder mye lovstoff, f. eks. de ti bud, paktslovene, instruksjoner for bygging og bruk av tabernaklet, lover om ofring og lover om rent og urent. Det ser det ut til at episk tekst er oversatt annerledes enn direkte tale i *Stjórn II*. Episk tekst synes å være friere oversatt enn direkte tale. Trolig er den direkte talen mer tekstnært oversatt fordi den inneholder Guds tale.

Problemstilling

Min hovedproblemstilling blir da:

Er der egne retningslinjer for oversettelse av bibeltekst i middelalderen?

Med *retningslinjer* tenker jeg ikke på skrevne regler, men på uskrevne konvensjoner for oversettelse av bibeltekst. For å finne svar på denne problemstillingen har jeg stilt tre spørsmål:

Vil en analyse av *Stjórn II* vise at episk tekst og direkte tale blir oversatt på forskjellig måte?

Kan det påvises at gudstale og mennesketale i partiene med direkte tale oversettes forskjellig?

Kan det påvises forskjeller i oversettelsesstrategier mellom verdslig tekst og *Stjórn II*?

Forventede funn

Jeg forventer at bibeltekst er mer tekstnært oversatt enn verdslig tekst og at direkte tale er mer tekstnært oversatt enn episk tekst i *Stjórn II*. Jeg forventer videre at gudstalen er mer tekstnært oversatt enn mennesketalen i partiene med direkte tale, og at det kan påvises forskjeller i oversettelsesstrategier mellom verdslig tekst og *Stjórn II*.

Begrensning av materialet

Stjórn II dekker 66 sider i Riksarkivets *Stjórn*-utgave, fordelt slik: *Exodus* 20 sider, *Leviticus* 6 sider, *Numeri* 31 sider og *Deuteronomium* 8 sider.

Som grunnlag for min undersøkelse har jeg valgt ut tre utsnitt på ca. 8 sider hver, fra begynnelsen, midten og slutten av *Stjórn II*. Det første utsnittet omfatter *Exodus* 19 – 24, annet utsnitt omfatter *Numeri* 10 – 14, og tredje utsnitt omfatter *Deuteronomium* 28 – 34.

Beskrivelse av materialet

Astås har satt inn *Vulgatas* kapittel- og versinndeling i sin *Stjórn*-utgave. Ungers sidetalopplysninger står i parentes i margin. Jeg har brukt *Vulgatas* referansesystem med kapittel- og versinndeling i behandlingen av *Stjórn*-teksten. Dette er et oversiktlig og enkelt system for å orientere seg i teksten. Nåværende kapittelinnndeling i *Vulgata* ble laget på 1200-tallet. Versinndelingen ble innført på 1500-tallet. Dette ble gjort for at man lettere skulle kunne finne de ønskede tekstpartier og for å forsikre seg om at man snakket om samme tekst.

Jeg har brukt det enkelte bibelvers i *Stjórn*-teksten som utgangspunkt for beskrivelsen.

For å beskrive oversettelsen har jeg brukt følgende kategorier:

1. innholdsaddisjon
2. innholdsreduksjon
3. andre endringer
4. ordrett oversettelse
5. nøyaktig oversettelse
6. fri oversettelse

Jeg har brukt følgende definisjoner:

Innholdsaddisjon: oversettelsen inneholder opplysninger som ikke finnes i kildeteksten

Innholdsreduksjon: oversettelsen mangler opplysninger i kildeteksten

Andre endringer: innholdsendringer som ikke passer med kategoriene addisjon og reduksjon

Ordrett oversettelse: stor grad av innholdsoverensstemmelse mellom kildetekst og måltekst

Nøyaktig oversettelse: en viss grad av innholdsoverensstemmelse mellom kildetekst og måltekst

Fri oversettelse: liten grad av innholdsoverensstemmelse mellom kildetekst og måltekst

Jeg har konsentrert meg om det semantiske innholdet og har vektlagt *innholds-*overensstemmelse i mine definisjoner, ikke stilistisk, grammatisk eller syntaktisk overensstemmelse.

Bruken av *Stjórn*- tekst i min avhandling

Jeg har fått overført hele *Stjórn*-teksten på PDF-fil fra Reidar Astås etter tillatelse fra Riksarkivet. Da jeg åpnet PDF-filen, kom ikke teksten frem i alle detaljer. Jeg måtte selv sette inn enkelte bokstaver og symboler før jeg kunne sette teksten inn i mitt skjema.

Jeg har forholdt meg til teksten i håndskriftet AM 226 fol og i liten grad tatt hensyn til Ungers emendasjoner, som Astås har satt inn i noteapparatet.

Jeg har gjort disse modifiseringene med teksten:

Jeg tar bort margkommentarer, kapittel- og linjemarkering og tekstkritisk apparat.

Jeg tar bort markering av sideskifte i Ungers *Stjórn*-utgave.

Oppløsningen av abbreviaturer markeres ikke med kursiv.

Markering av tekstavvik fjernes.

Jeg særskraver sammentrukket dobbel p og a.

Tilføyelser over linjen, enten av skriver selv eller av yngre hånd, markeres ikke.

Teori og metode

Jeg har brukt Gideon Toury: *Descriptive Translation Studies and Beyond*, 1995, som teoretisk grunnlag og Andrew Chesterman: *Memes of Translation: The spread of Ideas in Translation Theory*, 1997, som metodisk tilnærming. Toury har vært opptatt av å utvikle den deskriptive siden av oversettelsesstudier med vekt på å *beskrive* oversettelser og oversettelsesprosessene og forstå dem i lys av deres kulturelle kontekst. Chesterman redegjør for oversettelsesstrategier som kan være med på å avdekke og kategorisere de endringene en oversetter gjør i oversettelsen.

I tillegg har jeg tatt med noen synspunkter fra Jonatan Petterssons doktoravhandling: *Fri översättning i det medeltida Västnorden*, 2009. Her tar han opp nøyaktig og fri oversettelse og oversetteroller, f. eks. som formidler og som selvstendig tekstskaper.

Videre har jeg sammenlignet *Stjórn II* med den verdslige teksten *Parcevals saga*. Denne riddersagaen er undersøkt av Suzanne Marti i hennes avhandling fra 2010 der hun har undersøkt oversettelsesstrategier og også brukt Toury og Chesterman som teoretisk og metodisk tilnærming.

Kapittel 2 Forskningshistorien omkring *Stjórn II*

Jeg har vært opptatt av datering av verket *Stjórn II* og hvordan det er blitt oversatt. Reidar Astås som har viet et helt liv til studium og utgivelse av *Stjórn*-materialet, beskriver oversettelsen som tekstnær, med få tillegg og betydelig nedkorting av *Vulgata*-teksten. Det samme gjør Ian Kirby som har undersøkt hvordan enkelttekster fra *Vulgata* er blitt oversatt og brukt i norrøn litteratur i middelalderen. Hvis datering til første halvdel av 1200-tallet er riktig, representerer *Stjórn II* den eldste norrøne oversettelse av en lengre bibeltekst som er bevart. Den står i kontrast til *Stjórn I* som er en typisk historiebibel fra 1300-tallet. Jeg har forøvrig ikke funnet noen forskere som har stilt spørsmål om der fantes egne retningslinjer for oversettelse av bibeltekst.

Håndskrifter

Stjórn-materialet finnes i et stort antall manuskripter, men bare AM 226 fol, AM 227 fol og AM 228 fol er i følge Kirby ”reasonably complete and in addition have independent value”. (1986: 51) AM 226 fol inneholder *Stjórn I, II* og *III*, AM 227 fol *Stjórn I* og *III*, AM 228 fol *Stjórn III*. AM 225 fol er en kopi av AM 226 fol før *Stjórn II* ble satt inn.

Stjórn II-teksten finnes på 8 blad fra 1400-tallet, satt inn som et senere tillegg i AM 226 fol som består av 158 blad, med to spalter og 46-48 linjer per kolonne. *Stjórn II*-delen har 47 linjer.

AM 226 fol inneholder verkene *Stjórn*, *Rómverja saga*, *Alexanders saga* og *Gyðinga saga*. *Rómverja saga* er en fri bearbeiding av en norrøn oversettelse av verker av romerne Sallust og Lucanus. *Alexanders saga* er en gjenfortelling av det latinske diktet *Alexandreis* av Phillippus Galterus de Castellione. *Gyðinga saga* bygger bl. a. på de to *Makkabeerbøkene* i *Vulgata*, Petrus Comestors *Historia Scholastica* og Josefus’ *Antiquitates Iudaicae*. Slik blir AM 226 fol en verdenshistorie fra skapelsen til Jesu tid.

AM 226 fol har trolig blitt skrevet i augustinerklosteret på Helgafell og oppbevart der til reformasjonen. Fra begynnelsen på 1600-tallet kalles AM 226 fol for ”Stærri Stjórn”. Det oppbevares i Den Arnamagnæanske Samling i København.

Det er enighet om at det er skrevet av én hånd bortsett fra de 8 bladene med *Stjórn II*-stoff. Astås hevder at denne skriveren må ha kjent til at det fantes en *Pentateuk*-tekst ut over *Stjórn*

I, men at han ikke har hatt tilgang til den. (Astås 2009: xxxviii-xli) Jakob Benediktsson hevder at denne skriverhånden tilhører Jón Þorláksson. (1994: 449)

Alder og proveniens

De fleste forskere daterer verket til første halvdel av 1200-tallet. *Stjórn II* vil da være den eldste eksisterende norrøne oversettelse av en lengre *Vulgata*-tekst. Kirby, Jakob Benediktsson og Astås daterer teksten til første halvdel av 1200-tallet, mens Unger daterer den noe senere og hevder at tekstinnholdet i *Stjórn II* er en ”Levning af en ældre Oversættelse af Bibelen uden Tilsætninger fra Midten af det 13de Aarhundrede” uten videre begrunnelse. (Unger 1862: V) Gustav Storm hevder at håndskriftsmaterialet som inneholder *Stjórn II*-teksten, ble satt inn i AM 226 fol i begynnelsen av det 15. århundre for å fylle gapet mellom *Stjórn I* og *Stjórn III* og at tekstinnholdet kan dateres til midten eller slutten av 1300-tallet. Dette begrunner han med at “det islandske Sprog kunde endnu i Midten eller Slutningen af 14de Aarhundre skrives saa rent for fremmede Tilsætninger i Ordforraad og Tankegang, at Bearbejdelsen af de senere Mosebøger kan henføres til denne Tid”. (Storm 1886: 253) Han hevder også at Ungers datering ikke kan stemme. Han mener oversettelsen er islandsk. (Storm 1886: 253)

D. A. Seip hevder at oversettelsen er fra første halvpart av 1200-tallet, men at den bygger på en norsk foreleggstradisjon fra 1100-tallet. Videre mener han at bibeloversettelsen muligens har blitt revidert og utfylt med tilleggsstoff to ganger på 1200-tallet og 1300-tallet. (Seip 1956: 18) Seip mener at *Stjórn II*-teksten bygger på en norsk foreleggstradisjon fra 1100-tallet.

Kirby hevder om *Stjórn II* at en ”Icelandic scribe was copying an Icelandic exemplar which was produced not later than the first quarter or so of the 13th century”. (1986: 57-58) Han viser til en rekke skrivefeil som han mener skyldes feillesning av forelegget, som begrunnelse for denne dateringen. Han hevder videre at tekstinnholdet kan være fra slutten av 1100-tallet, kanskje også betydelig eldre. Jakob Benediktsson hevder at Seips synspunkter er gjetninger uten grunnlag i grundige studier. Videre hevder han at Kirby ikke kan bruke skrivefeilene til å fastsette alderen på forelegget. Han mener at *Stjórn II* opprinnelig er en islandsk oversettelse fra første del av 1200-tallet. Jakob Benediktsson hevder at *Stjórn II* representerer den eldste bibeloversettelse til norrønt mål. Den direkte oversettelsen uten forklaringer og det alderdommelige preget i ordforråd og setninger tyder på høy alder. (1994: 450-452)

Astås er enig med Jakob Benediktsson og mener at det ikke er mulig å tidfeste tekstinholdet tidligere enn til begynnelsen av 1200-tallet og at det trolig er laget på Island. (Astås 2009: xxi) Seip og Kirby antyder 1100-tallet som tidligst mulig datering. Kirby mener at Ungers datering er for sen, mens Storm mener den er for tidlig. De fleste forskerne mener oversettelsen er laget på Island, Seip hevder at en norsk foreleggstradisjon ligger til grunn. Sverrir Tómasson slår fast at både AM 226 fol og AM 227 fol er manuskripter som er islandske. (2012: 122) Jeg støtter synspunktet som tidfester verket til første halvdel av 1200-tallet.

Stjórn II's plassering i AM 226 fol

Stjórn II-teksten finnes på 8 blad fra 1400-tallet, satt inn som et senere tillegg i AM 226 fol. Både Storm, D. A. Seip, Kirby, Jakob Benediktsson og Astås er av den oppfatning at *Stjórn II* er satt inn i AM 226 fol for å fylle gapet mellom *Stjórn II* og *Stjórn III* uten å diskutere dette inngående. Jeg støtter dette synspunktet som synes å være den mest nærliggende forklaring. Svanhildur Óskarsdóttir har vært opptatt av at *Stjórn II* bare finnes bevart i ett manuskript, mens *Stjórn I* og *III* og deler av dem finnes i mange. Hun hevder at Ungers utgave blir sett som en enhet, som "The Old Norse Bible", selv om det er store innbyrdes forskjeller når det gjelder alder og innhold. (2007: 108) Hun mener videre at moderne lesere er vant til å tenke Bibelen som en helhet, som kanon. Men *Stjórn*-materialet er bare en del av tekstinholdet i AM 226 fol, som er en stor kompilasjon av både bibelsk og utenombibelsk stoff som til sammen utgjør en verdenshistorie. (2007: 110) Den opprinnelige kompilator av AM 226 fol var fornøyd med å gå direkte fra Moses i *Exodus* 18 til Josva i *Stjórn III*. Pakten og paktslovene var ikke interessante. Norrøne bibeltekster ble brukt enten som materiale til historiebibler eller for å lære folk Guds ord å kjenne. Når *Stjórn II* ble satt inn i AM 226 fol, passet teksten ifølge Svanhildur Óskarsdóttir godt inn i håndskriftets målsetning som verdenshistorie. Oversettelsen er sterkt forkortet i forhold til *Vulgata*, den er mer historiefortellende og handlingsorientert med mer direkte uttrykksmåte enn forelegget og med en forkjærlighet for kampskildringer. (2007: 118-119)

Jeg mener at slik *Stjórn II* er plassert i AM 226 fol, inngår teksten som en del av et historieverk, en verdenshistorie. *Stjórn II* blir å forstå som en historisk tekst. Jeg antar at teksten har fått et annet formål enn den hadde på 1200-tallet, da den trolig hadde et religiøst formål. Men selv om teksten i AM 226 fol inngår i en verdenshistorie, antar jeg at den også her ble forstått som en religiøs tekst.

Svanhildur Óskarsdóttir (2007: 108) hevder at *Stjórn II*-håndskriftet er fra siste del av 1400-tallet. Sverrir Tómasson hevder at det kan diskuteres om teksten på de 8 blad er så gammel som Jakob Benediktsson og Kirby antok, men kan bli sett på som “a 15th century piece, composed for the owners of the MS”, som er AM 226 fol. (2012: 125)

Stjórn II regnes som den yngste av de tre hoveddelene av *Stjórn* når det gjelder språk og alder på håndskriftsmaterialet, men eldst når det gjelder tekstinnhold (Astås 2009: xx). Men det er forskjellige oppfatninger om alder og proveniens.

Stjórn II's forhold til den svenske Pentateukparafrasen

Lars Wollin har undersøkt og sammenlignet *Stjórn I – II* med den svenske *Pentateukparafrasen*, som opprinnelig ble oversatt fra en *Vulgata*-tradisjon på slutten av 1200-tallet og begynnelsen av 1300-tallet. Han har vært opptatt av forholdet mellom de to oversettelsene. Wollin finner det sannsynlig at den norrøne og den svenske opphavsmannen har vært ordensbrødre i Dominikanerordenens provins Dacien, at de har kjent hverandre og utvekslet erfaringer underveis, men at de har arbeidet selvstendig i forhold til hverandre. Han hevder at både det norrøne og det svenske verket kan tilbakeføres til samme eller omtrent samme kilde innen *Vulgata*-tradisjonen, en *forkortet* versjon. Det kan forklare hvorfor det er så store likhetstrekk i stoffutvalget i *Stjórn II* og i *Pentateukparafrasen*. (2001: 223, 269, 292) Jeg synes det er interessant at det kanskje har eksistert en felles forkortet *Vulgata*-tradisjon som begge oversetterne har brukt .

Kapittel 3 Teori og metode

Jeg har valgt å bruke Gideon Tourys teorier om oversettelse som utgangspunkt (1995) og Andrew Chestermans tanker om oversettelsesstrategier som metodisk tilnærming (1997). Videre har jeg brukt Jonatan Petterssons synspunkter på middelalderoversettelser som et supplement (2009). Disse tre gir et godt utgangspunkt for å forstå og beskrive det særegne ved norrøne middelalderoversettelser.

Tourys teorier

Innenfor oversettelsesvitenskapen har man brukt begreper som *parafrase*, *bearbeiding* og *adaptasjon* for å beskrive friere oversettelser. Man har hatt vansker med å kalle slike måltekster for oversettelser. Toury lanserer et beskrivende, ikke-normativt oversettelsesbegrep i sin definisjon: ”an object which is characterized by its very **variability**: *difference* across cultures, *variation* within a culture and *change* over time.” (1995: 31)

For å si noe om forholdet mellom kildetekst og måltekst bruker Toury begrepet **assumed** translations. (1995:32) Begrepet innebærer antagelsen av

1. at det må ha foreligget ett eller flere forelegg som Toury kaller *the source-text postulate*
2. at innhold fra en eller flere kildetekster har blitt overført til målteksten, kalt *the transfer postulate*
3. at det finnes relasjoner mellom kildetekst og oversettelse som ble ansett som nødvendige eller tilstrekkelige i målkulturen, *the relationship postulate* (1995: 32-35)

I middelalderen var det ikke alltid lett å vite om en antatt oversettelse virkelig *var* det, hvis man ikke hadde noen kjente kildetekster eller hvis en kildetekst som man har visst har eksistert, var gått tapt. Det blir viktig å avgjøre om en tekst er en oversettelse eller ikke.

Tourys vektlegging av *variasjon* og *forskjeller* som sentrale sider ved en oversettelse har vært nyttig for å beskrive oversettelsesstrategiene i *Stjórn II* og sammenligne med *Parcevals saga*. I *Parcevals saga* er det stor variasjon i forekomstene av ordrett oversettelse i de partier som omhandler kongedømme, ridderskap og religion, i *Stjórn II* er forekomstene av ordrett oversettelse mye mer stabile gjennom hele verket.

Toury er opptatt av å utvikle den deskriptive siden ved oversettelsesstudier og bruker *Descriptive Translation Studies*, *DTS*, som betegnelse på sin tilnærming. (1995: 3) Han deler

DTS inn i tre deler: *produkt-, funksjons- og prosessorienterte beskrivende oversettelsesstudier*.

De produktorienterte oversettelsesstudiene skal beskrive de eksisterende oversettelsene og sammenligne de forskjellige oversettelsene av samme tekst på ett eller flere språk. De funksjonsorienterte oversettelsesstudiene vil være opptatt av oversettelsens funksjon i målkulturen og tekstens kontekst. De prosessorienterte oversettelsesstudiene vil være opptatt av oversettelsesprosessen. Toury mener at produkt, funksjon og prosess må sees på som en enhet.

Toury legger videre vekt på den betydning kulturen som oversettelsen er laget i, har på oversettelsen. Han sier at en oversettelse blir til i en bestemt kultur og at den funksjon oversettelsen skal ha i denne kulturen, er viktig for hvordan oversettelsen blir. Målkulturen vil ha en avgjørende innvirkning på hva som blir oversatt og hva som blir utelatt. Den funksjon som oversettelsen skal ha, påvirker de strategiene som brukes under produksjonen av målteksten.

En undersøkelse av oversettelsesstrategiene vil avsløre tekstens intensjon og funksjon i målkulturen, og også oversetterens og kulturens holdning til oversettelsen. I hvilken grad elementer fra kildeteksten blir tatt med eller utelatt, kan si oss noe om hva som har blitt sett på som viktig i målkulturen, og slik si oss noe om tekstens ønskede funksjon. Forholdet mellom funksjonen i målkulturen, selve produktet og oversettelsesstrategiene er Tourys hovedanliggende.

En oversettelse vil alltid være et produkt av sin tid og sin kultur. Det blir derfor viktig å si noe om hvordan tiden og kulturen virker på oversettelsen. Derfor er det viktig å undersøke målkulturen. Toury mener også at oversettelser fører til endringer i målkulturen. Gjennom en undersøkelse av strategiene som ligger bak oversettelsesprosessen, kan man finne ut hvilken funksjon teksten skulle oppfylle i sin kultur.

I min avhandling har jeg vært mest opptatt av Tourys tanker om de produktorienterte oversettelsesstudiene som skal beskrive de eksisterende oversettelsene. Jeg har beskrevet oversettelsesstrategiene slik jeg har funnet dem i *Stjórn II* og sammenlignet med Suzanne Martis funn i *Parcevals saga*. Jeg har vært lite opptatt av å forstå hva som kan ha vært oversettelsens funksjon i målkulturen ut fra oversetterens bruk av oversettelsesstrategier. Vi vet ikke sikkert hvilket formål *Stjórn II* var tenkt å skulle ha da verket ble oversatt på 1200-

tallet selv om det trolig har vært av religiøs karakter. Som senere innskudd i AM 226 fol mellom *Stjorn I* og *III* tjener trolig *Stjórn II* et annet formål enn det opprinnelige. Jeg har vært mest opptatt av å beskrive oversettelsesstrategiene slik jeg har funnet dem i *Stjorn II*, og mindre opptatt av oversetterens intensjoner med sin oversettelse.

Petterssons synspunkter på oversettelse

Pettersson er opptatt av middelalderens *frie oversettelse* som han definerer slik: ”en översättning som återger källtexten utan krav på att spegla källtextens språkliga strukturer fullständigt och noggrant”. (2009: 237)

Han hevder at frie oversettelser ikke kan forstås utelukkende ut fra kategoriene likhet og ulikhet i forhold til kilde- og målteksten. Det er også nødvendig å si noe om oversetterens mål og rolle. Videre mener han at oversetterens adferd er mer eller mindre regulert og nytter to begreper for å utdype dette: prinsipp og metode. Med oversettelsesprinsipp ”förstås här en handlingsregel, som kommer till uttryck i systematisk återkommande val i återgivningen”. (2009: 51) Med oversettelsesmetode forstås ifølge Chesterman ”a general way of translating, not a local solution”. (2009: 52) En oversettelsesmetode er basert på oversettelsesprinsipper som etterleves mer eller mindre konsekvent. Regelmessighet tolkes som et uttrykk for en metode.

Pettersson regner med to oversetterroller: *formidler* og *selvstendig tekstskaper*. En nøyaktig oversettelse vil alltid innebære en oversetterrolle som formidler. En fri oversettelse kan ha til hensikt både å formidle kildeteksten og å produsere en selvstendig tekst. Begge roller kan inngå i et samspill i ett og samme verk. Pettersson hevder at gjengivelsen veksler systematisk i forskjellige teksttyper, f. eks. at den i narrative avsnitt kan være vesentlig friere enn i andre avsnitt. Han henviser også til *Stjórn* og mener at man her kan se ”en ökad källtextnärhet vid formelen ”segir x””. (2009: 247) Han bruker også følgende begreper for å beskrive forholdet mellom kildetekst og måltekst: *överensstämmelse*, *innehållsutelämning* og *innehållsaddition*. (2009: 50)

Pettersson presenterer en modell for ulike typer oversettelser og oversetterroller. (2009: 57)

	Språklig överensstämmelse mellan källtext och måltext	Översättarroll
Trogen översättning	Språklig överensstämmelse mellan språkliga enheter finns	Översättaren som förmedlare
Fri översättning	Överensstämmelse mellan språkliga enheter finns endast i en viss utsträckning	
		Översättaren som självständig textskapare

Jeg synes Petterssons tanker om oversetterroller og sammenhengen mellom ordrett oversettelse og rollen som formidler har vært nyttige for å forstå en oversettelse. Videre har jeg brukt hans begrep *överensstämmelse* i mine definisjoner av ordrett, nøyaktig og fri oversettelse. Jeg har også undersøkt mitt materiale for å se om episk tekst og direkte tale oversettes forskjellig.

Metode

Jeg ønsker videre å ta utgangspunkt i Chestermans tanker om oversettelsesstrategier. (1997)

Han beskriver oversettelsesstrategier som prosedyrer en oversetter bruker når han lager målteksten, prosedyrer som angår måltekstens forhold til kildeteksten. Disse strategiene vil være bevisste. De vil sees i oversettelsen når vi sammenligner den med kildeteksten.

Chesterman beskriver 30 oversettelsesstrategier som han deler inn i tre hovedkategorier:

1. *syntaktiske kategorier* hvor syntaktisk og grammatisk struktur blir endret
2. *semantiske kategorier* hvor meningsinnholdet blir endret
3. *pragmatiske kategorier* hvor oversetteren selektivt behandler informasjon i kildeteksten ut fra sitt kjennskap til målgruppen

Her følger noen eksempler på viktige oversettelsesstrategier innen de tre hovedkategorier:

1. *Ordrett oversettelse* er en syntaktisk strategi som må inneholde alt i kildeteksten uten nevneverdig endring av innholdet.

2. *Lån og oversettelseslån* er to enkle syntaktiske metoder for å fylle ut en lakune.
3. *Skjemaendring* er en syntaktisk strategi som innebærer oversettelsesendringer i retoriske virkemidler: alliterasjon, metrisk rytme, repetisjon og parallellisme. Det finnes tre typer skjemaendringer: skjemaet i kildeteksten sees på som viktig og beholdes, et retorisk trekk omformes til et annet og utelatelse av det originale skjemaet. Å endre poesi til prosa er en markert skjemaendring.
4. *Hyponymi* er en semantisk strategi som innebærer et skifte mellom hyponym og overordnet kategori, f. eks. sverd og rustning. Disse kan gå i begge retninger.
5. *Abstraksjonsendring* er en semantisk endring i abstraksjonsnivå, fra abstrakt til mer konkret eller fra konkret til mer abstrakt.
6. *Endring av vektlegging* er en semantisk strategi som innebærer en tilføyelse, en reduksjon eller endring i innholdet eller en tematisk endring.
7. *Parafrase* er en løs, fri oversettelse som vektlegger hovedinnholdet i et tekstavsnitt mer enn delene. Denne semantiske oversettelsesstrategien brukes når oversetteren ikke synes teksten er viktig nok til en bokstavelig oversettelse.
8. *Kulturell filtrering* er en pragmatisk strategi hvor oversetteren velger ut informasjon ut fra sitt kjennskap til publikum.
9. *Tydelighetsendring* er en pragmatisk strategi som innebærer en endring til større eller mindre tydelighet.
10. *Informasjonsendring* er en pragmatisk strategi hvor oversetteren enten legger til eller utelater informasjon i forhold til kildeteksten.
11. *Synlighetsendring* er en pragmatisk strategi hvor forfatter nærværet endres fra kildetekst til måltekst, f. eks. fotnoter, kommentarer, glosser. Dette gjør tilhørerne klar over oversetter nærværet.

Jeg har vært mest opptatt av ordrett oversettelse, endring av vektlegging og informasjonsendring. Resultatene av de to sistnevnte oversettelsesstrategiene er omtrent det samme, en endring av semantisk innhold. Ved begge strategier kan oversetteren nytte addisjoner og reduksjoner, mens ved endring av vektlegging brukes også utskiftning av et innhold med et annet. Disse strategiene har jeg funnet flest forekomster av i mitt materiale. Jeg har også sammenlignet dem med forekomstene i *Parcevals saga*.

Kapittel 4 Beskrivelse av materialet

Jeg har valgt å sette hele mitt materiale inn i et skjema vers for vers og sammenholde det med tilsvarende *Vulgata*-tekst for å vise oversettelsesstrategiene. Episk tekst og direkte tale er markert, videre addisjoner, reduksjoner, andre endringer og ordrett, nøyaktig og fri oversettelse og Chestermans oversettelsesstrategier.

Når jeg har definert ordrett oversettelse som *stor grad* av innholdsoverensstemmelse, innebærer det at jeg kan definere et lemma som ordrett oversettelse selv om det ikke er samsvar i alle detaljer mellom innholdet i kildetekst og måltekst.

Chesterman definerer ordrett oversettelse slik: as meaning “maximally close to the SL form, but nevertheless grammatical”. (1997: 94) Definisjonen sier at oversettelsen skal være så nær som mulig til kildetekstens språk, men den må være grammatisk korrekt i forhold til målpråket. Chesterman legger altså vekt på språklig overensstemmelse, jeg på innholdsoverensstemmelse. Dette betyr at jeg i noen tilfeller har definert et lemma som ordrett oversettelse, som etter Chestermans definisjon kanskje ikke ville være det. Når jeg har definert et lemma som ordrett oversettelse i forhold til min definisjon, har jeg også valgt å bruke ordrett oversettelse som kategori under Chestermans oversettelsesstrategier i mitt skjema.

Hver forekomst er markert med et x. Hvis hele verset er ordrett oversatt, markeres det med ett x. Dette ser vi i *Exodus 19, 11*. Hvis et vers eller lemma har en reduksjon, men ellers er ordrett oversatt, markerer jeg dette med ett x i rubrikken Reduksjon og ett x i rubrikken Ordrett oversettelse. Dette ser vi i *Exodus 24, 13*.

I vers med en eller flere addisjoner markerer jeg forekomsten av ordrett oversettelse med ett x per lemma. Det innebærer at det kan være flere forekomster av ordrett oversettelse i samme vers. Dette ser vi i *Numeri 10,31 – 32*.

Denne linjen med forkortelser har jeg satt inn på hver ny side i skjemaet for å lette lesningen

e	d		A	R	E	O	N	F	Chesterman
---	---	--	---	---	---	---	---	---	------------

e = episk tekst, d = direkte tale, A = addisjoner, R = reduksjoner, E = andre endringer, O = ordrett oversettelse, N = nøyaktig oversettelse, F = fri oversettelse, Chesterman = Chestermans oversettelsesstrategier.

Endring av vektlegging forkortes slik i mitt skjema: endr. av vektlegging.

Oversettelsesstrategier i *Stjórn II*

Første utsnitt: *Exodus 19-24*

Episk tekst	Direkte tale	<i>Stjórn II/ Vulgata</i>	Oversettelsesstrategier					
			Addisjon	Reduksjon	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri
								Chestermans oversettelsesstrategier
		Exodus 19						
x		1 <-> þrídía manadí eptir brott faur gýdíngr af egípta landí. Komu þeir j audn synay.		x	x	x		
		mense tertio egressionis Israhel de terra Aegypti in die hac venerunt in solitudine Sinai		x		x		
								ordrett oversettelse informasjonsending informasjonsending ordrett oversettelse
x		2 þuiat þeir foru ur raphedín ísín. ok settu þar herbudir sínar vit fíall þat er þar var.		x		x		
		nam profecti de Raphidim et pervenientes usque in desertum Sinai castrametati sunt in eodem loco ibique Israhel fixit tentoria e regione montis		x				
								ordrett oversettelse informasjonsending informasjonsending
x		3 Ok er þeir voru þar. þa kalladi drottinn á Moysíes ok melti.		x	x	x		
	x	þerssa hlutí skaltu segia sonum íacobs ok israhels.		x		x		
		Moses autem ascendit ad Deum vocavitque eum Dominus de monte et ait haec dices domui Iacob et adnuntiabis filiis Israhel						
								endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse informasjonsending
x		4 þer saud þa hlutí er ec giorda egípzum monnum huersu ec bar ydr suo sem yfir arnar uængí. ok vog ydr vpp til handa mier				x		
		vos ipsi vidistis quae fecerim Aegyptiis quomodo portaverim vos super alas aquilarum et adsumpserim mihi						
								ordrett oversettelse
x		5 Nv ef þier heyrir raudð mina vardueítid þier sátt mal mítt. þa munu þier vera mer eínkannlígr lydr af aullum lydum. þuiat ec á alla jorðina				x		
		si ergo auferitis vocem meam et custodieritis pactum meum eritis mihi in peculium de cunctis populis meaest enim omnis terra						

e	d	<i>Exodus 19, 6 - 12</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	6 ok þer munut mier j kennimannlígt ríki ok j heílagt lan.				x			ordrett oversettelse
x		ok er gud hafdi þetta mællt.			x				endr. av vektlegging
		et vos eritis mihi regnum sacerdotale et gens sancta haec sunt verba quae loqueris ad filios Israhel							
x		7 þa for Moyses ok kalladí á kynstora menn ok sagdí þeim þat er Gud hafdi mællt vit hann	x			x			ordrett oversettelse informasjonsending
		venit Moses et convocatis maioribus natu populi exposuit omnes sermones quos mandaverat Dominus							
x		8 allr lyðrín svaradi honum			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging
x		giora munu uier þat allt er gud bydr.	x		x	x			ordrett oversettelse informasjonsending
		responditque universus populus simul cuncta quae locutus est Dominus faciemus cumque rettulisset Moses verba populi ad Dominum							
x		9 þa melti. Gud vit Moyses.			x	x			ordrett oversettelse informasjonsending
x		koma mun ec til þín j þoku skys. oklydr mín heyre mic mælannda vit þic ok trui þier at eilífv.	x		x	x			ordrett oversettelse informasjonsending
		ait ei Dominus iam nunc veniam ad te in caligine nubis ut audiat me populus loquentem ad te et credat tibi in perpetuum nuntiavit ergo Moses verba populi ad Dominum							
x		10 far þu ok helga folkit j dag. Ok á morgín þuoi þeir klædí sín		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		qui dixit ei vade ad populum et sanctifica illos hodie et cras laventque vestimenta sua							
x		11 ok se bunir á þridía degí. þuiat á þridía degí mun drottinn nídr stíga yfir fíall sínay fyrir aullu folkí.				x			ordrett oversettelse
		et sint parati in diem tertium die enim tertio descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai							
x		12 Mark skaltv giora um huerfís fíallít ok bíoda aullum lyd at þeir gangí eigi yfir þat mark á fíallít. þuiat sa er gengr yfir þat mark. þa deyí hann dauda.				x			ordrett oversettelse
		constituesque terminos populo per circuitum et dices cavete ne ascendatis in montem nec tangatis fines illius omnis qui tetigerit montem morte morietur							

e	d	<i>Exodus 19, 13 – 19a</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	13 Eigi skulu hendir hans taka. heldr se hann griotí bardr eða skeytum raufadr huort sem yfir merkít gengr menn eða fenadr. Ok er þeir heyra lyðinn synngia. þa ríse aller upp ok gangí til fíallzíns.				x			ordrett oversettelse
		manus non tanget eum sed lapidibus opprimetur aut confodietur iaculis sive iumentum fuerit sive homo non vivet cum coeperit clangere bucina tunc ascendant in montem			x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse
x		14 Moyses sagdí lydnum þersí ord drottíns er hann hafði mællt. ok er þeir haufdv þuegit klædí sín.			x				endr. av vektlegging
		descenditque Moses de monte ad populum et sanctificavit eum cumque lavissent vestimenta sua				x			ordrett oversettelse
x	x	15 þa melti Moyses. Verít þier bunir á þridía degí ok halldít hreinlífi ydru þar til.		x		x			ordrett oversettelse informasjondring
		ait ad eos estote parati in diem tertium ne adpropinquetis uxoribus vestris				x			ordrett oversettelse
x		16 Enn erenn þridí dagr var. ok um morgunín tok at skygía. þa heyrdur þeir reídarþrumur. ok þeírsa elldíngar flúga. ok þyck ský huldí fíallít. Ok á kafligr lvdraþlastr heyrdiz. folkít hræddízt þat er í herbudunum var þersar ognir.				x			ordrett oversettelse
		iam advenerat tertius dies et mane inclaruerat et ecce coeperunt audiri tonitrua ac micare fulgura et nubes densissima operire montem clangorque bucinæ vehementius perstrepebat timuit populus qui erat in castris							
x		18 Allt fíallít synay rauk þuiat drottínn ste nídr í elldí yfir fíallít. Ok af þeim elldí rann reykr upp sem af ofní. Allt fíallít var ogurlígt				x			ordrett oversettelse
		totus autem mons Sinai fumabat eo quod descendisset Dominus super eum in igne et ascenderet fumus ex eo quasi de fornace eratque mons omnis terribilis							
x		19a ok ludraþlastr ox í hærra hlíodok leíngra		x		x			ordrett oversettelse informasjondring
		et sonitus bucinæ paulatim crescebat in maius et prolixius tendebatur Moses loquebatur et Dominus respondebat ei							

e	d	<i>Exodus 19, 17a - 24a</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		17a þa leiddi Moyses lyðinn allann vtur herbudunum at fiállínv		x	x	x		x	ordrett oversettelse informasjonsending informasjonsending
		cumque eduxisset eos Moses in occursum Dei de loco castrorum steterunt ad radices montis							
x	x	24a Gud melti þa vit Möysen. far þu vpp ok Aaron brodir þinn með þer		x	x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending
		cui ait Dominus vade descende ascendesque tu et Aaron tecum sacerdotes autem et populus ne transeant terminos nec ascendant ad Dominum ne forte interficiat illos							

Episk tekst	Direkte tale		Oversettelsesstrategier						
			Addisjon	Reduksjon	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri	Chestermans oversettelsesstrategier
		<i>Exodus 20</i>							
x		1 Gud mællti vit all-ann gyðinga lyd suo at aller heyrðv.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging
		locutus quoque est Dominus cunctos sermones hos							
x		2 Eg em drottinn gudþinn gyðinga lydr sa er ydrleiddi á brutt af egíptalandi ok leysta ec ydr af þrældomi.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse
		ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti de domo servitutis							
x		3 Eigi skulu þier onnur gud dyrka enn mic				x			ordrett oversettelse
		non habebis deos alienos coram me							
x		4 Eigi skulu þier ydr skurgod giora eptir líkingv þeirí sem á himnum er. eða á jordu eða í uotnum eða unndir iordu.				x			ordrett oversettelse
		non facies tibi sculptile neque omnem similitudinem quae est in caelo desuper et quae in terra deorsum nec eorum quae sunt in aquis sub terra							

e	d	<i>Exodus 20, 5 - 11</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	5 Eigi skulu þier þa hlutí veg sama ok faga. Eg em drottinn Gud yduarr styrkr kappí vítiandí illzku fedra á sonum. ok j ætt ína þridíu. ok ína fiordu þeira er mic hata.				x			ordrett oversettelse
		non adorabis ea neque coles ego sum Dominus Deus tuus fortis zelotes visitans iniquitatem patrum in filiis in tertiam et quartam generationem eorum qui oderunt me							
	x	6 Ok gerandí mískun j þusunnd þeira er mic elska ok mín bodord vardueíta.				x			ordrett oversettelse
		et faciens misericordiam in milia his qui diligunt me et custodiunt praecepta mea							
	x	7 Eigi skulv þier taka nafn drottíns vit hegoma. þuiat Gud mun þann eigi sak-lausan hafa er vpp nemr nafn mítt drottins Guds yduars ofyrir syníu j híegoma.				x			ordrett oversettelse
		non adsumes nomen Domini Dei tui in vanum nec enim habebit insontem Dominus eum qui adsumpserit nomen Domini Dei sui frustra							
	x	8 Mínnízt þier at hallda helgan þuottdag huern.				x			ordrett oversettelse
		memento ut diem sabbati sanctifices							
	x	9 Síex dag a skulu þier vínna. verk ydur.				x			ordrett oversettelse
		sex diebus operaberis et facies omnia opera tua							
	x	10 Enn á síonda dag skaltv hallda huíldar dag drottíns guds þíns. Eigi skaltu neítt vínna á þuottdegi. sonr þínn ok dottir þín. þræll þínn ok ambatt þín eykr þínn ok vtlenndr madr sa er með þer er. ok fyrir innan hlíd þín skal eckí vínna á þuottdag.	x			x			ordrett oversettelse informasjondring
		septimo autem die sabbati Domini Dei tui non facies omne opus tu et filius tuus et filia tua servus tuus et ancilla tua iumentum tuum et advena qui est intra portas tuas							
	x	11 Así-au daugum giordi drottinn hímin ok jord. sío okalla hlutí þa er j þeim ero. Enn á síonnda degi hvildízt hann af aullu verkí. fyrir þui blezadí drottínn þuottdag ok helgadi.	x		x	x			informasjondring ordrett oversettelse informasjondring ordrett oversettelse
		sex enim diebus fecit Dominus caelum et terram et mare et omnia quae in eis sunt et requievit in die septimo idcirco benedixit Dominus diei sabbati et sanctificavit eum							

e	d	<i>Exodus 20, 12 - 20</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	12 Wegsama þv faudur þinn ok modur þína at þu sert langærr yfir iordínne þa er gud mun gefa þer.				x			ordrett oversettelse
		honora patrem tuum et matrem tuam ut sis longevus super terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi							
	x	13 Eigi skaltu vega.				x			ordrett oversettelse
		non occides							
	x	14 Eigi skaltu hordoma giora.				x			ordrett oversettelse
		non moechaberis							
	x	15 ok eigi skaltu stela.				x			ordrett oversettelse
		non furtum facies							
	x	16 Eigi skaltu líugvítni bera j gegn naungi þínum.				x			ordrett oversettelse
		non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium							
	x	17 ok eigiskaltu girnast hus naungs þíns. eigi skaltu girnast konu naungs þíns. eigi þræl eigi ambatt. eigi vxa æða asna ok aungvann hlut þann er annará.				x			ordrett oversettelse
		non concupisces domum proximi tui nec desiderabis uxorem eius non servum non ancillam non bovem non asinum nec omnia quae illius sunt							
x		18 Allr lydr heyrðí rauddína ok suo horn blastr. Ok sa dal ok ríukanda fíall. ok hræddir voru þeir mioc. ok lostnir med ogn	x	x	x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse informasjonsending
		cunctus autem populus videbat voces et lampadas et sonitum bucinæ montemque fumantem et perterriti ac pavore concussi steterunt procul							
x	x	19 ok mælltv vit Moyses. mæl þv vit oss at uer heyrím ok munu ver heyra. Mæli eigi drottinn vit oss at eigi beríztsuoat. atuer deyím.				x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		dicentes Mosi loquere tu nobis et audiemus non loquatur nobis Dominus ne forte moriamur							
x	x	20 þa melti Moyses vit lydinn. hrædíztþier eigi þuiat til þers kom cud.at hann reyndi ydr.Ok at ogn hans uæri yfir ydr. til þers at eigi misgerdi þier.				x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		et ait Moses ad populum nolite timere ut enim probaret vos venit Deus et ut terror illius esset in vobis et non peccaretis							

e	d	<i>Exodus 20, 21 - 26</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		21 Lydrínn stod míog langt fra fíallínv. Enn Moyses gec at þokunní þeirí er fíallit var j			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		stetitque populus de longe Moses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus							
x	x	22 Drottinn melti þa vit Moyses. þersa hlutí skaltu seigia sonum ísrael. þer sad ok heyrdur þat er ec melta vit ydr af hímne.	x			x x x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse
		dixit praeterea Dominus ad Mosen haec dices filiis Israhel vos vidistis quod de caelo locutus sum vobis							
	x	23 Eigi skulu þier gera ydr god af gullí eda sílfri.				x			ordrett oversettelse
		non facietis mecum deos argenteos nec deos aureos facietis vobis							
	x	24 Alltara skulu þier giora mer á iordunne. ok þar yfir skulu þier færa fridsamlíga hlutí ydra. Saude ydra skulu þer j forn færa j hueríum stad. þar er mínning verdr gior mins nafns. eigiskaltu aunnur god elska enn mic. þuiat ec mun koma til ydr ok bleza ydr.	x	x x		x x			ordrett oversettelse informasjonsending informasjonsending informasjonsending ordrett oversettelse
		altare de terra facietis mihi et offeretis super eo holocausta et pacifica vestra oves vestras et boves in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei veniam ad te et benedicam tibi							
	x	25 ef þier giorer mior steín alltara. þa gior þu þat eigi af skornum steinum. þuiat ef þu hefr upp kníf þínn yfir þat. þa saurgaz.				x			ordrett oversettelse
		quod si altare lapideum feceris mihi non aedificabis illud de sectis lapidibus si enim levaveris cultrum tuum super eo polluetur							
	x	26 Eigiskaltu vm palla vpp stíga til alltarís. at eigi úftrezt líótleíkr þínn.				x			ordrett oversettelse
		quod si altare lapideum feceris mihi non aedificabis illud de sectis lapidibus si enim levaveris cultrum tuum super eo polluetur							

Episk tekst	Direkte tale		Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addisjon	Reduksjon	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri	
		Exodus 21							
	x	1 þerser ero domar þeir er þu skalt þeim fyrir setía haec sunt iudicia quae propones eis				x			ordrett oversettelse
	x	2 Ef þu kaupir ebreskan þræl þa skal hann þer vi.. uetr þíóna. enn hann skal á siónnda arí brutt fara kauplaust sem hann kom.				x			ordrett oversettelse
		si emeris servum hebraeum sex annis serviet tibi in septimo egredietur liber gratis							
	x	3 Enn ef hann á konu. ok fari hun á brutt med honum.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		cum quali veste intraverit cum tali exeat si habens uxorem et uxor egredietur simul							
	x	4 Enn ef hann á sonu ok dætr. veri konan ok born hennar drottins síns þíonar. Enn hann sialfr farí brutt med klædum sinum.	x	x	x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending informasjonsending ordrett oversettelse
		sin autem dominus dederit illi uxorem et peperit filios et filias mulier et liberi eius erunt domini sui ipse vero exhibit cum vestitu suo							
	x	5 Nv ef þrællínn segir. elska ec drottinn mín. konv ok sonu ok þui víl ec eigi frials á brutt.				x			ordrett oversettelse
		quod si dixerit servus diligo dominum meum et uxorem ac liberos non egrediar liber							
	x	6 þa skal drottínn hans færa hann Gudi. ok vit mun hannleggíazt vit dyr ok dyrí stafi. ok raufa mvn drottínn eyru hans med al ok mun vera hans í veralldir.				x			ordrett oversettelse
		offeret eum dominus diis et adplicabitur ad ostium et postes perforabitque aurem eius subula et erit ei servus in saeculum							

e	d	<i>Exodus 21, 7 - 16</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	7 Ef nockur madr selr dottur sína til ambattar. þa skal hon eigi <i>suo</i> á brutt fara sem adrar ambattir ero vanar at fara.				x			ordrett oversettelse
		si quis vendiderit filiam suam in famulam non egredietur sicut ancillae exire consuerunt							
	x	8 Ef mislikaraugum drottíns síns þers er hana hefir keypta. þa lati hann hana á brutt fara. Eigi skal hann selia hana vtlenndum lyd. þo at hann rækí.				x			ordrett oversettelse
		si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerit dimittet eam populo autem alieno vendendi non habet potestatem si spreverit eam							
	x	9 Ef hann fastnar hana syni sínum. gíore hann vit hana sem vit dottur sína				x			ordrett oversettelse
		sin autem filio suo desponderit eam iuxta morem filiarum faciet illi							
	x	10 Enn ef hann tekr adra konu.þa mun hann ok sia meynne gíaford. ok eigi mun hann neíta henni klædí ok verd med grandværi.				x			ordrett oversettelse
		quod si alteram ei acceperit providebit puellae nuptias et vestimenta et pretium pudicitiae non negabit							
	x	12 Sa er mann lystr ok víll vega deyí hann dauda.				x			ordrett oversettelse
		qui percusserit hominem volens occidere morte moriatur							
	x	13 Sa madr er sitr um annann. en Gud selr annann j hendr honum. setía mun ec stad þann er honum skaltí fylgía.		x		x			ordrett oversettelse inforasjonsendring
		qui autem non est insidiatus sed Deus illum tradidit in manu eius constituam tibi locum quo fugere debeat							
	x	14 Ef nockur madr uegr naung sínn. ok um mot farar. rec þu hann á brutt fra alltarí mínv at hann deyí.		x		x			ordrett oversettelse inforasjonsendring
		si quis de industria occiderit proximum suum et per insidias ab altari meo evelles eum ut moriatur							
	x	15 Sa er lystr faudur sinn ęda modur deyí hann dauda.				x			ordrett oversettelse
		qui percusserit patrem suum et matrem morte moriatur							
	x	16 Sa er manni stelr ęda selr hann hann.deyí hann dauda.yfir stúgínn af sakfellí.				x			ordrett oversettelse
		qui furatus fuerit hominem et vendiderit eum convictus noxae morte moriatur							

e	d	Exodus 21, 17 - 23	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	17 Sa er bauluar faudur sinum ok modur deyí hann dauða.				x			ordrett oversettelse
		qui maledixerit patri suo et matri morte moriatur							
	x	18 Ef menn þrætazt á. ok lystr annar annann með steíne ęða hnef ok deyrr hann eigi.helldr líggr hann í rekkív.				x			ordrett oversettelse
		si rixati fuerint viri et percusserit alter proximum suum lapide vel pugno et ille mortuus non fuerit sed iacuerit in lectulo							
	x	19 ok ef hann ríss vpp ok gengr með stafvtí.þa mun hann saklauss vera.Ef hann helldr upp verkum hans á meðan. ok gialldí hann allann lækningar kostnad.				x			ordrett oversettelse
		si surrexerit et ambulaverit foris super baculum suum innocens erit qui percussit ita tamen ut operas eius et inpenas in medicos restituat							
	x	20 Sa er lystr með hendí þrel ęða ambatt. ok deyia þau af hans haundum. lastar mun hann sekr vera.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		qui percusserit servum suum vel ancillam virga et mortui fuerint in manibus eius criminis reus erit							
	x	21 Enn ef hann lífir éínn dag. ęða .íj. þadan af. þa mun hann eigi písl undir liggia. þuiat þræll ok ambatt ero hans fe.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse
		sin autem uno die supervixerit vel duobus non subiacebit poenae quia pecunia illius est							
	x	22 Ef menn verda reídir ok lystr madr kuíduga konu. suo at haufn sv deyrr er hon fer með ok skílst hon vit haufnína enn hon lífir sialf. Sa erlaust skal líggia undir domi þui líkum sem buandí hennar ok domendr dęma.				x			ordrett oversettelse
		si rixati fuerint viri et percusserit quis mulierem praegnantem et abortivum quidem fecerit sed ipsa vixerit subiacebit damno quantum expetierit maritus mulieris et arbitri iudicarint							
	x	23 enn ef kona deyrr þa skal hann gíallda aund fyrir aund.				x			ordrett oversettelse
		sin autem mors eius fuerit subsecuta reddet animam pro anima							

e	d	<i>Exodus 21, 24 - 31</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	24 auga fyrir auga tann fyrir tann. hond fyrir haunnd. fot fyrir fot bruna fyrir				x			ordrett oversettelse
		oculum pro oculo dentem pro dente manum pro manu pedem pro pede							
	x	25 bruna sar fyrir sar.		x		x			informasjonsendring ordrett oversettelse
		adustionem pro adustione vulnus pro vulnere livorem pro livore							
	x	26 Ef nauckur madr lystr í auga þræls síns ok ambattar. þa skulu þau frelsi hafa fyrir augat þat er hann ut stack.				x			ordrett oversettelse
		si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillae et luscus eos fecerit dimittet liberos pro oculo quem eruit							
	x	27 Ef madr brytr taunn vr þræli sinum ęða ambatt þa skal hann þeim frelsi gefa.				x			ordrett oversettelse
		dentem quoque si excusserit servo vel ancillae suae similiter dimittet eos liberos							
	x	28 Ef gridungr stangar konu ęða kallmann til bana. þa skal gridunginn griotí bería til bana ok eigiskulu menn hann eta. ok sa maðr er gridunginn á mun saklauss vera ef hann uísseeigiat gridungrinn var ygr.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsendring
		si bos cornu petierit virum aut mulierem et mortui fuerint lapidibus obruetur et non comedentur carnes eius dominusque bovis innocens erit							
	x	29 Ef gridungrinn er ygr íj. daga edr íj. ok veit sa er á at hann er ygr. ok vill hann eigi vardueita gridunginn ok stangar hann karlmann ęða konu til bana. þa skal bería gridunginn griotí til bana. ok suo þann mann er á gridunginn				x			ordrett oversettelse
		quod si bos cornipeta fuerit ab heri et nudius tertius et contestati sunt dominum eius nec reclusit eum occideritque virum aut mulierem et bos lapidibus obruetur et dominum illius occident							
	x	30 Ef menn vílí fe taka fyrir hann. þa skal hann giallda þuilíkt fyrir sic sem hann er beíddr.				x			ordrett oversettelse
		quod si pretium ei fuerit inpositum dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus							
	x	31 þuilíkv atkuædí skal hann undir líggía þo at gridungr stangi son hans eda dottur				x			ordrett oversettelse
		filium quoque et filiam si cornu percusserit simili sententiae subiacebit							

e	d	<i>Exodus 21, 32 - 34</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	32 Ef naut stangar þræl eda ambatt til bana þa skal sa er naut á gállda gíllda xxx. ciklos drottnei þræls eda ambattar enn gridung skal bería griotí til bana. xv. peningar ero cíklos.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsendring ordrett oversettelse informasjonsendring
		si servum ancillamque invaserit triginta siclos argenti dabit domino bos vero lapidibus opprimetur							
	x	33ac Ef nockur madr grefr grauf ok fellr þar j oxí eda Asní ok deyr		x		x			ordrett oversettelse informasjonsendring endr. av vektlegging
		Si quis aperuerit cisternam et foderit et non operuerit eam cecideritque bos vel asinus in eam							
	x	34 þa skal sa madr er grofína grof gállda verd fenadaríns þeim er fíed attí. En hann skal gállda naut fyrir naut. Enn hann skal hafa þat nauter do	x		x	x			ordrett oversettelse informasjonsendring ordrett oversettelse informasjonsendring ordrett oversettelse
		dominus cisternae reddet pretium iumentorum quod autem mortuum est ipsius erit							

Episk tekst	Direkte tale		Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addisjon	Reduksjon	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri	
		<i>Exodus 22</i>							
	x	1 Ef nockur madr tekr naut eda saud ok haugr eda selr. þa skal hann gállda v. naut fyrir j. ok iiij. saude fyrir éinn saud.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		si quis furatus fuerit bovem aut ovem et occiderit vel vendiderit quinque boves pro uno bove restituet et quattuor oves pro una ove							
	x	2 Ef þjófr verdr fundínn er hann brytr hus eda ryfr. ok er hann uegínn at þui uerkí. þa sekzt eigi uegandí á honum				x			ordrett oversettelse
		si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus et accepto vulnere mortuus fuerit percussor non erit reus sanguinis							

e	d	<i>Exodus 22, 3 - 8</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	3 ef hann gíorer þat at vpp runninne solo. þa framdí hann manndrap ok síalfr deyrir hann þa. ef þjófrínn hefir eigi fe til at gíallda fyrir stuldínn þa skal hann síalfan sic selía ok gíallda sítt verd fyrir stuldínn.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse informasjonsending informasjonsending
		quod si orto sole hoc fecerit homicidium perpetravit et ipse morietur si non habuerit quod pro furto reddat venundabitur							
	x	4 Ef saudr eda naut fínntz lifanda með þeim manni er stal. þa gíalldí hann aptur tuígíolldum.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		si inventum fuerit apud eum quod furatus est vivens sive bos sive asinus sive ovis duplum restituet							
	x	5 Efnockur madr beítir akr annars mannz eda víngrada eda spíllir annan ueg. þa gíalldí hann þat fyrir er á bizt á okrum eda víngrordum.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending
		si laeserit quispiam agrum vel vineam et dimiserit iumentum suum ut depascatur aliena quicquid optimum habuerit in agro suo vel in vinea pro damni aestimatione restituet							
	x	6 Ef elldr brennir bæí eda akra. þa á at bæta þann skada sa er elld kueík-tí.			x	x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse
		si egressus ignis invenerit spinas et comprehenderit acervos frugum sive stantes segetes in agris reddet damnum qui ignem succenderit							
	x	7 Efnockur madr selr uín sinum ker eda annan grip tilvardueítzlu. ok verdr þat stolít á brutt.ok ef þat spyrst upp. þa gíalldí þjófnat tuennum gíolldum.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		si quis commendaverit amico pecuniam aut vas in custodiam et ab eo qui suscepit furto ablata fuerint si invenitur fur duplum reddet							
	x	8 en ef eigi fínntz þat er stoliter. þa suarí sa vit gud er vardueítí. at hann hefir eigi		x			x		informasjonsending
		si latet dominus domus adplicabitur ad deos et iurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui							

e	d	<i>Exodus 22, 9 - 16</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	9 stolít ne suíkt fe annars manz. huort sem horfít hefir naut eda saudr. eda annat fe. ok huatki er skadí ma at verda.		x			x		informasjonsending
		ad perpetrando fraudem tam in bove quam in asino et ove ac vestimento et quicquid damnum inferre potest ad deos utriusque causa perveniet et si illi iudicaverint duplum restituet proximo suo							
	x	10 komi j henndr naungí sinum til vardueítlzlu oxa eda asna eda annan fenad. ok deyr þat eda lemzt eda bítr dyr ok ser eíngí madr þat.	x	x		x			ordrett oversettelse informasjonsending informasjonsending ordrett oversettelse
		si quis commendaverit proximo suo asinum bovem ovem et omne iumentum ad custodiam et mortuum fuerit aut debilitatum vel captum ab hostibus nullusque hoc viderit							
	x	11 sueri hann eíd at hann ríettí eigi hond sína til eígu naungs síns. Ok skal eigandí fiaríns þígga hans suardaga.ok er vardueítlzlu madr þa eigi skyldr at gíallda skada fiaríns þeim er feít attí.				x			ordrett oversettelse
		iusiurandum erit in medio quod non extenderit manum ad rem proximi sui suscipietque dominus iuramentum et ille reddere non cogetur							
	x	13 Ef vardueitzlu madr fiaríns færir eíganda þat sem dyr bítr þa er hann eigi skyldr at bæta skadan.				x			ordrett oversettelse
		si comestum a bestia deferet ad eum quod occisum est et non restituet							
	x	14 Sa madr er at laní tekr fe af manni ok deyr þat eda lemzt suo at eígandí er eigi hía. þa skal hann gíallda skadan þeim er attí.				x			ordrett oversettelse
		qui a proximo suo quicquam horum mutuo postularit et debilitatum aut mortuum fuerit domino non praesente reddere compelletur							
	x	15 Ef eígandí er uit staddr þa er hann eigi skyldr at gíallda ef leígt hefir verít þat ok komít mest fyrir verdkaupí verksíns.				x			ordrett oversettelse
		quod si inpraesentiarum fuit dominus non restituet maxime si conductum venerat pro mercede operis sui							
	x	16 Ef nockur madr suíkr mey eigi manni fastnada. ok misþymir hann henne. þa skal hann þa mey mundí kaupa. ok ganga hana at eíga.				x			ordrett oversettelse
		si seduxerit quis virginem necdum desponsatam et dormierit cum ea dotabit eam et habebit uxorem							

e	d	<i>Exodus 22, 17 - 26</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	17 Ef fadir meylar vill honum eigi gefa hana. gíallði hann þa þuilíkt fe med henní sem mundr hennar er. ok meylar ero uanar at taka.				x			ordrett oversettelse
		si pater virginis dare noluerit reddet pecuniam iuxta modum dotis quam virgines accipere consuerunt							
	x	18 Eigiskaltu illuirkía lífa lata				x			ordrett oversettelse
		maleficos non patieris vivere							
	x	19 þann er vit kuíkuendí á vitskíptí. deyi hann dauda.				x			ordrett oversettelse
		qui coierit cum iumento morte moriatur							
	x	21 Eigiskaltu hryggia ne kuelía utlenda menn. þuiat þeir uoru utlenndir á egiptalandí.				x			ordrett oversettelse
		advenam non contristabis neque adfliges eum advenae enim et ipsi fuistis in terra Aegypti							
	x	22 Eigi skulu grand giora eckíu eda vngum manni.				x			ordrett oversettelse
		viduae et pupillo non nocebitis							
	x	23 þui at þau munu til mín kalla. ok mun ec heyra kall þeira.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		si laeseritis eos vociferabuntur ad me et ego audiam clamorem eorum							
	x	24 ok mun reídazt hefnd mín. ok mun líosta ydr med suerdí. ok munu konur. ydrar uerda eckíur ok synir ydrir lítir			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		et indignabitur furor meus percutiamque vos gladio et erunt uxores vestrae viduae et filii vestri pupilli							
	x	20a vegízt sa er skurgod blotar.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		qui immolat diis occidetur praeter Domino soli							
	x	25 Ef þu gefr daudan fenat folkí mínu þui er med þer er. þa skaltu eigi þraungua þui suo sem heimtarí. ok eigi med leígu skaltu þui þraungua.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum non urges eum quasi exactor nec usuris opprimes							
	x	26 Ef þu tekr klædnat af naungi þínum. þa gíalltu honum þat fyrir solar fall.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum ante solis occasum redde ei							

e	d	<i>Exodus 22, 27 – 31</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	27 þuiat síaft er eítt skrydng líkama hans su er hann klædzt med. ok eigi hefir hann annat til abreídu þa er hann sefr. Ef hann kallar til mín þa mun ec heyra ord hans þuiat ec em miskunnsamr.				x			ordrett oversettelse
		ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis eius nec habet aliud in quo dormiat si clamaverit ad me exaudiam eum quia misericors sum							
	x	28 Eigi skaltu Gudi hallmæla. ok eigi skaltu bolua haufdingia lyds míns				x			ordrett oversettelse
		diis non detrahes et principi populi tui non maledices							
	x	29 Túndir skaltu eigi duelía at gíallda. ok frumburdi. Frumgetning sona þinna skaltu mer gefa.				x			ordrett oversettelse
		decimas tuas et primitias non tardabis offerre primogenitum filiorum tuorum dabis mihi							
	x	30 ok suo ed sama af nautum ok saudum .víj. daga skal þat med modur sínne vera. enn á áttadegí skaltu mer þat gíallda.				x			ordrett oversettelse
		de bubus quoque et ovibus similiter facies septem diebus sit cum matre sua die octavo reddes illum mihi							
	x	31 helgir menn mínir skulu þier uera. þann fenad er deyrr bítr ok etur af skuluþier eigi eta. helldr skulut þier þat hundum gefa. Eigi skaltu líuga ne lygí trua	x		x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending
		viri sancti eritis mihi carnem quae a bestiis fuerit praegustata non comedetis sed proicietis canibus							

Episk tekst	Direkte tale		Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addisjon	Reduksjon	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri	
		Exodus 23							
	x	1 Eigi skaltu líuguítní bera með omílldu.		x	x			x	informasjónsendring informasjónsendring
		non suscipies vocem mendacii nec iunges manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium							
	x	2 eigi skaltu flokk fylgja til íllgiorda. ok eigi skaltu hlyda margra manna at kuædí j dome at þu gangir glapstíga fra saunnu.				x			ordrett oversettelse
		non sequeris turbam ad faciendum malum nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiae ut a vero devies							
	x	3 eigi skaltu myskunnn neíta j fatækum kaupstad.			x			x	endr. av vektlegging
		pauperis quoque non misereberis in negotio							
	x	4 Ef þu renn at motí uxa eðr asna þeim er víllr hleyfir okouínr þínn á. þaskaltu hann aptr leída til hans.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		si occurreris bovi inimici tui aut asino erranti reduc ad eum							
	x	5 Ef þu sier asna þers er þic hatar líggía undirbyrdí. þa skaltu upp líetta með honum. ok eigi fra fara.				x			ordrett oversettelse
		si videris asinum odientis te iacere sub onere non pertransibis sed sublevabis cum eo							
	x	6 Eigi skaltu fra hneígíazt j fatæks mannz domí.				x			ordrett oversettelse
		non declinabis in iudicio pauperis							
	x	7 fly þu lygí. Eigi skaltu uega ríettlatan mann.		x		x			ordrett oversettelse informasjónsendring endr. av vektlegging
		þann er á motí stendr omíll du.			x				
		mendacium fugies insontem et iustum non occides quia aversor impium							
	x	8 Eigi skaltu gíafir þíggia þær er blínda uítra menn.ok snua nídr hiortum ríett-latrá.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		nec accipias munera quae excaecant etiam prudentes et subvertunt verba iustorum							

e	d	<i>Exodus 23, 10 - 19</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	10 Sex ar skaltu uínna iord þína. ok safna saman auoxtum hennar.				x			ordrett oversettelse
		sex annis seminabis terram tuam et congregabis fruges eius							
	x	11 enn þu lat hana huilazt á síonda arí. at fatækir menn þínir etí þat ok dyr er eptir hefir ordit á iordunní. A aukrum ok uingordum. ok vit smiors triam.				x			ordrett oversettelse
		anno autem septimo dimittes eam et requiescere facies ut comedant pauperes populi tui et quicquid reliqui fuerit edant bestiae agri ita facies in vinea et in oliveto tuo							
	x	14 þrim sinnum á hueríu arí skulu þier hallda hatíd.		x		x			ordrett oversettelse informasjionsending
		tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis							
	x	15a Paska fagnad skulu þier hallda vij. daga. á hueríu arí.	x	x	x			x	endr. av vektlegging informasjionsending informasjionsending
		sollemnitatem azymorum custodies septem diebus comedes azyma sicut praecepi tibi tempore mensis novorum quando egressus es de Aegypto non apparebis in conspectu meo vacuus							
	x	16 Adra hatíd skulu þier hallda þa er þier hafit sáð iardir ydrar. þridiu hatid skulu þier hallda þa er þier hafit saman fært korn ydar á haustit			x		x		endr. av vektlegging
		et sollemnitatem messis primitivorum operis tui quaecumque serueris in agro sollemnitatem quoque in exitu anni quando congregaveris omnes fruges tuas de agro							
	x	18 Eigi skaltu kalfsblod sæfa til hatídar mínna yfir hueftí.ok eigi skal eptir uera feftí hatídar mínna at morní.	x			x			ordrett oversettelse informasjionsending ordrett oversettelse
		non immolabis super fermento sanguinem victimae meae nec remanebit adeps sollemnitatis meae usque mane							
	x	19 frumuoxi iardar þinnar skaltu færa j hus drottins Guds þíns. eigi skaltu síða kíd j míolk modur sínna.				x			ordrett oversettelse
		primitias frugum terrae tuae deferres in domum Domini Dei tui nec coques hedum in lacte matris suae							

e	d	<i>Exodus 23, 20 - 26</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	20 Se herna ec mun senda eíngil mín þann er fyrir þer farí ok varduetí þic ok teí þier at ec leídí þic til þers stadar er ec hefí þier fyrir buit.				x			ordrett oversettelse
		ecce ego mittam angelum meum qui praecedat te et custodiat in via et introducat ad locum quem paravi							
	x	21 Vardueíttu ok heyr raudd hans at eigi mísgerír þu. Ok nafn mítt er íhonum.		x		x			ordrett oversettelse informasjionsending
		observa eum et audi vocem eius nec contemnendum putes quia non dimittet cum peccaveritis et est nomen meum in illo							
	x	22 Ef þu heyrir raudd hans ok gerír alla hlutí þa er ec byd þier. þa mun ec uera ouínr ouínum þínum. ok mun ec kuelía þa er þic kuelía				x			ordrett oversettelse
		quod si audieris vocem eius et feceris omnia quae loquor inimicus ero inimicis tuis et adfligam adfligentes te							
	x	23 ok mun eíngíll mín fara fyrir þer. ok mun hann leída þic til þíoda amorreum ok etheum ok ferezeum. ok cananeum ok eueum. ok ebuseum. ok mun ec þa kuelía.				x			ordrett oversettelse
		praecedetque te angelus meus et introducet te ad Amorreum et Hettheum et Ferezeum Chananeumque et Eveum et Iebuseum quos ego contribo							
	x	24 Eigi skaltu god þeira gaufga ne faga. ok eigi skaltu uerk þeira gera. helldr skaltu þau nídrbriota. ok rækia aull skurgod.				x			ordrett oversettelse
		non adorabis deos eorum nec coles eos non facies opera eorum sed destrues eos et confringes statuas eorum							
	x	25 þíona skulu þier drottni Gudi ydrum at ec bleza bornum ydrum braud ok uotn. at ec færa j brvtt fra ydr allar íllzkur.	x			x			ordrett oversettelse informasjionsending ordrett oversettelse
		servietisque Domino Deo vestro ut benedicam panibus tuis et aquis et auferam infirmitatem de medio tui							
	x	26 eigi mun uera ofra kona. ne obyria j husí þínu þar til er ec fyllí taldaga þínna.				x			ordrett oversettelse
		servietisque Domino Deo vestro ut benedicam panibus tuis et aquis et auferam infirmitatem de medio tui							

e	d	<i>Exodus 23, 27 – 31a</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	27 ogn mína mun ec senda fyrir þier. ok allan lyd mun ec uega þa er þu kemr til. ok alla ouíne þina mun ec flyia lata fyrir þer.				x			ordrett oversettelse
		terrorem meum mittam in praecursum tuum et occidam omnem populum ad quem ingredieris cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam							
	x	31a setía mun ec enndí mark þítt allt fra hafinu rauda til síauar palestínorum.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		ponam autem terminos tuos a mari Rubro usque ad mare Palestinorum et a deserto usque ad Fluvium tradam manibus vestris habitatores terrae et eiciam eos de conspectu vestro							

Episk tekst	Direkte tale		Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addisjon	Reduksjon	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri	
		<i>Exodus 24</i>							
	x	1 stíg upp þu til drottíns ok ááron ok naadab ok abíu ok lxx af ísrael. Ok munu þier uegsama min laug.		x x	x	x			informasjonsending ordrett oversettelse informasjonsending endr. av vektlegging
		Mosi quoque dixit ascende ad Dominum tu et Aaron Nadab et Abiu et septuaginta senes ex Israhel et adorabis procu							
	x	2a en þu einn mvnt vpp stíga til drottins.		x	x	x			ordrett oversettelse inforasjonsending inforasjonsending ordrett oversettelse
		solusque Moses ascendet ad Dominum et illi non adpropinquabunt nec populus ascendet cum eo							

e	d	<i>Exodus 24, 3 - 9</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		3 Moyses for þa til funndar uit folkit ok sagði þeim ord drottins ok doma.				x			ordrett oversettelse
	x	lydrin allr suarar. Aull ord drottins munu uer gera ok doma.			x	x			ordrett oversettelse informasjionsending
		venit ergo Moses et narravit plebi omnia verba Domini atque iudicia responditque cunctus populus una voce omnia verba Domini quae locutus est faciemus							
x		4 þa rítadí Moyses aull ord drottins ok doma ok eptir þat reis hann snema upp um morguninn ok gerdí alltara hía fíallínu ok færði þar xij kalfa fyrir xíj. ættum ísrahel.				x			ordrett oversettelse
		scripsit autem Moses universos sermones Domini et mane consurgens aedificavit altare ad radices montis et duodecim titulos per duodecim tribus Israhel							
x		6 Moyses tok halft fornar blod ok hellti þui j kerít. en halft blod hellti hann yfir alltarann.				x			ordrett oversettelse
		tulit itaque Moses dimidiam partem sanguinis et misit in crateras partem autem residuam fudit super altare							
x		7 eptir tok Moyses logbokína þa er hann hafði ritad ok las upp fyrir folkínu. lydrinn melti þa.	x			x			ordrett oversettelse
	x	alla hlutí munu uer giora þa er drottinn bydr.		x		x	x		ordrett oversettelse ordrett oversettelse informasjionsending
		adsumensque volumen foederis legit audiente populo qui dixerunt omnia quae locutus est Dominus faciemus et erimus oboedientes							
x		8 þa tok Moyses fornarblodit ok stocktí yfir lydinn ok melti.				x			ordrett oversettelse
	x	þetta er sattmals blod þat er drottinn festí med ydr. yfir aullum þersum malum.				x			ordrett oversettelse
		ille vero sumptum sanguinem respersit in populum et ait hic est sanguis foederis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his							
x		9 Eptir þat for Moyses ok Aaron ok náðab ok abíu ok lxx aulldunga til fulltíngs vit þa til fíallzins	x	x		x			ordrett oversettelse informasjionsending informasjionsending
		ascenderuntque Moses et Aaron Nadab et Abiu et septuaginta de senioribus Israhel							

e	d	<i>Exodus 24, 10 - 16</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		10 ok þeirsau gud gydingalyds. ok þeim syndízt undir fotum hans steinn saffirus ok suo se híminn heídr.				x			ordrett oversettelse
		et viderunt Deum Israhel sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini et quasi caelum cum serenum est							
x		11 Ok eigi senndí hann hond sína yfir þa menn er langt hofdu brutt farít fra sonum israel. ok er þeir sau drottin. þa toku atu ok drucku				x			ordrett oversettelse
		nec super eos qui procul recesserant de filiis Israhel misit manum suam videruntque Deum et comederunt ac biberunt							
x	x	12 Gud melti þa uit moysen. Stíg þu upp til mín á fíallit ok uertu þar ok mun ek gefa þer ij. tabulur ok laug. ok bodord þau er ec rítada. at þu lærir lydínn þaðan af.				x			ordrett oversettelse
		dixit autem Dominus ad Moysen ascende ad me in montem et esto ibi daboque tibi tabulas lapideas et legem ac mandata quae scripsi ut doceas eos				x			ordrett oversettelse
x		13 Eptir þat reis Moyses upp ok Jósue þíon hans.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		surrexerunt Moses et Iosue minister eius ascendensque Moses in montem Dei							
x	x	14 Moyses melti. þa uit aulldunga folksíns adr hann færi á brutt. bídítt þier þangat til er uer komum apr til ydar. Aaron ok ur munu eptir uera medydr. ok skulu þer uit þa til frettar gannga um þa hlutí er þier þurfit.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse
		senioribus ait expectate hic donec revertamur ad vos habetis Aaron et Hur vobiscum si quid natum fuerit quaestionis referetis ad eos				x			
x		15 ok er Moyses hafdí suo mællt. þa for hann vpp á fíallít. ok þa huldí-sky fíallít.	x		x				endr. av vektlegging informasjonsending ordrett oversettelse
		cumque ascendisset Moses operuit nubes montem							
x		16 Dyrð drottins bygdí yfir synay þekiandí fíallít medskyi síaudaga. A síonnda degí kalladí drottinn á moysen ok mídri þokunní.				x			ordrett oversettelse
		et habitavit gloria Domini super Sinai tegens illum nube sex diebus septimo autem die vocavit eum de medio caliginis				x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse

e	d	Exodus 24, 17 - 18b	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		17 Asióna drottins uar sem logandí elldr yfir huirfíl fíallzins í augliti allz lyds gydinga.			x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		erat autem species gloriae Domini quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israhel							
x		18b Moyses var á fíallinu xl. daga ok xl. natta.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		ingressusque Moses medium nebulae ascendit in montem et fuit ibi quadraginta diebus et quadraginta noctibus							

Annet utsnitt: Numeri 10-21

Episk tekst	Direkte tale		Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addisjon	Reduksjon	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri	
		Numeri 10							
x		11(→) audru arí bruttfarar gydinga folks af egíptalandí ok á tíunda degi þers ars hofst upp sky þat er yfir tíalld budínne var.	x	x	x	x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse
		anno secundo mense secundo vicesima die mensis elevata est nubes de tabernaculo foederis							
x		12a ok þa foru synir ísrahel med flocca sína ur eyði mork synay				x			ordrett oversettelse
		profectique sunt filii Israhel per turmas suas de deserto Sinai et recubuit nubes in solitudine Pharan							
x		13b ok for fyrst flockshaufdíngi med flokki sinvm			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		moveruntque castra primi iuxta imperium Domini in manu Mosi							
x		14 Náason hann var af kyni íudas.			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		filiis Iuda per turmas suas quorum princeps erat Naasson filius Aminadab							

e	d	Numeri 10, 15 - 23	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		15 þa for næst med sínum flokki natanael. hann var af kyni ísachar			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		in tribu filiorum Isachar fuit princeps Nathanahel filius Suar							
x		16 þa for elíab med sinn flokk. hann var af kyni zabulon.			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		in tribu Zabulon erat princeps Heliab filius Helon							
x		17 þa var nídr laugd tíalld bud. hana baru synir gerson ok merarí. þeir voru lærdir menn	x				x		ordrett oversettelse informasjonsending
		depositumque est tabernaculum quod portantes egressi sunt filii Gerson et Merari							
x		18 þa for dísuí med flokk sinn. hann var af kyni rubens.			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		profectique sunt et filii Ruben per turmas et ordinem suum quorum princeps erat Helisur filius Sedeur							
x		19 þa for salamíd med sinn flokk hann var af kyni símeons.			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		in tribu autem filiorum Symeon princeps fuit Salamihel filius Surisaddai							
x		20 þa for elesaphat med sinn flokk. hann var af kyni gads			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		porro in tribu Gad erat princeps Heliasaph filius Duhel							
x		21 þa foru lærdir menn þeir er kalladir voru kaadíte. þeir baru saunghus tíolld budarínar		x	x			x	parafrase endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending
		profectique sunt et Caathitae portantes sanctuarium tamdiu tabernaculum portabatur donec venirent ad erectionis locum							
x		22 þa for helaí med sinn flokk. hann var af kyni effraím.			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		moverunt castra et filii Ephraim per turmas suas in quorum exercitu princeps erat Helisama filius Ammiud							
x		23 þa for Gamalíelmedsinn flokk. hann var af kyni ase.			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		in tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamalihel filius Phadassur							

e	d	Numeri 10, 24 - 30	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		24 þa for abídánn med sinn flokk. hann var af kyni dans			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		et in tribu Benjamin dux Abidan filius Gedeonis							
x		25–26 í hans flokki for med liði sínv faguel.hann var af kyni asser med dans flokki			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		novissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas in quorum exercitu princeps fuit Ahiezer filius Amisaddai in tribu autem filiorum Aser erat princeps Phagaihel filius Ochran							
x		27 for elkeran med sínum flokk. hann var af kyni neptalím.			x			x	endr. av vektlegging parafrase
		et in tribu filiorum Neptholim princeps Achira filius Henan							
x		28 meðr þersí líds-skípan foru gyðingar jafnan er þeir færdu sínar herbudir.				x			ordrett oversettelse
		haec sunt castra et profectiones filiorum Israhel per turmas suas quando egrediebantur							
x		12b Sky for fyrir þeim í eydímork faaran. ok þar settu þeir sínar herbudir.	x		x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending
		profectique sunt filii Israhel per turmas suas de deserto Sinai et recubuit nubes in solitudine Pharan							
x	x	29 Moyses melti vit ozíhab son raguels magsisíns. far þu med oss til þers stadar er Gud mun gefa oss. ok munu uer gera til yduar uel		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse informasjonsending
		dixitque Moses Hobab filio Rahuhel Madianiti cognato suo proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis veni nobiscum ut benefaciamus tibi quia Dominus bona promisit Israheli							
x	x	30 ozihab suarar. eigi mun ec fara med ydr. helldr mun ec fara heim til mínna ættiardar.				x	x		ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		cui ille respondit non vadam tecum sed revertar in terram meam in qua natus sum							

e	d	<i>Numeri 10, 31 - 36</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x	x	31 Moyses suarar. þat vílðu uer at þer fyrir letut oss eigi í þerse for. Þuiat ydr er kunnig eydímorkín huar ver skulum sítía vorar herbudir. Nv uílldum ver at þu uærir vorr leídtogí.	x x x			x x x x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse
		et ille noli inquit nos relinquere tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus et eris ductor noster							
	x	32 enn ef þukemr med oss Til þeirar iardar er gud hefir oss fyrir heítid. þa munum ver gafa þier þat er bezt er á þeirí jordu er Gud gefr oss.	x			x x x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		cumque nobiscum veneris quicquid optimum fuerit ex opibus quas nobis traditurus est Dominus dabimus tibi							
x		33 Moyses for þa med sínu forneytí fra fíallínu þriggía daga leíð. enn aurk sattmals drottins for fyrir þria daga. at sía fyrir herbudar stadí.			x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		profecti sunt ergo de monte Domini via trium dierum arcaque foederis Domini praecedebat eos per dies tres providens castrorum locum							
x		34 Sky drottins var fyrir þeim um daga. er þeir foru.				x			ordrett oversettelse
		nubes quoque Domini super eos erat per diem cum incederent							
x	x	35 Ok er aurkín var vpp tekín.þa melti Moyses. rís vpp þu drottinn. ok slítúzt í sundr ouínir þínir ok flyí aller af þínu auglítí. þeir er þic hata.				x x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		cumque elevaretur arca dicebat Moses surge Domine et dissipentur inimici tui et fugiant qui oderunt te a facie tua							
x	x	36 Enn er aurkín var níðr sett. þa melti Moyses. snu apr þu drottinn til fíolda hers ísraels.				x x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		cum autem deponeretur aiebat revertere Domine ad multitudinem exercitus Israhel							

Episk tekst	Direkte tale		Oversettelsesstrategier						
			Addisjon	Reduksjon	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri	Chestermans oversettelsesstrategier
		Numeri 11							
x		1 J þui bílí gerdiz gnadd j folkínu. ok hormudv sítt erfíde. ok maugludu j gegn drottní Ok fyrir þui laust Gud þa elldíngu.ok bran enn yztí hlutr herbudana.		x	x	x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		interea ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore contra Dominum quod cum audisset iratus est et accensus in eos ignis Domini devoravit extremam castrorum partem							
x		2 þa kalladí lydrínn til Moysen. at hann skyldi þeim uit hialpa. Moyses bad þa fyrir þeim til almattígs guds at hann byrgí þeim. ok þa slocknadí þegar elldrín.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse informasjonsending informasjonsending ordrett oversettelse
		cumque clamasset populus ad Mosen oravit Moses Dominum et absortus est ignis							
x		3 Moyses kalladí þann stad bruna.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		vocavitque nomen loci illius Incensio eo quod succensus fuisset contra eos ignis Domini							
x	x	4 Gydingar gírtuizt þa slatr at eta. ok melti þa huerr mun gefa oss slatr at eta.			x			x	parafrase endr. av vektlegging ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		vulgus quippe promiscuum quod ascenderat cum eis flagravat desiderio sedens et flens iunctis sibi pariter filiis Israhel et ait quis dabit nobis ad vescendum carnes							
	x	5 Enndr minnumzt uer fiska þeira er ver atum á egíptalandí. J hug koma oss kocumerís. okpepones ok portí. ok tepí. ok adrir hlutir þeir er ver atum á egíptalandí.	x	x		x			ordrett oversettelse informasjonsending informasjonsending informasjonsending
		recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto gratis in mentem nobis veniunt cucumeres et pepones porrique et cepae et alia							

e	d	Numeri 11, 10c - 15	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		10c Vit þerse þeira ord. reiddiz Gud þeim		x				x	parafrase informasjionsending
		audivit ergo Moses flentem populum per familias singulos per ostia tentorii sui iratusque est furor Domini valde sed et Mosi intoleranda res visa est							
x	x	11 Moyses melti þa fyrir hui kallar þu drottinn á þræl þínn. hui fínn ec eigi myskunn fyrir þier. fyrir hui lagdir þu drottinn fyrir mic byrdí lyds þersa allz.			x	x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		et ait ad Dominum cur adflixisti servum tuum quare non invenio gratiam coram te et cur inposuisti pondus universi populi huius super me							
x		12 eda huort gatt ec allan þenna mannfiolda. þar er þu mælir vit mic. ber þu þa j þínum fadmí. ok færþu þa til þeirar jardar er þu suardir fedrum þeira.		x		x			ordrett oversettelse informasjionsending
		numquid ego concepi omnem hanc multitudinem vel genui eam ut dicas mihi porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum et defer in terram pro qua iurasti patribus eorum							
x		13 eda huadan mun mer koma suo micít slatur at gefa suo miclum mannfiolda. þuiat þeir grata j gegn mer ok mæla. Gef þu oss slatr at eta.				x			ordrett oversettelse
		unde mihi carnes ut dem tantae multitudini flent contra me dicentes da nobis carnes ut comedamus							
x		14 Nv ma ec eigi einn bera allann lyd þenna. Þuiat hann er mer hardla þvngur.				x			ordrett oversettelse
		non possum solus sustinere omnem hunc populum quia gravis mihi est							
x		15 eda syniz þiereigi suo drottinn. Bíd ec þic drottinn mín at at þu drepir mic. ok fínna eg myskunn fyrir þínum augum at eigi kuelíumzt ec af suo miclum íllum hlutum.	x			x			ordrett oversettelse informasjionsending ordrett oversettelse informasjionsending ordrett ovesettelse
		sin aliter tibi videtur obsecro ut interficias me et inveniam gratiam in oculis tuis ne tantis adficiar malis							

e	d	Numeri 11, 16 - 20	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x	x	16 Gud mælti þa vit moysen. kalladu saman lyðinn fyrir mítt auglít .lxx. haufdingía lydsíns þa er þu veízt at meistarar ero ok oлдungar lydsíns. ok leíð þa til dura tíaldbudarínar ok lat þa þar standa hía þier.	x			x x x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse informasjondring ordrett oversettelse
		et dixit Dominus ad Mosen congrega mihi septuaginta viros de senibus Israhel quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri et duces eos ad ostium tabernaculi foederis faciesque ibi stare tecum							
	x	17 at ec stíga nídr ok mælag vit þica ok mun ec færa af anda þinum. ok mun ec segía þeim at þeir berí byrdí lydsíns at eigi þynngízt þu eínn af þersu erfídi.			x	x x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		ut descendam et loquar tibi et auferam de spiritu tuo tradamque eis ut sustentent tecum onus populi et non tu solus graveris							
	x	18 þu skalt ok mæla vit lyðinn. Hvgiz þier. þuiat á morgin munu þer eta slatr. þuiat ec heyrdag þa segia. huerr mun gefa oss slatr at eta. gott var oss á egíptalandí. Nv mun drottinn gefa ydr slatr at eta.			x	x x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		populo quoque dices sanctificamini cras comedetis carnes ego enim audivi vos dicere quis dabit nobis escas carnum bene nobis erat in Aegypto ut det vobis Dominus carnes et comedatis							
	x	19 Eigi eínn dag eda tuo v. eda x. eda xx.				x			ordrett oversettelse
		non uno die nec duobus vel quinque aut decem nec viginti quidem							
	x	20 helldr allann manud þar til er ut ferr frykr um nasar ydrar þuiat þier rakud á brutt drottinn þann er á míllum ydvar var. ok grættut þer hann. ok gretut þier fyrir honum ok mælltud. fyrir hui erum uer á brvtt farnir af egíptalandí.		x	x	x x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging informasjondring ordrett oversettelse
		sed usque ad mensem dierum donec exeat per nares vestras et vertatur in nausiam eo quod reppuleritis Dominum qui in medio vestri est et fleveritis coram eo dicentes quare egressi sumus ex Aegypto							

e	d	Numeri 11, 21 - 25	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x	x	21 Moyses melti vit drottin. Sex hundrut þusunnda er þersí lydr fotganganda líds. ok segir þu drottinn þeim suo. Gefa mun ec ydr slatr at eta allann manud.	x			x			ordrett oversettelse informasjionsending ordrett oversettelse
		et ait Moses sescenta milia peditum huius populi sunt et tu dicis dabo eis esum carniū mense integro							
	x	22 huort mun allr sauda fíoldi eda nauta vera aflítinn at þeim vínne þaurf til fædzlu. eda munv aller fískar síofar samnast saman j éinn stad at þeir sedízt af.				x			ordrett oversettelse
		numquid ovium et boum multitudo caedetur ut possit sufficere ad cibum vel omnes pisces maris in unum congregabuntur ut eos satient							
x	x	23 drottinn suaradi. huort er ostyrk honnd drottins.mítt mal mun med verkí fyllast. ok mun synast huort mín haund er ostyrk.				x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse endr. av vektlegging
		cui respondit Dominus numquid manus Domini invalida est iam nunc videbis utrum meus sermo opere conpleatur							
x		24 Moyses gerdi sem gud baud honum. at hann samnast saman. lxx manna þeira er hofdíngrar voru fyrir lídinv. ok let þa standa fyrir tíalldbudínne.			x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		venit igitur Moses et narravit populo verba Domini congregans septuaginta viros de senibus Israhel quos stare fecit circa tabernaculum							
x	x	25 þa ste drottinn nídrj skyí ok mælltí vit hann. Abrvtt mun ec færa. af annda þeim er j moysi er. ok mun ec gefa lxx manna. ok þa er heílagr anndí huilízt j þeim munu þeir spa. ok eigi munu þeir fyr af lata.			x	x			ordrett oversettelse skjemaending
		descenditque Dominus per nubem et locutus est ad eum auferens de spiritu qui erat in Mosen et dans septuaginta viris cumque requievisset in eis spiritus prophetaverunt nec ultra cessarunt							

e	d	Numeri 11, 26 - 31	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		26 Tueir menn uoru eptir j herbudum. þeir er moyses hafði nefnda til vtfarar af þ.. lxx manna er adr var fra sagt. annar þeira het helldab. enn annar medab. yfir þa kom heílagr anndí				x			ordrett oversettelse
					x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending
		remanserant autem in castris duo viri quorum unus vocabatur Heldad et alter Medad super quos requievit spiritus nam et ipsi descripti fuerant et non exierant ad tabernaculum							
x		27 ok toku þeir at spa heima j herbudunum.		x			x		informasjonsending
		cumque prophetarent in castris cucurrit puer et nuntiavit Mosi dicens Heldad et Medad prophetant in castris							
x		28 Þa tok sa madr til orða er josue het. hann uar nunnsson.hannvar þíonn Moysi ok ualídr einn af fleírum ok melti. x heyrdv drottinn mín Mosyes. Banna þu þeim at þeir spaí er heima ero.			x				endr. av vektlegging ordrett oversettelse endr. av vektlegging
		statim Iosue filius Nun minister Mosi et electus e pluribus ait domine mi Moses prohibe eos							
	x	29 huat talar þu fyrir mier huerr vettí at allr lydr spaði nema gud. at hann gefí þeim annda sinn.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		at ille quid inquit aemularis pro me quis tribuat ut omnis populus prophetet et det eis Dominus spiritum suum							
x		30 ok eptir þat huarf moyses j herbudirnar. ok allir haufdingiar med honum.				x			ordrett oversettelse
		reversusque est Moses et maiores natu Israhel in castra							
x		31 þa lét gud koma cokumísís af sæ j herbudir gydnga. ok þar um huerfís suo uítt sem dagleíd uerí. þeir flugu j loptínu tueggía alna hatt upp af iordínne.			x		x		endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		ventus autem egrediens a Domino arreptas trans mare coturnices detulit et dimisit in castra itinere quantum uno die confici potest ex omni parte castrorum per circuitum volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram							

e	d	<i>Numeri 11, 32 – 34</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		32–33 þa reis lydrinn upp ok samnadi saman coturnicibus. ok bio sier til fædzlu ok var þa slatr gnotg ollum gydinga lyd. ok eigi þraut þa þersa fædzlu medan þeir uoru í eydímork. fyrir þersa girnd þeira. uaktízt vpp hefnð drottins vit lydrinn þa laust gud lydrinn bradum bana. ok do þar þa micill mannfoldi. fyrir þat er þeir girtuþt slatr at eta.						x	parafrase
		surgens ergo populus toto die illo et nocte ac die altero congregavit coturnicum qui parum decem choros et siccaverunt eas per gyrum castrorum adhuc carnes erant in dentibus eorum nec defecerat huiuscemodi cibus et ecce furor Domini concitatus in populum percussit eum plaga magna nimis							
x		34 þann stad kolludu þeir girndar grafar. þuiat þar grofu þeir þa menn er þar do. ok gírnzt hofdu slatr at eta. Moyses for med lídi sínu ur gírndar graufum	x		x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging informasjondring
		vocatusque est ille locus sepulchra Concupiscentiae ibi enim sepelierunt populum qui desideraverat egressi autem de sepulchris Concupiscentiae venerunt in Aseroth et manserunt ibi							

Episk tekst	Direkte tale	<i>Numeri 12</i>	Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addisjon	Reduksjon	Andre endinger	Ordrett	Nøyaktig	Fri	
x		1 ok er Moyses uar þar komin. Þa maugladi maría systir hans ok á aron í moti Moysi fyrir sakir konu hans þeirar er peokílla het ok blalendzk var	x	x		x			informasjondring ordrett oversettelse informasjondring ordrett oversettelse informasjondring ordrett oversettelse
		locutaque est Maria et Aaron contra Mosen propter uxorem eius aethiopissam							

e	d	Numeri 12, 2 - 7	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x	x	2 María mæltí þa vit Aron. huort melti drottinn at eíns vit moysen eda huort mæltí hann uit oss slíkt híd sama.			x				endr. av vektlegging ordrett oversettelse
x		Enn er Gud hafdí heyrt dramb ok maugl Arons ok maríu j mot moysi.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging
		et dixerunt num per solum Mosen locutus est Dominus nonne et nobis similiter est locutus quod cum audisset Dominus							
x		9a þa reiddízt hann þui.				x			ordrett oversettelse
		iratusque contra eos abiit							
x		3 Moyses var ínn múklynndazi madr vm framm alla þa er á jorðunní uoru.				x			ordrett oversettelse
		erat enim Moses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra							
x	x	4 Gud melti. Moyes ok Aron ok maría. komít þíer þriutil sattmalsbudar.		x	x x	x			endr. av vektlegging skjemaendring ordrett oversettelse informasjonsendring
		statim locutus est ad eum et ad Aaron et Mariam egredimini vos tantum tres ad tabernaculum foederis cumque fuissent egressi							
x		5 þau gerdu sem Gud melti. Ok er þau voru þar komin tíalldbudar duranna. þa ste drottinn j stolpa skysíns j tíalldbudar dyrunum.		x	x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsendring
		descendit Dominus in columna nubis et stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron et Mariam qui cum issent							
x	x	6 ok melti vit Aron ok maríu. Heyrit ord mín. ef nockur madr verdr spamadr drottíns j medal yduar. þa mun ec úítraz honum j suefnum. ok mæla vit hann vm drauma.			x	x x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		dixit ad eos audite sermones meos si quis fuerit inter vos propheta Domini in visione apparebo ei vel per somnium loquar ad illum							
	x	7 Enn eigi er þu líkr þíonn mín Moyses. sa er trulyndastr er allra manna				x			ordrett oversettelse
		at non talis servus meus Moses qui in omni domo mea fidelissimus est							

e	d	Numeri 12, 8 - 14	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	8 Þuiat ec mun vit hann mæla munni til munz berlíga. eigi umgatur. eda drauma eda myndir. helldr mun hann berlíga sía drottinn. Ok fyrir hui hræðiz þier eigi þa.at hallmæla þræli mínum Moysi.				x			ordrett oversettelse
		ore enim ad os loquor ei et palam non per enigmata et figuras Dominum videt quare igitur non timuistis detrahare servo meo Mosi							
x		9b eptir þersí ord ste drottinn upp til hímins			x			x	endr. av vektlegging
		iratusque contra eos abiit							
x		10 ok skyít huarf þat er yfir tíalld budínne var. þa fiell lík þra á maríu suo þyckt sem snærr uæri. ok er Aron sa líkþrasott. þa er fallít hafði á maríu.				x			ordrett oversettelse
		nubes quoque recessit quae erat super tabernaculum et ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix cumque respexisset eam Aaron et vidisset perfusam lepra							
x	x	11 þa Mælltí hann vit moysen. bid ec þic drottinn mín at eigi virðir þu vit oss þessa synnd. er uer haufum mísgiort heímsklíga				x			ordrett oversettelse
		ait ad Mosen obsecro domine mi ne inponas nobis hoc peccatum quod stulte commisimus				x			ordrett oversettelse
	x	12 at eigi verðí sía kona sem daud eda daud yfli þat er kastazt fra modurkuíði. þuiat se herna þat er mítt holld er hennar er. ok nu er solgit af líkþrasott.				x			ordrett oversettelse
		ne fiat haec quasi mortua et ut abortivum quod proicitur de vulva matris suae ecce iam medium carnis eius devoratum est lepra							
x	x	13 Moyses kalladíþa til drottins ok melti. heyrdu gud mín er ec bid þic at þu grædir maríu.				x			ordrett oversettelse
		clamavitque Moses ad Dominum dicens Deus obsecro sana eam				x			ordrett oversettelse
x	x	14 Gud suarar ef fadir hennar hefði hrægt j anndlít henne. huort skyldí hon þa eigi hrellazt af kinnroda þo at eigi væri leíngi enn víj. daga. Ok eptir þat færi hun aptr j herbudir.				x			ordrett oversettelse
		cui respondit Dominus si pater eius spuisset in faciem illius nonne debuerat saltem septem dierum rubore suffundi separetur septem diebus extra castra et postea revocabitur				x			ordrett oversettelse

e	d	<i>Numeri 12, 15</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		15 þá uar maría byrgd fyrir utan herbudir víj. daga. ok lydrín var j sama stad þar til er maría kom aptr.				x			ordrett oversettelse
		exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus et populus non est motus de loco illo donec revocata est Maria							

Episk tekst	Direkte tale	<i>Numeri 13</i>	Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addisjon	Reduksjon	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri	
x		1 Gydíngar foru af meserad ok j eydí mork þa er pharan var kaullud.				x			ordrett oversettelse
		profectus est de Aseroth fixis tentoriis in deserto Pharan							
x		2 ok er þeir uoru þar komnir. þa melti gud uit Moysen.	x			x			informasjonsendring ordrett oversettelse
		ibi locutus est Dominus ad Mosen dicens							
	x	3 sentu menn til kanáans iardar at sía þat land er ec mun gefa sonum ísrael. xíj menn af hofdíngium vr sierhueríum kynspættí gydinga skaltu þangat sennda.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging
		mitte viros qui considerent terram Chanaan quam daturus sum filiis Israhel singulos de singulis tribubus ex principibus							
x		4 Moyses gerdí sem Gud baud Hann senndí þersa haufdingia sem nu munu nefndir uerda ur eydí mork pharan til kanaans jardar.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsendring
		fecit Moses quod Dominus imperarat de deserto Pharan mittens principes viros quorum ista sunt nomina							

e	d	<i>Numeri 13, 5 - 18</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		5 Af kyni rubens for semma son zecurí.				x			ordrett oversettelse
		de tribu Ruben Semmua filium Zecchur							
x		6 af kyni símeons for saphad. son urí.				x			ordrett oversettelse
		de tribu Symeon Saphat filium Huri							
x		7 Ak kyni juda for kabeb son íefone.				x			ordrett oversettelse
		de tribu Iuda Chaleb filium Iepphonne							
x		8 Af kyni isachar for ígal son íoseps.				x			ordrett oversettelse
		de tribu Isachar Igal filium Ioseph							
x		9 af kyni effraím for íosue son nunns.			x				endr. av vektlegging
		de tribu Ephraim Osee filium Nun				x			ordrett oversettelse
x		10 Af kyni beníamín for falan son rafu.				x			ordrett oversettelse
		de tribu Benjamin Phalti filium Raphu							
x		11 af kyni zabulons for gadeel son sadí.				x			ordrett oversettelse
		de tribu Zabulon Geddihel filium Sodi							
x		12 af kyni íoseps for skept manase son sub.					x		
		de tribu Ioseph sceptri Manasse Gaddi filium Susi							
x		13 af kyni dans for anvel son gemaní.				x			ordrett oversettelse
		de tribu Dan Ammihel filium Gemalli							
x		14 af kyni asser for stur son micael.				x			ordrett oversettelse
		de tribu Aser Sthur filium Michahel							
x		15 af kyni neptalím for nabbe son nabsí.				x			ordrett oversettelse
		de tribu Nepthali Naabbi filium Vaphsi							
x		16 Af kyni gadz for gabeb son maka.				x			ordrett oversettelse
		de tribu Gad Guhel filium Machi							
x		17 Persa menn senndí Moyses at sía iorsalaland.		x			x		informasjonsendring
		haec sunt nomina virorum quos misit Moses ad considerandam terram vocavitque Osee filium Nun Iosue							
x	x	18 þat var þa kallad kanaans jord. moyses melti vit þa faríþpier sunnan á landít. ok gangít á fíoll upp			x				endr. av vektlegging
		misit ergo eos Moses ad considerandam terram Chanaan et dixit ad eos ascendite per meridianam plagam cumque veneritis ad montes				x			ordrett oversettelse

e	d	Numeri 13, 19 - 26	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	19 ok lítid þadan yfir landit huílikt þat se. Lítit þier lyd þann er landit byggir huersu styrkr hann er. eda huersu fíolment landit er.				x			ordrett oversettelse
		considerate terram qualis sit et populum qui habitatore est eius utrum fortis sit an infirmus pauci numero an plures							
	x	20 ok huersu storar borgir eru eda styrkar eru á landínu.					x		
		ipsa terra bona an mala urbes quales muratae an absque muris							
	x	21 Lítid þier vandlíga á huersu grosugt landit er. eda skogott. færir þier oss af iardar auuxtum þeim er á landínu eru.		x			x		informasjondring
		humus pinguis an sterilis nemorosa an absque arboribus confortamini et adferte nobis de fructibus terrae erat autem tempus quando iam praecoquae uvae vesci possunt							
x		22a Senndí menn moysi foru eptir þui sem hann baud þeim ok rannsokudu landit.	x		x			x	endr. av vektlegging informasjondring informasjondring
		cumque ascendissent exploraverunt terram a deserto Sin usque Roob intransibus Emath							
x		24 ok toku einn uínuíð af landínv okhofdu med síer. hann uar suo micíll at tueir menn baru hann a staungum medal sín. þeir hofdu med sier af landínu eplí stor ok fiktres alldín.		x		x			informasjondring ordrett oversettelse
		pergentesque usque ad torrentem Botri absciderunt palmitem cum uva sua quem portaverunt in vecte duo viri de malis quoque granatis et de ficis loci illius tulerunt							
x		26 J þerse sendí faur voru senndí menn Moysi .xl. daga. ok er þeir komu aptr urþersí for	x					x	parafrase informasjondring informasjondring
		reversique exploratores terrae post quadraginta dies omni regione circuita							

e	d	<i>Numeri 13, 27 - 31</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		27 til fundar vit Moysen ok Aron. þa saugdu þeir þau tíðinnði er þeir hofdu síed j sínne ransokn. ok synndu auoxst jardarinnar þanner þeir hofdu þadan ollum gyðinga lyd.	x	x		x			ordrett oversettelse informasjionsending informasjionsending ordrett oversettelse
		venerunt ad Mosen et Aaron et ad omnem coetum filiorum Israhel in desertum Pharan quod est in Cades locutique eis et omni multitudini ostenderunt fructus terrae							
x	x	28 þeir melltu suo. Vær kuomum á þat land er þer sendut oss til. ok ma suo riett at kueda. at su iord flíotí míolk ok hunangí sem þier megit sía af þeim auoxtum er ver hofum haft þadan.				x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		et narraverunt dicentes venimus in terram ad quam misisti nos quae re vera fluit lacte et melle ut ex his fructibus cognosci potest							
	x	29 A þui landí ero storir menn ok sterker. Borgir miclar ok ramgioruar. var saum þar þa menn er rísa kyns voru.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging
		sed cultores fortissimos habet et urbes grandes atque muratas stirpem Enach vidimus ibi							
	x	30 Amalec byggvir sudr á landit. Etheus ok ebucíus ok amoreus byggía j fíallbygdum landzíns. cananeus byggía vit sío ok nordan vid.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging
x		Nu er þeir saugdu þersa hlutí fra landz bygdínne þa hræddízt lydrin ok á mællti Moysi fyrir þat er hann vílldí þa leida til þers landz er suo torsottlígt var at uínna.	x						informasjionsending
		Amalech habitat in meridie Hettheus et Iebuseus et Amorreuus in montanis Chananeus vero moratur iuxta mare et circa fluentia Iordanis							
x		31ok er calep heyrði þeira gnadd j gegn Moysi. þa melti hann			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
	x	faurum ver at vísu þangat ok munum ver vnnít fa landít. þuiat ver munum þat audlazit				x			ordrett oversettelse
		inter haec Chaleb conpescens murmur populi qui oriebatur contra Mosen ait ascendamus et possideamus terram quoniam poterimus obtinere eam							

e	d	<i>Numeri 13, 32 – 34</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x	x	32 forunautar kalep suorudu. alldri munu uer þann lyd yfirstíga. er þat land ibýggir. þuiat hann er miclu sterkarí enn ver.	x			x x x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse informasjionsending ordrett oversettelse
		alii vero qui fuerant cum eo dicebant nequaquam ad hunc populum valemus ascendere quia fortior nobis est							
	x	34 ennsa lydr sem þar er. ero med rísa uextí. ok suo margir sem locusta.						x	parafrase
		ibi vidimus monstra quaedam filiorum Enach de genere giganteo quibus comparati quasi lucustae videbamus							

Episk tekst	Direkte tale	<i>Numeri 14</i>	Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addision	Reduksion	Andre endringer	Ordrett	Nøvaktig	Fri	
x		1 Enn lydrín heyrdi þessa frasaugn senndí manna Moysi. þa gretu gyðingar med miclu opí. á þeirí nott	x x			x x			informasjionsending ordrett oversettelse informasjionsending ordrett oversettelse
		igitur vociferans omnis turba flevit nocte illa							
x		2 ok maugludu allir j motí moysi ok Aron ok mælltu.		x		x			ordrett oversettelse informasjionsending
		et murmurati sunt contra Mosen et Aaron cuncti filii Israhel dicentes							

e	d	<i>Numeri 14, 3b - 9</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	3b Verí suo uel at ver fæumzt hier aller. ok leídde eigi drottinn oss til þers landz at eigi seum uer þar suerdum hoggnir. ok eigi se synir uorir þar j þrældom lagdir. mun oss eigi betra uera at snua aptur til egípta landz.		x	x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending
		utinam mortui essemus in Aegypto et non in hac vasta solitudine utinam pereamus et non inducat nos Dominus in terram istam ne cadamus gladio et uxores ac liberi nostri ducantur captivi nonne melius est reverti in Aegyptum							
x	x	4 Ok þa mællti þetta huerr at odrum. fa munum ver oss leídtoga. ok munum ver huerfa aptur til egíptalandz.				x	x		ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		dixeruntque alter ad alterum constituamus nobis ducem et revertamur in Aegyptum							
x		5 Ok er Moyses ok Aron heyrdur þersí ord lydsíns. þa fiellu þeir til jardar fyrir augliti allz lyds.				x			ordrett oversettelse
		quo audito Moses et Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israhel							
x		6 Josue son nuns ok kaleph son íefone slítv klædi sín.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		at vero Iosue filius Nun et Chaleb filius Iepphonne qui et ipsi lustraverant terram sciderunt vestimenta sua							
x	x	7 ok meltu vit lydínn. þat land er uer lítum er hardla gott.				x	x		ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		et ad omnem multitudinem filiorum Israhel locuti sunt terram quam circuivimus valde bona est							
	x	8 Nv ef drottinn uedr oss myskunnsamr. þa mun hann leída oss til þeirar íar-dar er flytr med míolk ok hunangí.				x			ordrett oversettelse
		si propitius fuerit Dominus inducet nos in eam et tradet humum lacte et melle manantem							
	x	9 nuverítþer eigi motbarlígir j gegn drottní. ok eigi skulu þier hrædaz lyd þersa landz. þuiat eigi mvn oss meíra toruelldí vera at uega þa. enn eta braud. þuiat allt fullþing huarf j brvtt fraþeim hrædiz þier eigi. þuiat Gud er med oss.				x			ordrett oversettelse
		nolite rebelles esse contra Dominum neque timeatis populum terrae huius quia sicut panem ita eos possumus devorare recessit ab illis omne praesidium Dominus nobiscum est nolite metuere							

e	d	<i>Numeri 14, 10 - 15</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		10 Enn allr lydrínn æptí j mot. ok villde bería þa med griotí moysen ok Aron ok jósue ok kal-eb. Ok þa útradízt dyrd drottins yfir tialldbudínne.		x	x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsendring
		cumque clamaret omnis multitudo et lapidibus eos vellet opprimere apparuit gloria Domini super tectum foederis cunctis filiis Israhel							
x	x	11 Gud melti þa út Moysen. huar til mun mer hallmæla þerse lydr eda fyrir hui trua þeir eigi suo morgum jarteígnum sem ec hefí giort fyrirþier.				x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		et dixit Dominus ad Mosen usquequo detrahet mihi populus iste quousque non credent mihi in omnibus signis quae feci coram eis							
x		12 Særa mun ec þa ok eyda med skelmís drepí. Enn ec mun giora þic micínn hauðingía yfir micla þíod. ok meír styrkia enn sia þíoder				x			ordrett oversettelse
		feriam igitur eos pestilentia atque consumam te autem faciam principem super gentem magnam et fortiorem quam haec est							
x	x	13 Moyses suarar. Egíptzkir menn hafa heyrt jarteígnir þærer þu hefir giort med oss j bruttfor uorri af egípta landi.	x	x		x			ordrett oversettelse informasjonsendring ordrett oversettelse informasjonsendring
		et ait Moses ad Dominum ut audiant Aegyptii de quorum medio eduxisti populum istum							
x		14b ok þat er þu sier til vor augliti þíns anndlízt.okþat er-sky þítt hlífir.Ok j skystolpa ferr þu fyrir oss um daga.Enn j elldz stolpa um nætr.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsendring endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		et habitatores terrae huius qui audierunt quod tu Domine in populo isto sis et facie videaris ad faciem et nubes tua protegat illos et in columna nubis praecedas eos per diem et in columna ignis per noctem							
	x	15 Nv ef þu uegr allan þenna mannfíollda suo sem einn mann. þa munu egíptzkir menn þetta mæla.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsendring ordrett oversettelse
		quod occideris tantam multitudinem quasi unum hominem et dicant							

e	d	Numeri 14, 16 - 21	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	16 Eigi mattihann leíða lyðinn til þess landz er hann hafði suarít þeim. ok fyrir þat drap hann þa j eydi mork.				x			ordrett oversettelse
		non poterat introducere populum in terram pro qua iuraverat idcirco occidit eos in solitudine							
	x	17 Míklízt nu styrk dyrd þín drottinn. suo sem þu suardir mæl-anndi.				x			ordrett oversettelse
		magnificetur ergo fortitudo Domini sicut iurasti dicens							
	x	18 drottinn þolínmodr ok micillar myskunnar. ábruttþærandi íllzku ok synndir.ok aungan saklausan mann fyrir latandí.þu ert uitíar synndir fedra j ætt ok kyn þridíu ok fiordu				x			ordrett oversettelse
		Dominus patiens et multae misericordiae auferens iniquitatem et scelera nullumque innoxium derelinquens qui visitas peccata patrum in filios in tertiam et quartam generationem							
	x	19 Bid ec þic drottinn at þu fyrir gefir lydnium synndir þeira. ok gior uitþa eptir fiolda mysk semda þinna. suo sem þv vart myskunsamr vit þa j brutt faur þeira af egíptalandí. ok allt til þessa dags.	x			x			ordrett oversettelse informasjondring ordrett oversettelse
		dimitte obsecro peccatum populi tui huius secundum magnitudinem misericordiae tuae sicut propitius fuisti egredientibus de Aegypto usque ad locum istum							endr. av vektlegging
x	x	20 Gud melti þa vit Moysen. fyrir þinar sakir mun ec þeim fyrir gefa þat sem þeir vit mic mysgjordu.	x		x	x			ordrett oversettelse informasjondring endr. av vektlegging
		dixitque Dominus dimisi iuxta verbum tuum	x			x			ordrett oversettelse informasjondring
	x	21 lífe eg ok mun fyllazt dyrd drottíns á allrí jordu.				x			ordrett oversettelse
		vivo ego et implebitur gloria Domini universa terra							

e	d	Numeri 14, 22 - 29	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	22 Enn þeir menn aller er sía uelldí mítt ok jarteígnir þærar ec giorda á egíptalandiok j eydímark Ok freístudut mín x. sínnum. ok uorud ohlydnir mínne rauddu				x			ordrett oversettelse
		attamen omnes homines qui viderunt maiestatem meam et signa quae feci in Aegypto et in solitudine et temptaverunt me iam per decem vices nec oboedierunt voci meae							
	x	23 þeir munu eigi sía jord þa er ec suarda fedrum þeira. ok eíngí þeira manna er mer hallmæla mun sía þat land.				x			ordrett oversettelse
		non videbunt terram pro qua iuravi patribus eorum nec quisquam ex illis qui detraxit mihi intuebitur eam							
	x	24 Enn þræll mín kalep sa er fullr er af helgum annda. ok fylgdí mer. hann mun ec leída til þers landz er hann sa ok for yfir. ok kyn hans mun eígnazt þat land.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		servum meum Chaleb qui plenus alio spiritu secutus est me inducam in terram hanc quam circuivit et semen eius possidebit eam							
x		26 Gud melti. þa enn vit þa Moysen ok Aron.				x			ordrett oversettelse
		locutusque est Dominus ad Mosen et Aaron dicens							
	x	27 huersu leíngí mun sía enn uestí lydr mogla j gegn mer. heyrdá ec illzkur sona ísrael.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		usquequo multitudo haec pessima murmurat contra me querellas filiorum Israhel audivi							
	x	28 Seg þu þeim suo lífe ec sagdí drottinn. gera mun eg út ydr suo sem þer sogdut at mer heyranda.				x			ordrett oversettelse
		dic ergo eis vivo ego ait Dominus sicut locuti estis audiente me sic faciam vobis							
	x	29 J þersí audn mun líggia hræ ydr. aller tuítugir menn ok ellrí þeir er gnoddudu j gegn mer				x			ordrett oversettelse
		in solitudine hac iacebunt cadavera vestra omnes qui numerati estis a viginti annis et supra et murmurastis contra me							

e	d	Numeri 14, 30 - 36	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	30 munu eigi koma á jor sala land. nema kalep ok íosue.		x x		x			ordrett oversettelse informasjonsending informasjonsending
		non intrabitis terram super quam levavi manum meam ut habitare vos facerem praeter Chaleb filium Iepphonne et Iosue filium Nun							
	x	31 enn sonu ydra mun ec leída á iorsalaland. þa er þier saugdut at verda mundu at herfangi fiandmanna yduarra.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		parvulos autem vestros de quibus dixistis quod praedae hostibus forent introducarn ut videant terram quae vobis displicuit							
	x	32 En ydur hræ munu líggía daud hier j eydi morkinne.				x			ordrett oversettelse
		vestra cadavera iacebunt in solitudine							
	x	33 Synir ydrir munu utlendir uera xl. uetra j eydi. ok munu bera yduarn hordom þar til er hræ fedra yduarra funa.				x			ordrett oversettelse
		fili vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta et portabunt fornicationem vestram donec consumantur cadavera patrum in deserto							
	x	34 þer munut taka gíolld fyrir syndir ydrar. ok munut þer reyna hefnd mína.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		iuxta numerum quadraginta dierum quibus considerastis terram annus pro die inputabitur et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras et scietis ultionem meam							
	x	35 þuiat ec mun suo giora sem nu hefi ec mællt vit þenna allann enn uesta mann fiolda þann er upp reis hier j gegn mer j eydímorkínne. hann mun hier deyia ok þrotna.				x			ordrett oversettelse
		quoniam sicut locutus sum ita faciam omni multitudini huic pessimae quae consurrexit adversum me in solitudine hac deficiet et moriatur							
	x	36 þeir menn er moyses leiddi á jorsala land at sía landit ok hall mælltu landinu. ok letu af þui maugla allann þenna mannfíolda er þeir lostudu landit.			x	x			ordrett oversettelse skjemaending
		igitur omnes viri quos miserat Moses ad contemplandam terram et qui reversi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem detrahentes terrae quod esset mala							

e	d	Numeri 14, 37 - 42	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	37 þeir munu aller deyja í mínu auglíti.			x	x			ordrett oversettelse skjemaendring
		mortui sunt atque percussi in conspectu Domini							
	x	38 en íosue ok kalep munu eigi með þeim deyja.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging skjemaendring informasjonsendring
x		Nv er Gud hafði þessa hluti mællt. þa fiellu sendi mennirnir aller daudir nídr. nema þeir íosue ok kalep.	x						
		Iosue autem filius Nun et Chaleb filius Iepphonne vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam terram							
x		39 Moyses sagði lyðnum þessa alla hluti sem Gud hafði mællt vit hann. Ok vit þessi tíðinnði gret lyðrinn e míog.	x		x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging informasjonsendring ordrett oversettelse
		locutusque est Moses universa verba haec ad omnes filios Israhel et luxit populus nimis							
x		40 vm morguninn rísu gydingar snema upp. ok foru á fíallþat er hía herbudunum var ok meltv.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsendring ordrett oversettelse ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
	x	Nv ero uer bunir at fara á iorsala land. þuiat uer haufum nu ok mísgert.			x	x			
		et ecce mane primo surgentes ascenderunt verticem montis atque dixerunt parati sumus ascendere ad locum de quo Dominus locutus est quia peccavimus							
x	x	41 Moyses melti vit þa. fyrir hui gíore þier í gegn ordum Guds almattígs. ok eigi mun ydrþat til farsælu snuazt.	x			x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse informasjonsendring ordrett oversettelse
		quibus Moses cur inquit transgredimini verbum Domini quod vobis non cedet in prosperum							
	x	42 Nv farit þier eigi. þuiat eigi er Gud með ydr. ok munv þer falla fyrir ouinum ydrum ef þier farit án Guds leyfi.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsendring
		nolite ascendere non enim est Dominus vobiscum ne corruatis coram inimicis vestris							

e	d	<i>Numeri 14, 43 – 45</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	43 Amalegítes ok kananeus munu koma í mot ydr ok beríazt vit ydr fyrir þeim munu þer falla. þuiat þier vílíd eigi Guds ordum hlyda. þuier eigi drottinn med ydr.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		Amalechites et Chananeus ante vos sunt quorum gladio corruetis eo quod nolueritis adquiescere Domino nec erit Dominus vobiscum							
x		44 Lydrín gaf eigi gaum at ordum moysi. ok foru þeir eptir þui sem þeir hofdu ætlad. Moyses var eptir í herbudum ok aurk drottins.			x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		at illi contenebrati ascenderunt in verticem montis arca autem testamenti Domini et Moses non recesserunt de castris							
x		45 Amalechite ok kananei foru í motí gydingum. ok borduzt vit þa. ok unnu á þeim micínn sígr. Gydingar laugdu á flotta. enn heídnir menn elltu þa langa leíd allt til þers stadar er kalladr var horína.	x	x	x		x		informasjondring endr. av vektlegging informasjondring ordrett oversettelse informasjondring
		descenditque Amalechites et Chananeus qui habitabant in monte et percuciens eos atque concidens persecutus est usque Horma							

Tredje utsnitt: *Deuteronomium 28 - 34*

Episk tekst	Direkte tale	<i>Deuteronomium 28</i>	Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addisjon	Reduksjon	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri	
	x	1 Enn ef þu heyrir ord drottins guds þíns. ok gerir ok vard ueítir bodord hans oll þau er ec byd ydr í dag. þa mun drottinn æ. giora þic ollum þíodum ædra þeim er á jordu ero.				x			ordrett oversettelse
		sin autem audieris vocem Domini Dei tui ut facias atque custodias omnia mandata eius quae ego praecipio tibi hodie faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus quae versantur in terra							

e	d	<i>Deuteronomium 28, 2 - 9</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	2 ok munv koma yfir ydr allar hans blezaner. ok munu gripa þic. ef þu giorer hans bodord.				x			ordrett oversettelse
		venientque super te universae benedictiones istae et adprehendent te si tamen praecepta eius audieris							
	x	3 Blezadr skaltu uera j borg ok blezadr vtan borgar.				x			ordrett oversettelse
		benedictus tu in civitate et benedictus in agro							
	x	4 Blezadr se a uoxtr kuídar þíns. ok blezadr auoxtur íardar þínna. ok fenada þínna. Blezadar se iardir nauta þínna ok sauda. ok ríettir þeira.				x			ordrett oversettelse
		benedictus fructus ventris tui et fructus terrae tuae fructusque iumentorum tuorum greges armentorum et caulae ovium tuarum							
	x	5 blezadar se bygghlodur þínar ok leifar þeira.				x			ordrett oversettelse
		benedicta horrea tua et benedictae reliquiae tuae							
	x	6 blezadr siertu inn gangandí ok suo ut gangandí.				x			ordrett oversettelse
		benedictus eris et ingrediens et egrediens							
	x	7 falla mun gudlata þína ouíne j þínu auglítí þa er vpp rísa j motí þier. Vm eína gautv munu þeir koma j motí þier. Enn um víj. munvþeir flyía af þínu auglítí.				x			ordrett oversettelse
		dabit Dominus inimicos tuos qui consurgunt adversum te corruentes in conspectu tuo per unam viam venient contra te et per septem fugient a facie tua							
	x	8 Sennda mun drottinn blezan sína yfir burd þínn. ok bleza mun hann þier a þeirí iordu erþu byggvir a.		x	x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging informasjondring ordrett oversettelse endr. av vektlegging
		emittet Dominus benedictionem super cellaria tua et super omnia opera manuum tuarum benedicetque tibi in terra quam acceperis							
	x	9 Drottinn mun þic upp uekía ser. ok helgan lyd suo sem hann suardí þier. Ef þv vard ueítir bodord Drottins Guds þíns. ok gengr þu j hans gautum.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum sicut iuravit tibi si custodieris mandata Domini Dei tui et ambulaveris in viis eius							

e	d	<i>Deuteronomium 28, 10 - 15</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	10 Þa mun allr lydr virða suo at guds nafn er yfir þic kallat ok munu aller þic hræðazt.				x			ordrett oversettelse
		videbuntque omnes terrarum populi quod nomen Domini invocatum sit super te et timebunt te							
	x	11 Drottinn mun þic gnægta ollum godum hlutum af æuekstí kuidar þíns. ok auextí fenada þínna. ok auextí jardar þínna. ok drottinn suardí fedrum þínum at hann gæfi þer.				x			ordrett oversettelse
		abundare te faciet Dominus omnibus bonis fructu uteri tui et fructu iumentorum tuorum fructu terrae tuae quam iuravit Dominus patribus tuis ut daret tibi							
	x	12 Vpp mun drottinn luka fe hírdzlu sína ínu beztu hímins at hann ueftí regn á jorda sínne. at hann bleze ollum uerkum handa þínna. ok morgum monnum. mvntv fe lana. en þu munt at ongum þurfa fe af laní at taka.				x			ordrett oversettelse
		aperiet Dominus thesaurum suum optimum caelum ut tribuat pluviam terrae tuae in tempore suo benedicet cunctis operibus manuum tuarum et fenerabis gentibus multis et ipse a nullo fenus accipies			x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		aperiet Dominus thesaurum suum optimum caelum ut tribuat pluviam terrae tuae in tempore suo benedicet cunctis operibus manuum tuarum et fenerabis gentibus multis et ipse a nullo fenus accipies							
	x	13 Drottinn mun þic setía í hofunt enn eigi í hala. ok jafnan muntu yfir odrum vera. en eigi undir. Ef þu hefir bodord drottins guds þins þau er ec byd þer í dag. ok vardueítir þau ok giorer uel.				x			ordrett oversettelse
		constituet te Dominus in caput et non in caudam et eris semper supra et non subter si audieris mandata Domini Dei tui quae ego praecipio tibi hodie et custodieris et feceris							
	x	14 ok hneígir þu huorkí af þeimtil hægri handar ne vinnstre. ok fylgir þu eigi skurgodum ne blecktu. þa mun sía blezan oll yfir þic koma.	x			x			ordrett oversettelse
		ac non declinaveris ab eis nec ad dextram nec ad sinistram nec secutus fueris deos alienos neque colueris eos							informasjonsending
		ac non declinaveris ab eis nec ad dextram nec ad sinistram nec secutus fueris deos alienos neque colueris eos							
	x	15 Enn ef þu vilt eigi heyra rodd drottins Guds þíns suo at þu giorer oll bodord hans ok vardueítir þu eigi gíafir þersar er ec byd þier jdag þa munu koma yfir þic allar boluaner þersar ok munu gripa þic.				x			ordrett oversettelse
		quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui ut custodias et facias omnia mandata eius et caerimonias quas ego praecipio tibi hodie venient super te omnes maledictiones istae et adprehendent te							

e	d	<i>Deuteronomium 28, 16 – 23a</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	16 boluadr muntv vera í borg ok utan borgar.				x			ordrett oversettelse
		maledictus eris in civitate maledictus in agro							
	x	17 boluod mun vera bygghlada þín ok hennar leifar.				x			ordrett oversettelse
		maledictum horreum tuum et maledictae reliquiae tuae							
	x	18 boluadr mvn vera á voxtur quidar þíns. ok auoxtur jardar þínnar. bauluadar mun uera jardir nauta þínna ok sauda.				x			ordrett oversettelse
		maledictus fructus ventris tui et fructus terrae tuae armenta boum tuorum et greges ovium tuarum							
	x	19 boluadr mvntv vera ut gangandí ok inn gangandí.				x			ordrett oversettelse
		maledictus eris ingrediens et maledictus egrediens							
	x	20 Sennda mun drottinn yfir þic sult ok hungur ok áuítum aull uerk þín þau er þu gerir. þar til er hann knosar þic ok glatar skíott fyrir hinar uestu putlíngar þínar í þeim fyrirlíeztv.				x			ordrett oversettelse
		mittet Dominus super te famem et esuriem et increpationem in omnia opera tua quae facies donec conterat te et perdat velociter propter adinventiones tuas pessimas in quibus reliquisti me							
	x	21 Vít teíngdí þer drottinn skelmís drep þar til er hann eydir þic af þeirí jordu er hann gaf þier.				x			ordrett oversettelse
		adiungat Dominus tibi pestilentiam donec consumat te de terra ad quam ingredieris possidendam							
	x	22 Líosta mvn drottín þic með rídu sott frostí ok bruna. híta ok hryggíligu loptí ok rydí.ok muntu sekíazt til þers er þu deyr.				x			ordrett oversettelse
		percutiat te Dominus egestate febris et frigore ardore et aestu et aere corrupto ac robigine et persequatur donec pereas							
	x	23a híminn se loplígr sa er yfir þier er.		x	x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging informasjonsendring ordrett oversettelse
		sit caelum quod supra te est aeneum et terra quam calcas ferrea							

e	d	<i>Deuteronomium 28, 24 - 30</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	24 Gefí drottinn skur íorðu þínne ok hann latí nídr stiga mold ausku. af hímne yfir þic til þers er þu knosazt				x			ordrett oversettelse
		det Dominus imbrem terrae tuae pulverem et de caelo descendat super te cinis donec conteraris							
		25 Selí drottinn þic fallanda fyrir fiandr þína. Vm eína gautv muntv vt ganga j mot þeim. Enn vm.víj.gautur muntu flyia ok dreífaz af aullu ríki jardar				x			ordrett oversettelse
		tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos per unam viam egrediaris contra eos et per septem fugias et dispergaris per omnia regna terrae							
	x	26 ok hráe þítt mun vera fædzla fuglum hímins ok dyrum.Ok eíngí mun þic fra þui leysa.				x			ordrett oversettelse
		sitque cadaver tuum in escam cunctis volatilibus caeli et bestiis terrae et non sit qui abigat							
	x	27 Líosta mun drottinn þic med hrufu egíptalandz. A þeim hluta líkama þíns er taud fara á brutt fra þer. Vella muntu hrufu ok vogí suo at þu munt eigi heíll uerda.				x			ordrett oversettelse
		percutiat te Dominus ulcere Aegypti et parte corporis per quam stercora digeruntur scabie quoque et prurigne ita ut curari nequeas							
	x	28 líostí drottinn þic vít leysi ok hugar ædí.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		percutiat te Dominus amentia et caecitate ac furore mentis							
	x	29 ok þreifir á mídium degí suo sem blínndr er vanr at þreífa j myrkum. ok eigi greidir þu gautur þínar. Bera skaltu hadung á huerri stundu. ok þraunguazt af ofr aflí. ok eigi skal þic leysa.				x			ordrett oversettelse
		et palpes in meridie sicut palpare solet caecus in tenebris et non dirigas vias tuas omnique tempore calumniam sustineas et opprimaris violentia nec habeas qui liberet te							
	x	30 konu mvntv eíga ok annar madr mun med henní sofa. hus muntu upp gefa ok j þui muntu eigi byggía Wíngard mvntv grodrsetía. ok aungvann au-oxt muntu af honum taca.				x			ordrett oversettelse
		uxorem accipias et alius dormiat cum ea domum aedifices et non habites in ea plantes vineam et non vindemies eam							

e	d	<i>Deuteronomium 28, 31 - 36</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	31 Auxí þín mvn hauguen uera fyrir þínu auglítí. ok ecki muntu af honum eta. Asní þínn mun tekínn vera at þier síaanda. ok ecki muntu af honum audlazt. Saudir þínir munv teknir vera af ouinum þínum. ok éingi madr mun rietta þítt mal.				x			ordrett oversettelse
		bos tuus immoletur coram te et non comedas ex eo asinus tuus rapiatur in conspectu tuo et non reddatur tibi oves tuae dentur inimicis tuis et non sit qui te adiuvet							
	x	32 synir þínir ok dætur munu herteknar vera af utlenndum monnum. at asiándum augum þínum. ok drottnandum af auglítí þeira á aullum daugum. ok eigi se styrkr j þínne hendí.				x			ordrett oversettelse
		filii tui et filiae tuae tradantur alteri populo videntibus oculis tuis et deficientibus ad conspectum eorum tota die et non sit fortitudo in manu tua							
	x	33 Ok udr mun eta auoxr jardar þínnar ok aull erfídi þín at þu berer jafnan hadungar ok þraungíng kome yfir þic á aullum daugum.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		fructus terrae tuae et omnes labores tuos comedat populus quem ignoras et sis semper calumniam sustinens et oppressus cunctis diebus							
	x	34 ok undrandí vit ogn þa er augu þersí munnu síá.				x			ordrett oversettelse
		et stupens ad terrorem eorum quae videbunt oculi tui							
	x	35 drottínn líostí þic enní vestu hruflu. agetnadarlím ok lærum. suo at þ verdir eigi heíll. allt fra ilíum ok til huírfíls.				x			ordrett oversettelse
		percutiat te Dominus ulcere pessimo in genibus et in suris sanarique non possis a planta pedis usque ad verticem tuum							
	x	36 drottínn mun leíða þic ok konung þann er þu mvnt setía yfir þic. til þeírar þíodar er þu ueíz eigiskyn á. ok aunguir frændr þínir ero. ok mvntu þeim þíona. ok vt-lenndum godum triam ok steínum.	x	x		x			ordrett oversettelse informasjondring informasjondring ordrett oversettelse
		ducet Dominus te et regem tuum quem constitueris super te in gentem quam ignoras tu et patres tui et servies ibi diis alienis ligno et lapidi							

e	d	<i>Deuteronomium 28, 37 - 44</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	37 ok glatadr muntu vera j uídri iordv. ok skrauksaugum ollum lydnum þeim er gud leídir þic tíl.				x			ordrett oversettelse
		et eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis ad quos te introduxerit Dominus							
	x	38 morg sad mvntu j iord kasta. ok mvntv þar lítíd gott aftaka. þuiat locuste mun þín sad eta.				x			ordrett oversettelse
		sementem multam iacies in terram et modicum congregabis quia lucustae omnia devorabunt							
	x	39 Víngarda mvntv grodr setía. ok eigi mvntu þar af uín drecka. ok eigi mvntu þar gott af taka. þuiat madkar munv þat eyda.				x			ordrett oversettelse
		vineam plantabis et fodies et vinum non bibes nec colliges ex ea quippiam quoniam vastabitur vermibus							
	x	40 Vitsmiorstre mvntv setía jendímorkum þínum. ok eigi muntu af vit smioruí audlazi. þuiat vit smioren mun víd renna ok farazi.				x			ordrett oversettelse
		olivas habebis in omnibus terminis tuis et non ungeris oleo quia defluent et peribunt							
	x	41 sonu ok dætr muntu eíga. ok aungvar nytsemdir muntuþadan hafa þuiat þeir munv þrælkadir vera				x			ordrett oversettelse
		filios generabis et filias et non frueris eis quoniam ducentur in captivitatem							
	x	42 aull tre þín ok auoxtv mun ryd eyda.				x			ordrett oversettelse
		omnes arbores tuas et fruges terrae tuae robigo consumet							
	x	43 vtlenndr madr sa er med þer er áþínne jordu mun upp stíga yfir þic ok mvn verda þer ædri. enn þu munt nídr stíga ok vera honum mínne.				x			ordrett oversettelse
		advena qui tecum versatur in terra ascendet super te eritique sublimior tu autem descendes et eris inferior							
	x	44 hann mun af þer fe taka. Enn þu munt eckí af honum hafa. hann mun uera j hofud enn þu j hala.				x			ordrett oversettelse
		ipse fenerabit tibi et tu non fenerabis ei ipse erit in caput et tu eris in caudam							

e	d	<i>Deuteronomium 28, 45 - 50</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	45 koma munv yfir þic allar boluanir þersar. Ok of sækiennr mvn þic gripa til þers er þu ferzt þuiat þu hlydir eigi rauddu drottíns þíns. ok eigi vardueítir þu bodord hans ok astgíafir.				x			ordrett oversettelse
		et venient super te omnes maledictiones istae et persequentes adprehendent te donec intereas quia non audisti vocem Domini Dei tui nec servasti mandata eius et caerimonias quas praecepit tibi			x				endr. av vektlegging
	x	46 maurg unndr munu þier verda ok þínu kyní allt at eilífu.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		et erunt in te signa atque prodigia et in semine tuo usque in sempiternum							
	x	47 þuiat þu þíonadir eigi Gudi þínum drottni. í fagnadí ok gleði hiarta þíns fyrir gnott allra au- dræða.				x			ordrett oversettelse
		eo quod non servieris Domino Deo tuo in gaudio cordisque laetitia propter rerum omnium abundantiam							
	x	48 þíona muntu ouínum þeim er Gud mun þier tíl sennda í sullt ok þorsta ok nockleík. ok allra hluta fatæka. Gud mvn setía iarnlígt ax. yfir suíra þínn. at hann knosí þic.				x			ordrett oversettelse
		servies inimico tuo quem inmittet Dominus tibi in fame et siti et nuditate et omnium penuria et ponet iugum ferreum super cervicem tuam donec te conterat							
	x	49 leída muntv yfir þic þíodir af fiarlægum ok af ollum enum yztum herudum jardar. í líkíng fliugandí arnar með gny. þers gny muntv eigi mega skílía.				x			ordrett oversettelse
		adducet Dominus super te gentem de longinquo et de extremis finibus terrae in similitudinem aquilae volantis cum impetu cuius linguam intellegere non possis							
	x	50 Su hín huarkuænta þíod mvn eigi gomlum upp æggía. ne ungum myskunna.				x			ordrett oversettelse
		gentem procacissimam quae non deferat seni nec misereatur parvulo							

e	d	<i>Deuteronomium 28, 51 - 55</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	51 Suþíod mun su- elgia auoxtu iardar þínna. þar til er þu ferst. ok munv þeir þar eigi eptir lata uín ne hueítí eda vid smior. eigi naut ne saudí. þartil er hann drepr þic		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending informasjonsending
		et devoret fructum iumentorum tuorum ac fruges terrae tuae donec intereas et non relinquat tibi triticum vinum et oleum armenta boum et greges ovium donec te disperdat							
	x	52 ok knosar j ollum borgum þínum. Nídr mvn briotazt styrkir ok hafir uegger borgar þínna þeir er þu treystízt. A allrí iordu þínne mvn vm sitiaz fyrir mann hlíd þín. á allrí iordu þínne þeirí er drottínn Gud mun gefa þier.				x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		et conerata in cunctis urbibus tuis et destruantur muri tui firmi atque sublimes in quibus habebas fiduciam in omni terra tua obsideberis intra portas tuas in omni terra quam dabit tibi Dominus Deus tuus							
	x	53 Eta muntu auoxtv quidar þíns ok holld sona. Ok dætra þínna j þreyngíngum ok audn þeirí er fiandmenn þínir mvn gera þer.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		et comedes fructum uteri tui et carnes filiorum et filiarum tuarum quas dedit tibi Dominus Deus tuus in angustia et vastitate qua opprimet te hostis tuus							
	x	54 J þínv kyní mun fædazt vítlaus madr. ok losta fullr hardla. sa er ofunda mun. brodr sínum. ok konu þeirí er huíler j hans fadmí			x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		homo delicatus in te et luxuriosus valde invidebit fratri suo et uxori quae cubat in sinu suo							
	x	55 at eigi gefí hann þeim af holldí sona sínna. þui er hann mun eta. þuiat hann mun eckí annat hafa en vmsat ok fatækí þuiat ouínir þínir munu þic fæða fyrir ínnan hlíd þín.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		ne det eis de carnibus filiorum suorum quas comedet eo quod nihil habeat aliud in obsidione et penuria qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas							

e	d	<i>Deuteronomium 28, 56 - 61</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	56 Vngkona ok audskæd mattí eigi jnn ganga yfir iord. ok eigi mattí festa fotspor fota fyrir blautleík. ok micínn meyrleík. hon mun aufunnda manní sínnum. þeim er huiler j fadmi hennar. yfir blodí sonar ok dottur.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		tenera mulier et delicata quae super terram ingredi non valebat nec pedis vestigium figere propter mollietatem et teneritudinem nimiam inuidebit viro suo qui cubat in sinu eius super filii et filiae carnibus							
	x	57 ok j ofatí annarra. þeir er ut ganga af mídíu kuenna hans. ok yfir sonum þeim er bornir ero fyrir fatækís sakir allra audræða ok umsata. ok audn su er þraungua mun þic af oueníum þínum fyrir hlídín.				x			ordrett oversettelse
		et inluvie secundarum quae egrediuntur de medio feminum eius et super liberis qui eadem hora nati sunt comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam in obsidione et vastitate qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas							
	x	58 nema þu vardueítir aull ord laugmals þersa. þav er rítud ero á þersí bok. ok hrædízt þu nafn guds dyrdlígt ok ogurlígt.				x			ordrett oversettelse
		nisi custodieris et feceris omnia verba legis huius quae scripta sunt in hoc volumine et timueris nomen eius gloriosum et terribile hoc est Dominum Deum tuum							
	x	59 Auka mvn drottínn sar þín ok sar konu þínnar ok sona þínna. ok þola munvþav enu vestu síukleíka.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging
		augebit Dominus plagas tuas et plagas seminis tui plagas magnas et perseverantes infirmitates pessimas et perpetuas							
	x	60 ok snua mvn hann til þín allar kualer egíptalandz þær er þu hrædízt.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		et convertet in te omnes adflictiones Aegypti quas timuisti et adherebunt tibi							
	x	61 ok þer mvnu vit festazt allar sottir ok sar. Ok þau er eigi ero rítud j þerse laga bok ok munv þau leída yfir þic. ok knosa				x			ordrett oversettelse
		insuper et universos languores et plagas quae non sunt scriptae in volumine legis huius inducet Dominus super te donec te conterat							

e	d	<i>Deuteronomium 28, 62 - 66</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	62 til þers er þier erut faír eptir jtolu þeire er fyrir uoru suo margir sem hímintungl. fyrir þui mvnu þersír hlutiryfir þic koma er þu vart ohlydinn rauddu Guds drottíns þíns.	x		x	x			ordrett oversettelse informasjonsending endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		et remanebitis pauci numero qui prius eratis sicut astra caeli prae multitudine quoniam non audisti vocem Domini Dei tui							
	x	63 Suo sem gud gladdízt vel vid ydr giorandí ok margfalldandí.ok suo mun hann gledíazt okdrepandí ydr ok nídr snuanndí. at þer færízit áá brvtt af þeirí jordu er ydr vartil tígnar gefin.				x			ordrett oversettelse
		et sicut ante laetatus est Dominus super vos bene vobis faciens vosque multiplicans sic laetabitur disperdens vos atque subvertens ut auferamini de terra ad quam ingredieris possidendam							
	x	64 Dreífa mun drottínn þíg j alla lídu. ok af ofanuerdrí íordu allt til ínna ydzsta enndí marka hennar. ok mvntu þa þíona vtlendum þíodum. þeim er þu ueízit eigi deílí áá ok eigi fedr þínir.þuiat þu munt þíona triam ok steínum			x	x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		disperget te Dominus in omnes populos a summitate terrae usque ad terminos eius et servies ibi diis alienis quos et tu ignoras et patres tui lignis et lapidibus							
	x	65 Med þeim þíodum muntu þíona. ok eigi mun þar uera holld spora fotar þíns. þuiat drottínn mun þar gefa þier hrætt hiarta.ok þrotnandí augv ok eyda aund af hatri.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		in gentibus quoque illis non quiesces neque erit requies vestigio pedis tui dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum et deficientes oculos et animam maerore consumptam							
	x	66 ok líf þítt mun suo uera sem þat hangí fyrir þier. þuiat þumvnt hræddr vera áá degí ok nott. ok eigi muntu tyna þínv lífe.				x			ordrett oversettelse
		et erit vita tua quasi pendens ante te timebis nocte et die et non credes vitae tuae							

e	d	<i>Deuteronomium 28, 67 – 68</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	67 Vm morgín muntu segía. huerr mun mer gefa at lífa til aptans. ok at apní muntv spyría. huer mun mer gefa at lífa til morgíns. þersa hlutí muntu segía fyrir ogn hiarta þíns. ok fyrir þa hlutí er þu munt sía fyrir augum þínum.	x			x			ordrett oversettelse informasjionsending ordrett oversettelse
		mane dices quis mihi det vesperum et vespere quis mihi det mane propter cordis tui formidinem qua terreberis et propter ea quae tuis videbis oculis							
	x	68 drottinn mun leíða þic med skípa stol aptr á egíptalandz Ok um þa gautv er drottinn sagdi at þu mvndir eigi sía hann optar. Enn þar munu þier selldir uera uínum þínum til þræla ok ambatta. ok eíngí mun ydr þadan leysa.				x			ordrett oversettelse
		reducet te Dominus classibus in Aegyptum per viam de qua dixi tibi ut eam amplius non videres ibi venderis inimicis tuis in servos et ancillas et non erit qui emat							

Episk tekst	Direkte tale		Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addisjon	Reduksjon	Andre endinger	Ordrett	Nøyaktig	Fri	
		<i>Deuteronomium 29</i>							
x		1 þersí ero ord satt mals þers er drottinn baud Moysi. at hann lystí fyrir sonum ísraels. á íordu moab umframm um þat sattmal er Gud baud á fíallínv oref. (–)k er Moyses hafdi þersa hlutí mællt vit lydínn þa melti hann.	x			x			ordrett oversettelse informasjionsending
		haec sunt verba foederis quod praecepit Dominus Mosi ut feriret cum filiis Israhel in terra Moab praeter illud foedus quod cum eis pepigit in Horeb							
		<i>Deuteronomium 30</i>							
x		19 hímin ok jord nefní ec j uættí at ec hefí skyrtr fyrir ydr líf ok dauda. boluan ok blezan. Velít þier ydr líf at þer lífit ok kyn yduart.		x		x			ordrett oversettelse informasjionsending
		testes invoco hodie caelum et terram quod proposuerim vobis vitam et mortem bonum et malum benedictionem et maledictionem elige ergo vitam ut et tu vivas et semen tuum							

e	d	<i>Deuteronomium 30, 20</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	20 Elskí þíer drottinn gud yduarn ok hlydít honum. ok festízt honum vit.þuiat hann er ydart líf ok langleíkr daga yduarra at þíer megít byggía ájordu þeírí er hann gaf ydr ok suardí fedrum ydrum. Abraham. ysaac. ok íacob.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		et diligas Dominum Deum tuum atque oboedias voci eius et illi adhereas ipse est enim vita tua et longitudo dierum tuorum ut habites in terra pro qua iuravit Dominus patribus tuis Abraham Isaac et Iacob ut daret eam illis							

Episk tekst	Direkte tale	<i>Deuteronomium 31</i>	Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addisjon	Reduksjon	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri	
	x	2 Ek hefi nu hundrat ara ok xx. ar. ok mun ec nu eigi leíng lífa. þuiat drottinn sagdí mier at ec mvnda eigi fara yfir jordan.		x	x	x			ordrett oversettelse informasjonsending endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		et dixit ad eos centum viginti annorum sum hodie non possum ultra egredi et ingredi praesertim cum et Dominus dixerit mihi non transibis Iordanem istum							
	x	3 Drottinn gud yduar mun fyrir ydr fara. hann mun af ma allar þíodir þersar. ok munut þíer þau eígnaz. Ok íosue mvn ydr styra. þuiat gud hefir honum þat ualld gefit.		x	x				ordrett oversettelse informasjonsending endr. av vektlegging
		Dominus ergo Deus tuus transibit ante te ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo et possidebis eas et Iosue iste transibit ante te sicut locutus est Dominus							
	x	6 Gíore þíer styrklíga ok karllmannlíga. ok hrædízt eigi asíonv fiandmanna yduarra. þuiat Gud drottinn mun uera yduar leídtogí. Eigi mun hann ydr fyrir lata.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		viriliter agite et confortamini nolite timere nec paveatis a conspectu eorum quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus et non dimittet nec derelinquet te							

e	d	<i>Deuteronomium 31, 7 – 32, 49</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		7 Moyses melti þa vit íosue.		x		x			ordrett oversettelse
	x	styrkstú ok uer styrkr þuiat þu mvnt leída lyd þenna á þa jord er drottinn hefir suarít fedrum þeira. þu munt landi skípta ok hlutum á kasta huert huergí skal eíga.				x			informasjónsendring ordrett oversettelse
		vocavitque Moses Iosue et dixit ei coram omni Israhel confortare et esto robustus tu enim introduces populum istum in terram quam daturum se patribus eorum iuravit Dominus et tu eam sorte divides							
x		9 Moyses rítadí laug Guds á bok. ok baud lærdum monnum at þeir legdí þa bok í sattmáls bud ok vardueíttíð þar.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging
		scripsit itaque Moses legem hanc et tradidit eam sacerdotibus filiis Levi qui portabant arcam foederis Domini et cunctis senioribus Israhelis							
x		30 Moyses ortí þa cantíca.		x		x			ordrett oversettelse informasjónsendring
		locutus est ergo Moses audiente universo coetu Israhel verba carminis huius et ad finem usque conplevit							
		<i>Deuteronomium 32</i>							
	x	1a Audíte celí		x		x			ordrett oversettelse informasjónsendring
		audite caeli quae loquor audiat terra verba oris mei							
x		44 at heylanda aullum gydinga lyd.		x				x	informasjónsendring
		venit ergo Moses et locutus est omnia verba cantici huius in auribus populi ipse et Iosue filius Nun							
x		48 Eptir þat melti Gud vit Moysen			x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		locutusque est Dominus ad Mosen in eadem die dicens							
	x	49 stíg vpp þu á fíallít á barím. þat er á jordu nebor ok moab. gagnuart híerícho. ok sier þu iord canaan. þa er ec selj hendr sonum ísrael til eígnar. þar skaltu andaz a fíallínu				x			ordrett oversettelse
		ascende in montem istum Abarim id est transituum in montem Nebo qui est in terra Moab contra Hiericho et vide terram Chanaan quam ego tradam filiis Israhel obtinendam et morere in monte							

e	d	<i>Deuteronomium 32, 50bc</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	50bc suo sem Aron brodir þínn anndadízt á fíallínu hor. ok var þar nídr lagdr af lyðum sínum.		x		x			ordrett oversettelse informasjionsending
		quem conscendens iungeris populis tuis sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor et adpositus populis suis							

Episk tekst	Direkte tale	<i>Deuteronomium 33</i>	Oversettelsesstrategier						
			Addision	Reduksion	Andre endringer	Ordrett	Nøyaktig	Fri	Chestermans oversettelsesstrategier
x		1 Moyses blezadí sonum ísrael adr hann annd adízt. ok melti suo.	x	x		x			ordrett oversettelse informasjionsending informasjionsending
		haec est benedictio qua benedixit Moses homo Dei filiis Israhel ante mortem suam							
	x	2 Drottinn komþu af sína. ok rann upp af sír fyrir oss. hann útradízt á fíallí farán ok þusund heilagramanna. med honum. Elldlíg laugmal er j hendí honum enní hægri.		x		x			ordrett oversettelse informasjionsending
		et ait Dominus de Sina venit et de Seir ortus est nobis apparuit de monte Pharan et cum eo sanctorum milia in dextera eius ignea lex							
	x	3 Elskadi hann her alla lyde. helgir menn ero j hans hendí. Taka munv þeir af hans læríngu er nalgazt er fotum hans.				x			ordrett oversettelse
		dilexit populos omnes sancti in manu illius sunt et qui adpropinquant pedibus eius accipient de doctrina illius							
	x	4 Moyses baud oss laugmal erfd íacobs fíolda.				x			ordrett oversettelse
		legem praecepit nobis Moses hereditatem multitudinis Iacob							
	x	5 þat laugmal mvn uera med hínúm ríettlatazta at saman somnudvm sonum ísrael.			x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		erit apud rectissimum rex congregatis principibus populi cum tribubus Israhel							
	x	6 lífe ruben ok deyí eigi ok se lítíll j taulu.				x			ordrett oversettelse
		vivat Ruben et non moriatur et sit parvus in numero							

e	d	<i>Deuteronomium 33, 7 - 11</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x	x	7 Sía er blezan íude. heyrdú drottinn raudð íude. okleíðtu hann inn til lyds þíns með hendí. hann mun beríazt fyrir honum ok fulltíngiare hans mun hann vera j gegn motstodu monnum hans.				x x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		haec est Iudae benedictio audi Domine vocem Iudae et ad populum suum introduc eum manus eius pugnabunt pro eo et adiutor illius contra adversarios eius erit							
x	x	8 Vit leuí melti Moyses. Algiorleikr þínn ok læring þín. af helgum manni þínum. þann reyndir þu j fyrstu ok dæmdir vít votn gagn mælis.				x x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		Levi quoque ait perfectio tua et doctrina tua viro sancto tuo quem probasti in Temptatione et iudicasti ad aquas Contradictionis							
	x	9 hann sagði faður sínum ok modur sínne. eigi veit ec ydr. eigi veit ec þa. ok eigi víssv þeir sonu sína. þeir vardueíttv mal þítt. Sattmal þítt vardueíttv þeir		x	x x	x x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse informasjonsending endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		qui dixit patri suo et matri suae nescio vos et fratribus suis ignoro illos et nescierunt filios suos hii custodierunt eloquium tuum et pactum tuum servaverunt							
	x	10 ok doma þína. heyr-du jacob laug maal þítt. heyrdv ísrael. Setía munv þeir forn ok reykelsí yfir alltarí þítt.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		iudicia tua o Iacob et legem tuam o Israhel ponent thymiaama in furore tuo et holocaustum super altare tuum							
	x	11 blezadu drottinn ok styrk líd hans. ok tak þu drottinn verk handa hans. líosto drottinn bak ouína hans. ok eigi ríse uel þeir er hann hata.	x x			x x x			ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse informasjonsending ordrett oversettelse
		benedic Domine fortitudini eius et opera manuum illius suscipe percute dorsa inimicorum eius et qui oderunt eum non consurgant							

e	d	<i>Deuteronomium 33, 12 - 18</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x	x	12 Moyses melti vit beníamín. enn astsamlígazti drottinn mvn byggía með honum travstlíga. suo sem brudhuílu. aullum degí mun hann þar duellíazt ok meðal axla hans mun hann huflazt.				x x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		et Benjamin ait amantissimus Domini habitabit confidenter in eo quasi in thalamo tota die morabitur et inter umeros illius requiescet							
x	x	13 Moyses melti vit jóseph. Af blezan drottins er jord hans.		x		x x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse informasjonsending
		Ioseph quoque ait de benedictione Domini terra eius de pomis caeli et rore atque abyssu subiacente							
	x	14 Af eplum hímins. ok daugg. ok dúpe liggíanda af eplum. ok áuextí solar ok tungls.	x						informasjonsending ordrett oversettelse
		de pomis fructuum solis ac lunae							
	x	15 af huírfílí fornra fíalla. ok af eplum eílífra halsa.				x			ordrett oversettelse
		de vertice antiquorum montium de pomis collium aeternorum							
	x	16 ok af jardar áuoxtvm. ok fyllíngu hennar. Blezan hans su er vítradízt. j rvní hon mun koma yfir jóseph ok hans hofud. ok yfir huírfíl nazareí meðal brædra sínna.				x			ordrett oversettelse
		et de frugibus terrae et plenitudine eius benedictio illius qui apparuit in rubo veniat super caput Ioseph et super verticem nazarei inter fratres suos							
	x	17 fegrd hans mun uera. suo sem frumgetins gridungs. hornhans munv uera sem horn tínocerotís. Med þeim mun hann stínga allar þíoder allt til jardarennda. þerser ero fíoldar effraím. ok þersar þusunndir manase.				x			ordrett oversettelse
		quasi primogeniti tauri pulchritudo eius cornua rinocerotis cornua illius in ipsis ventilabit gentes usque ad terminos terrae hae sunt multitudines Ephraim et haec milia Manasse							
x	x	18 Moyses melti vit zabulon. Gledízt þu za-bulon ut for þín. ok ysachar jbudum þinum.				x x			ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		et Zabulon ait laetare Zabulon in exitu tuo et Isachar in tabernaculis tuis							

e	d	<i>Deuteronomium 33, 19 - 26</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	19 þar mun kasta lydí til fíallz. Sæfa munv þeir taufn réttlætíss. Vpp mvn rísa míog j á gang síofar. ok folgnar fehirdzlur senda			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		populos ad montem vocabunt ibi immolabunt victimas iustitiae qui inundationem maris quasi lac sugent et thesauros absconditos harenarum							
x	x	20 Moyses melti vit Gad. Blezadr se gad j vídleík suo sem leo. Suo huíldízt hann. ok tok hann arm legg ok huírfíl				x	x		ordrett oversettelse ordrett oversettelse
		et Gad ait benedictus in latitudine Gad quasi leo requievit cepitque brachium et verticem							
	x	21 ok sa hann haufdín skap ok þat er j hans hlut var. kennari skapadr. leítadí hann med hofdíníum lyds síns. ok gerdí drottinn rí-etlætí. ok dom sínn med ísrahel.				x			ordrett oversettelse
		et vidit principatum suum quod in parte sua doctor esset repositus qui fuit cum principibus populi et fecit iustitias Domini et iudicium suum cum Israhel							
x	x	22 Moyses melti vit daan. dan er huelpr híns o arga dyrs. flíota mun hann aurlíga af basan.			x	x	x		ordrett oversettelse ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		Dan quoque ait Dan catulus leonis fluet largiter de Basan							
x	x	23 Moyses melti vit neptalím. Griot áuaxtar. ok mun hann eignaz á morní ok míddegí.				x		x	ordrett oversettelse
		et Nepthalim dixit Nepthalim abundantia perfruetur et plenus erit benedictione Domini mare et meridiem possidebit							
x	x	24 Moyses melti vit asser. Blíndur se asser medal sona líkandí bræðrum sínum.ok vokva mun hann fot sínn j vit smíorue iardar.			x	x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		Aser quoque ait benedictus in filiis Aser sit placens fratribus suis tinguat in oleo pedem suum							
	x	25 ok eír skulu klædí hans. Ellí þin mvn vera suo sem æskv þínnar dagar ero.			x	x			endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		ferrum et aes calciamentum eius sicut dies iuventutis tuae ita et senectus tua							

e	d	<i>Deuteronomium 33, 26 - 29</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
	x	26 Eigi er annar Gud sem Gud jóns ríettlatatza hímíns vpstígari fvlftíngiare þín. míkíleíkr hans. vpp mvn sky renna				x			ordrett oversettelse
		non est alius ut Deus rectissimi ascensor caeli auxiliator tuus magnificentia eius discurrunt nubes							
	x	27 bygd hans ok vndir dreífa arm-leggí. brvtt mvn hann reka af þínu augliti ouín þinn ok segía mun hann. farztv.		x		x			ordrett oversettelse informasjonsending
		habitaculum eius sursum et subter brachia sempiterna eiciet a facie tua inimicum dicetque conterere							
	x	28 byggía mun ísrael styrklíga éinn. Auga jácobs á jordv hueí-tís ok víns. ok hímnnar munv þyckna af daugg.				x			ordrett oversettelse
		habitabit Israhel confidenter et solus oculus Iacob in terra frumenti et vini caelique caligabunt rore							
	x	29 sæll ertu ísrael heyrdur lydr. huerr er þer líkr. þu er greíðiz af drottín. skíolldr fulltíngs. þar er ok suerd dyrdar þínnar. Neíta munv þic ouínir þínir. ok þu munt troda halsa þeira.				x			ordrett oversettelse
		beatus tu Israhel quis similis tui popule qui salvaris in Domino scutum auxilii tui et gladius gloriae tuae negabunt te inimici tui et tu eorum colla calcabis							

Episk tekst	Direkte tale	<i>Deuteronomium 34</i>	Oversettelsesstrategier						Chestermans oversettelsesstrategier
			Addision	Reduksion	Andre endringer	Ordrett	Nøvaktig	Fri	
x		1 Ok er Moyses hafdi þetta mællt. þa ste hann vpp á fíallít nebor. á huírfíl faska gagn vart híeríco. ok syndí gud honum. alla iord gala-ath. allt til dans jardar.			x				endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		ascendit ergo Moses de campestribus Moab super montem Nebo in verticem Phasga contra Hiericho ostenditque ei Dominus omnem terram Galaad usque Dan							

e	d	<i>Deuteronomium 34, 2 - 7</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		2 neptalím. ok jörd effraím ok iord manase. ok alla jörd íuda. allt til íns yzta síofar.				x			ordrett oversettelse
		et universum Nepthalim terramque Ephraim et Manasse et omnem terram usque ad mare Novissimum							
x		3 ok austorhalfur. ok vídleík vallar hjerícho palma borgar allt til segor.				x			ordrett oversettelse
		et australem partem et latitudinem campi Hiericho civitatis Palmarum usque Segor							
x	x	4 Drottinn melti vit Moysen. sía er jörd su er ec suarda ok gaf Abraham. ysaac. ok íacob ok kyni þeira. Nu sattú þat augum þínum. Enn þu munt eigi koma fotum þínum á þat.				x			ordrett oversettelse
		dixitque Dominus ad eum haec est terra pro qua iuravi Abraham Isaac et Iacob dicens semini tuo dabo eam vidisti eam oculis tuis et non transibis ad illam				x			ordrett oversettelse
x		5 þa anndadiz Moyses þar á fíallínu þíonn drottins. at bíodada gudí.			x	x			ordrett oversettelse
		mortuusque est ibi Moses servus Domini in terra Moab iubente Domino				x			end. av vektlegging
									ordrett oversettelse
x		6 ok var hann grafinn í dal moab iardar gagnuart fotor. ok eíngi maðr veit huar hans grauf er allt til þersa dags.				x			ordrett oversettelse
		et sepelivit eum in valle terrae Moab contra Phogor et non cognovit homo sepulchrum eius usque in praesentem diem							
x		7 Moyses hafdi hunndrat ára alldrs. ok xx. ar. þa er hann anndadizt. Eigi daucktuzt augu hans. ok eigi losnudv hanns tenn ne hreyrnudv.	x			x			ordrett oversettelse
		Moses centum et viginti annorum erat quando mortuus est non caligavit oculus eius nec dentes illius moti sunt							informasjonsendring

e	d	<i>Deuteronomium 34, 8 - 12</i>	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		8 Lydrínn gret anndlat Moysis á vllum moab xxx. daga.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsendring ordrett oversettelse informasjonsendring
		fleveruntque eum filii Israhel in campestribus Moab triginta diebus et completi sunt dies planctus lugentium Mosen							
x		9 Josue son nuns fylldízt af spektar annda. þuiat Moysessettí hendr sínar yfir hofud honum. Synir ísraels ueíttv josue hlydni. ok gíor-du suo sem Gud baud moysi.				x			ordrett oversettelse
		Iosue vero filius Nun repletus est spiritu sapientiae quia Moses posuit super eum manus suas et oboedierunt ei filii Israhel feceruntque sicut praecepit Dominus Mosi							
x		10 Éingí spa madr var jafn vit Moysen j gyðinga laugum. sa er uísse andlítí til andlítz				x			ordrett oversettelse endr. av vektlegging ordrett oversettelse
		et non surrexit propheta ultra in Israhel sicut Moses quem nosset Dominus facie ad faciem							
x		11 ok ollvm taknum ok unndrum þeim er Gud gerdí um hann á egíptalandí. faraoní ok hír- dmonnum hans. ok ollu landí hans				x			ordrett oversettelse
		in omnibus signis atque portentis quae misit per eum ut faceret in terra Aegypti Pharaoni et omnibus servis eius universaeque terrae illius							
x		12 ok micinn krapt ok iarteígnir þær er moyses giorde at á síanda ollum gyðinga lyd. ok fyrir þa hlutí alla se almattígum gudí lof ok dyrd. nu ok jafnan þat se ok verí an ennda. A~~~M~~~E~~~N_	x			x			ordrett oversettelse informasjonsendring
		et cunctam manum robustam magnaque mirabilia quae fecit Moses coram universo Israhel							

Kapittel 5 Beskrivelse av oversettelsesstrategier i *Stjórn II*

Jeg har først beskrevet mine tre tekstutsnitt hver for seg for å se om oversetteren endrer sine strategier underveis, deretter hele materialet. Strukturen i kapitlet blir da slik:

Beskrivelse av oversettelsesstrategiene i episk tekst og direkte tale.

Beskrivelse av bruken av oversettelsesstrategiene i episk tekst og direkte tale.

Beskrivelse av oversettelsesstrategiene i gudstale og mennesketale i partiene med direkte tale.

Beskrivelse av oversettelsesstrategiene i *Parcevals saga* og i *Stjórn II*.

Beskrivelse av oversettelsesstrategiene i episk tekst og direkte tale.

For å måle forekomsten av de forskjellige oversettelsesstrategiene, har jeg valgt å finne ut hvor mange endringer per vers en viss forekomst utgjør. For å regne ut forekomsten av endringer per vers, har jeg delt antall endringer, f. eks. addisjoner, med antall vers:

$$\frac{\text{Antall endringer}}{\text{Antall vers}} = \text{endringer per vers}$$

Jeg har satt inn mine funn i en skjematisk oversikt som viser antall forekomster av de forskjellige oversettelsesstrategier og hvor mange forekomster dette utgjør per vers både i episk tekst og i direkte tale.

Jeg bruker følgende forkortelser:

<i>Gen</i>	<i>Genesis</i>
<i>Ex</i>	<i>Exodus</i>
<i>Lev</i>	<i>Leviticus</i>
<i>Num</i>	<i>Numeri</i>
<i>Deut</i>	<i>Deuteronomium</i>

Oversikt over funn i *Exodus 19 – 24*

Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Endringer per vers		Forekomster	Endringer per vers
Addisjoner	6	0, 17	Addisjoner	19	0, 15
Reduksjoner	12	0, 34	Reduksjoner	23	0,18
Andre endringer	15	0, 43	Andre endringer	22	0,17
Antall endringer	33		Antall endringer	64	
Antall vers	35		Antall vers	129	
Totalt antall endringer per vers		0, 94	Totalt antall endringer per vers		0,50
Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Forekomster per vers		Forekomster	Forekomster per vers
Ordrett oversettelse	42	1, 20	Ordrett oversettelse	145	1, 12
Nøyaktig oversettelse	1	0, 03	Nøyaktig oversettelse	3	0,02
Fri oversettelse	0	0	Fri oversettelse	3	0,02
Antall vers	35		Antall vers	129	

I det første utsnittet er det en stor overvekt av direkte tale i forhold til episk tekst, henholdsvis 129 og 35 vers.

Episk tekst

Addisjoner, reduksjoner og andre endringer i episk tekst

I dette utsnittet finnes det 33 endringer i 35 vers. Det er færrest addisjoner, 6 forekomster som utgjør 0, 17 endringer per vers, flere reduksjoner, 12 forekomster som utgjør 0, 34 endringer per vers, og flest andre endringer, 15 forekomster som utgjør 0, 43 endringer per vers. Det er 3 færre forekomster av reduksjoner enn av andre endringer, og det finnes over dobbelt så

mange andre endringer som addisjoner. Oversetteren er mer restriktiv i bruken av addisjoner enn av de to andre kategoriene. Til sammen utgjør 33 forekomster 0, 94 endringer per vers.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i episk tekst

I utsnittets 35 vers finnes det 42 forekomster av ordrett oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 1, 20 per vers. Det finnes 1 forekomst av nøyaktig oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 0, 03 per vers. Utsnittet inneholder 0 forekomster av fri oversettelse. Ordrett oversettelse dominerer.

Direkte tale

Addisjoner, reduksjoner og andre endringer i direkte tale

I dette utsnittet finnes det 64 endringer i 129 vers. Her finnes 19 addisjoner, som utgjør 0, 15 endringer per vers, 23 reduksjoner, som utgjør 0, 18 endringer per vers, og 22 andre endringer, som utgjør 0, 17 endringer per vers. Til sammen utgjør 64 forekomster 0, 50 endringer per vers.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i direkte tale

I utsnittets 129 vers finnes det 145 forekomster av ordrett oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 1, 12 per vers. Det finnes 3 forekomster av nøyaktig oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 0, 02 per vers. Utsnittet inneholder 3 forekomster av fri oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 0, 02 per vers. Ordrett oversettelse dominerer.

Sammenligning mellom episk tekst og direkte tale

I episk tekst utgjør addisjonene 0, 17 endringer per vers, mens de i direkte tale utgjør 0, 15 endringer per vers. Reduksjonene utgjør 0, 34 endringer per vers i episk tekst og 0, 18 endringer per vers i direkte tale. Andre endringer utgjør 0, 43 endringer per vers i episk tekst og 0, 17 endringer per vers i direkte tale. I dette utsnittet brukes både addisjoner, reduksjoner og andre endringer i større grad i episk tekst enn i direkte tale. Endringene i episk tekst utgjør 0, 94 endringer per vers, og i direkte tale utgjør endringene 0, 50 endringer per vers.

I episk tekst og i direkte tale finnes det en forskjellig relativ fordeling mellom addisjoner, reduksjoner og andre endringer: færrest addisjoner, flere reduksjoner og flest andre endringer i episk tekst, mens i direkte tale er der færrest addisjoner, flere andre endringer og flest

reduksjoner. I direkte tale er den innbyrdes fordeling av addisjoner, reduksjoner og andre endringer mer lik enn i episk tekst.

I episk tekst finnes det 1, 20 forekomster per vers av ordrett oversettelse, 0, 03 forekomster av nøyaktig oversettelse og ingen forekomst av fri oversettelse. I direkte tale er fordelingen slik: 1, 09 forekomster av ordrett oversettelse per vers, 0, 03 forekomster av nøyaktig oversettelse per vers og 0, 03 forekomster av fri oversettelse per vers.

I både episk tekst og direkte tale dominerer ordrett oversettelse i forhold til nøyaktig og fri oversettelse. Forekomsten av ordrett oversettelse er større i episk tekst enn i direkte tale.

I episk tekst utgjør forekomsten av ordrett oversettelse 1, 20 forekomster per vers og summen av addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 94 forekomster per vers. Forskjellen er på 0, 26 forekomster per vers.

I direkte tale utgjør forekomsten av ordrett oversettelse 1, 12 forekomster per vers, og summen av addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 50 forekomster per vers. Forskjellen er på 0, 62 forekomster per vers.

Oversikt over funn i *Numeri 10 - 14*

Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Endringer per vers		Forekomster	Endringer per vers
Addisjoner	23	0, 23	Addisjoner	18	0, 23
Reduksjoner	21	0, 20	Reduksjoner	14	0, 18
Andre endringer	40	0, 41	Andre endringer	25	0, 32
Antall endringer	84		Antall endringer	57	
Antall vers	98		Antall vers	79	
Totalt antall endringer per vers		0, 86	Totalt antall endringer per vers		0, 72

Oversikt over funn i *Numeri 10 - 14*

Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Forekomster per vers		Forekomster	Forekomst er per vers
Ordrett oversettelse	93	0, 95	Ordrett oversettelse	93	1, 18
Nøyaktig oversettelse	6	0, 06	Nøyaktig oversettelse	7	0, 09
Fri oversettelse	17	0, 17	Fri oversettelse	1	0, 01
Antall vers	98		Antall vers	79	

I dette utsnittet er det en jevnere fordeling mellom episk tekst, 98 vers, og direkte tale, 79 vers.

Episk tekst

Addisjoner, reduksjoner og andre endringer i episk tekst

I dette utsnittet finnes det 84 endringer i 98 vers. Her finnes 23 addisjoner, som utgjør 0, 23 endringer per vers, 21 reduksjoner, som utgjør 0, 20 endringer per vers, og 40 andre endringer, som utgjør 0, 41 endringer per vers. Til sammen utgjør 84 forekomster 0, 86 endringer per vers. Dette er noe mindre enn i første utsnitt, som hadde 0, 94 endringer per vers.

Det finnes færrest reduksjoner, flere addisjoner og betydelig flere andre endringer enn i de to første kategoriene. Dette mønsteret avviker fra fordelingen i første utsnitt hvor antall reduksjoner og andre endringer er mer likt.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i episk tekst

I utsnittets 98 vers finnes det 93 forekomster av ordrett oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 0, 95 per vers. Det finnes 6 forekomster av nøyaktig oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 0, 06 per vers. Utsnittet inneholder 17 forekomster av fri oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 0, 17 per vers. Dette er forskjellig fra første utsnitt som hadde 0 forekomster av fri oversettelse. Ordrett oversettelse dominerer.

Direkte tale

Addisjon, reduksjon og andre endringer i direkte tale

I dette utsnittet finnes det 57 endringer i 79 vers.

Her finnes 18 addisjoner, som utgjør 0, 23 endringer per vers, 14 reduksjoner, som utgjør 0, 18 endringer per vers, og 25 andre endringer, som utgjør 0, 32 endringer per vers. Til sammen utgjør 57 forekomster 0, 72 endringer per vers. Dette er adskillig flere endringer enn i *Exodus* 19 - 24, som hadde 0, 50 endringer per vers i direkte tale .

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i direkte tale

I 79 vers finnes det 93 forekomster av ordrett oversettelse, som utgjør 1, 18 forekomster per vers. Det finnes 7 forekomster av nøyaktig oversettelse, som utgjør 0, 09 forekomster per vers, og 1 forekomst av fri oversettelse, noe som utgjør 0, 01 forekomst per vers. Ordrett oversettelse dominerer.

Sammenligning mellom episk tekst og direkte tale

I episk tekst utgjør addisjonene 0, 23 endringer per vers. Dette er identisk med forekomsten av addisjoner i direkte tale. Reduksjonene utgjør 0, 20 endringer per vers i episk tekst og 0, 18 endringer per vers i direkte tale. Andre endringer utgjør 0, 41 endringer per vers i episk tekst og 0, 32 endringer per vers i direkte tale. I dette utsnittet brukes andre endringer i større grad i episk tekst enn i direkte tale. Endringene i episk tekst utgjør 0, 86 endringer per vers, og i direkte tale utgjør endringene 0, 72 endringer per vers. I episk tekst og i direkte tale finnes det den samme relative fordeling mellom addisjoner, reduksjoner og andre endringer: færrest reduksjoner, flere addisjoner og flest andre endringer. I direkte tale er den innbyrdes fordeling av addisjoner, reduksjoner og andre endringer mer lik enn i episk tekst.

I episk tekst finnes det 0, 95 forekomster per vers av ordrett oversettelse, 0, 06 forekomster av nøyaktig oversettelse og 0, 17 forekomst av fri oversettelse. I direkte tale er fordelingen slik: 1, 18 forekomster av ordrett oversettelse per vers, 0, 09 forekomster av nøyaktig oversettelse per vers og 0, 01 forekomster av fri oversettelse per vers. I både episk tekst og direkte tale dominerer ordrett oversettelse i forhold til nøyaktig og fri oversettelse. Forekomsten av ordrett oversettelse er større i direkte tale enn i episk tekst.

I episk tekst utgjør forekomsten av ordrett oversettelse 0, 95 forekomster per vers og summen av addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 86 forekomster per vers. Forskjellen er på 0, 09 forekomster per vers.

I direkte tale utgjør forekomsten av ordrett oversettelse 1, 18 forekomster per vers, og summen av addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 72 forekomster per vers. Forskjellen er på 0, 46 forekomster per vers.

Oversikt over funn i *Deuteronomium* 28 - 34

Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Endringer per vers		Forekomster	Endringer per vers
Addisjoner	4	0, 14	Addisjoner	6	0, 06
Reduksjoner	7	0, 25	Reduksjoner	19	0, 18
Andre endringer	5	0, 18	Andre endringer	28	0, 26
Antall endringer	16		Antall endringer	53	
Antall vers	28		Antall vers	106	
Totalt antall endringer per vers		0, 57	Totalt antall endringer per vers		0, 50
Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Forekomster per vers		Forekomster	Forekomster per vers
Ordrett oversettelse	41	1, 46	Ordrett oversettelse	139	1, 31
Nøyaktig oversettelse	0	0	Nøyaktig oversettelse	0	0
Fri oversettelse	2	0, 07	Fri oversettelse	1	0, 01
Antall vers	28		Antall vers	106	

Fordelingen mellom episk tekst og direkte tale er henholdsvis 28 og 106 vers.

Episk tekst

Addisjoner, reduksjoner og andre endringer i episk tekst

I utsnittets 28 vers finnes det 4 forekomster av addisjoner, noe som utgjør en forekomst på 0, 14 endringer per vers. Det finnes 7 forekomster av reduksjoner, noe som utgjør en forekomst på 0, 25 endringer per vers. Utsnittet inneholder 5 forekomster av andre endringer, noe som utgjør en forekomst på 0,18 endringer per vers. Det finnes færrest addisjoner, flere andre endringer og flest reduksjoner. Forekomsten av andre endringer er betydelig lavere her enn i de to første utsnittene som hadde henholdsvis 0, 43 og 0,41 endringer per vers. Til sammen forekommer det 0, 57 endringer per vers. Dette er også adskillig mindre enn i første utsnitt, som hadde 0, 94 endringer per vers og i andre utsnitt som hadde 0, 86 endringer per vers.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i episk tekst

I utsnittets 28 vers finnes det 41 forekomster av ordrett oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 1, 46 per vers. Det finnes ingen forekomst av nøyaktig oversettelse. Utsnittet inneholder 2 forekomster av fri oversettelse, som utgjør 0, 07 endringer per vers. Ordrett oversettelse dominerer. Forekomsten av fri oversettelse er lavere enn i annet utsnitt.

Direkte tale

Addisjoner, reduksjoner og andre endringer i direkte tale

Direkte tale inneholder 106 vers med en forekomst på 6 addisjoner, noe som utgjør en forekomst på 0, 06 endringer per vers. Forekomsten av reduksjoner er på 19, noe som utgjør 0, 18 endringer per vers. Det finnes 28 andre endringer, som utgjør en forekomst på 0, 26 endringer per vers. Utsnittet inneholder den laveste forekomsten av addisjoner i hele materialet. Forekomsten av reduksjoner på 0, 18 endringer per vers er lik i alle 3 utsnitt. Forekomsten av andre endringer på 0, 26 endringer per vers ligger omtrent midt mellom forekomstene i første og annet utsnitt. Til sammen forekommer det 0, 50 endringer per vers. Dette er identisk med første utsnitt og betydelig lavere enn i annet utsnitt.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i direkte tale

I utsnittets 106 vers finnes det 139 forekomster av ordrett oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 1, 31 per vers. Det finnes ingen forekomst av nøyaktig oversettelse. Utsnittet inneholder 1 forekomst av fri oversettelse, som utgjør 0, 01 endringer per vers. Ordrett oversettelse dominerer.

Sammenligning mellom episk tekst og direkte tale

Også i dette utsnittet er forekomsten av endringer større i episk tekst enn i direkte tale.

I episk tekst utgjør forekomsten av ordrett oversettelse 1, 46 forekomster per vers, og summen av addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 57 forekomster per vers. Forskjellen er på 0, 89 forekomster per vers.

I direkte tale utgjør forekomsten av ordrett oversettelse 1, 31 forekomster per vers, og summen av addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 50 forekomster per vers. Forskjellen er på 0, 81 forekomster per vers.

Samlet oversikt

Exodus 19 – 24, Numeri 10 – 14 og Deuteronomium 28 - 34

Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Endringer per vers		Forekomster	Endringer per vers
Addisjoner	33	0, 20	Addisjoner	43	0, 14
Reduksjoner	40	0, 25	Reduksjoner	56	0, 18
Andre endringer	60	0, 37	Andre endringer	75	0, 24
Antall endringer	133		Antall endringer	174	
Antall vers	161		Antall vers	314	
Totalt antall endringer per vers		0, 83	Totalt antall endringer per vers		0, 55
Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Forekomster per vers		Forekomster	Forekomster per vers
Ordrett oversettelse	176	1, 09	Ordrett oversettelse	377	1, 20
Nøyaktig oversettelse	7	0, 04	Nøyaktig oversettelse	10	0, 03
Fri oversettelse	19	0, 12	Fri oversettelse	5	0, 02
Antall vers	161		Antall vers	314	

Forekomsten av vers i episk tekst i mitt materiale er 161 og i direkte tale 314. Episk tekst utgjør noe over en tredel, og direkte tale noe under to tredeler.

Episk tekst

Addisjoner, reduksjoner og andre endringer i episk tekst

I utsnittets 161 vers finnes det 33 forekomster av addisjoner, noe som utgjør en forekomst på 0, 20 endringer per vers. Det finnes 40 forekomster av reduksjoner, noe som utgjør en forekomst på 0, 25 endringer per vers. Utsnittet inneholder 60 forekomster av andre endringer, noe som utgjør en forekomst på 0,37 endringer per vers. Det finnes færrest addisjoner, flere reduksjoner og langt flere andre endringer. Episk tekst består av 161 vers, og det er gjort 133 endringer. Det betyr at det er gjort 0, 83 endringer per vers.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i episk tekst

Ordrett oversettelse dominerer, i 161 vers finnes det 176 forekomster av ordrett oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 1, 09 per vers. Det finnes 7 forekomster av nøyaktig oversettelse, noe som utgjør 0, 04 forekomster per vers. 19 forekomster av fri oversettelse utgjør 0, 12 forekomster per vers. Til sammen utgjør nøyaktig og fri oversettelse 0, 16 forekomster per vers av episk tekst.

Direkte tale

Addisjoner, reduksjoner og andre endringer i direkte tale

I utsnittets 314 vers finnes det 43 forekomster av addisjoner, noe som utgjør en forekomst på 0, 14 endringer per vers. Det finnes 56 forekomster av reduksjoner, noe som utgjør en forekomst på 0, 18 endringer per vers. Utsnittet inneholder 75 forekomster av andre endringer, noe som utgjør en forekomst på 0,24 endringer per vers. Det finnes færrest addisjoner, flere reduksjoner og flest andre endringer. Direkte tale består av 314 vers, og det er gjort 174 endringer. Det betyr at det er gjort 0, 55 endringer per vers.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i direkte tale

Ordrett oversettelse dominerer, i 314 vers finnes det 377 forekomster av ordrett oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 1, 20 per vers i direkte tale. Det finnes 10 forekomster av nøyaktig oversettelse, noe som utgjør 0, 03 forekomster per vers, og 5 forekomster av fri oversettelse, som utgjør 0, 02 forekomster per vers. Til sammen utgjør nøyaktig og fri oversettelse 0, 05 forekomster per vers av direkte tale.

Sammenligning mellom episk tekst og direkte tale

Episk tekst har langt flere endringer per vers enn direkte tale.

Episk tekst har 0, 83 endringer per vers .

Direkte tale har 0, 55 endringer per vers.

Episk tekst har 0, 28 flere endringer per vers enn direkte tale.

Det er forskjell i den innbyrdes frekvensen av addisjoner, reduksjoner og andre endringer i episk tekst og i direkte tale. I både episk tekst og direkte tale er den innbyrdes fordeling slik: færrest addisjoner, flere reduksjoner og flest andre endringer.

Både i episk tekst og i direkte tale er addisjon den strategien oversetteren bruker i minst utstrekning, med henholdsvis 0, 20 og 0, 14 endringer per vers, noe som utgjør en forskjell på 0, 06.

I episk tekst utgjør reduksjoner 0, 25 endringer per vers, mens i direkte tale utgjør de 0, 18, en forskjell på 0, 07 endringer per vers.

Andre endringer utgjør 0, 37 endringer per vers i episk tekst og i direkte tale 0, 24 endringer per vers. Det utgjør en forskjell på 0, 13 endringer per vers.

I episk tekst utgjør forekomsten av ordrett oversettelse 1, 09 forekomster per vers, og summen av addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 83 forekomster per vers. Forskjellen er på 0, 26 forekomster per vers.

I direkte tale utgjør forekomsten av ordrett oversettelse 1, 20 forekomster per vers, og summen av addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 55 forekomster per vers. Forskjellen er på 0, 65 forekomster per vers.

Beskrivelse av bruken av oversettelsesstrategiene i episk tekst og direkte tale.

Jeg har undersøkt bruken av addisjoner, reduksjoner og andre endringer både i episk tekst og i direkte tale for å se om det finnes mønstre eller regelmessigheter. Dette vil kunne vise om oversetteren behandler episk tekst og direkte tale forskjellig.

Ved å beskrive bruken av oversettelsesstrategier i *Stjórn II* vil det også kunne muliggjøre en sammenligning med bruken av oversettelsesstrategiene i *Parcevals saga*. Den største delen av endringene består av andre endringer, som er en samlebetegnelse for endringer av forskjellig

art. Beskrivelsen vil trolig vise om oversetteren stort sett bruker én type endringer eller om han bruker et større spekter.

Bruken av oversettelsesstrategier i episk tekst

Addisjoner i episk tekst

Det finnes ikke mange addisjoner i episk tekst i de tre utsnittene, i alt 33. Oversetteren har vært mer restriktiv til å bruke addisjoner enn reduksjoner og andre endringer. Etter å ha undersøkt addisjonene i de tre tekstutsnittene viser det seg noen mønstre.

1. Betoning av Moses' rolle som leder

Oversetteren betoner hans rolle som leder for jødefolket og som mellommann mellom Herren og folket i større grad enn *Vulgata*. Dette gjelder i særlig grad i forbindelse med åpenbaringen på Sinai og overleveringen av Loven til folket.

I *Ex 19, 7* understreker addisjonen *vit hann* at Moses blir fremstilt som mellommann mellom Herren og folket. I *Ex 24, 7* knyttes Moses til Loven ved at oversetteren legger til *þa er hann hafdi ritat*. Addisjonen i *Num 14, 20* understreker at Herren talte direkte til Moses: *vit Moysen*. Moses blir Herrens fortrolige og slik en mellommann.

2. Forklarende faktaopplysninger

Enkelte steder legger oversetteren til faktaopplysninger som ikke finnes i kildeteksten. I *Num 10, 17* nevnes det om sønnene til Gersjon og Merari at *Þeir var lærdir menn*. I *Num 12, 1* beskrives en kvinne ved navn Maria og hennes relasjon til Moses som *systir hans*. Navnet på Moses' kone nevnes også: *þeire er peokella het*.

3. Markering av slutt på direkte tale

Det blir flere steder markert ved en addisjon at et avsnitt med direkte tale, enten en dialog eller monolog, blir avsluttet. I *Ex 24, 15* legges det til: *ok er Moyses hafdi suo mællt*. I *Num 14, 38* legges følgende til: *Nv er Gud hafdi þersa hlutí mællt*. I *Num 14, 1* finnes denne addisjonen: *Enn lydrín heyrði þersa frausagn senndi manna Moysi*. Oversetteren markerer at direkte tale avsluttes ved å legge til at den talende har talt eller den hørende har hørt.

4. Markering av endring av sted

Også i forbindelse med endring av sted markerer oversetteren dette med en addisjon, f. eks. i *Num 12, 1* *ok er Moyses uar þar komin*. Likeså i *Num 10, 12b* *ok þar settu þeir sínar herbudir*.

5. Tydeliggjøring

I *Num 11, 2* har oversetteren satt inn to tillegg som tydeliggjør fremstillingen: *at hann skyldi þeim uit híaþa. og at hann byrgi þeim.*

e	d	Numeri 11, 2	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		2 þa kalladí lydrínn til Moysen. at hann skyldi þeim uit híaþa. Moyses bað þa fyrir þeim til almattígs guds at hann byrgi þeim. ok þa sloknadí þegar elldrín.	x			x			ordrett oversettelse informasjonsendring
					x	x			ordrett oversettelse informasjonsendring
			x			x			informasjonsendring ordrett oversettelse
		cumque clamasset populus ad Moysen oravit Moses Dominum et absortus est ignis							

6. Addisjoner i faste uttrykk

I ovenstående *Num 11, 2* og andre steder bruker oversetteren uttrykket *til almannígs guds*. Han setter inn adjektivet *almannígs* som attributt til guds og slik betoner Guds allmakt.

7. Avslutningsformel

I *Deut 34, 12* finnes en avslutningsformel som inneholder en lovprisning av Herren:
ok fyrir þa hlutí alla se almannígum gudí lof ok dyrd. nu ok áafnan þat se ok verí an ennda.

A~~~M~~~E~~~N

Også her betones Guds allmakt.

Reduksjoner i episk tekst

I episk tekst har jeg funnet 39 reduksjoner.

1. Gjentakelser utelates

I *Ex 19, 2* utelater oversetteren *Vulgatas* opplysning om at israelsfolket kom til ørkenen Sinai, trolig fordi dette er fortalt i vers 1. I *Ex 19, 3* utelates at Moses påkalte Herren *de monte*, dette er allerede sagt i vers 2. Avsnittet *Ex 19, 19b – 23* er utelatt i *Stjórn II*. Det handler om at Herren taler til Moses oppe på fjellet og ber ham advare folket mot å gå opp dit for å se Herren. Dette er fortalt i *Ex 19, 10 – 14*.

2. Mange stedsnavn utelates

Oversetteren utelater ofte stedsnavn, f. eks. i *Num 13, 24*, hvor navnet på stedet hvor speiderne skar av vinranken, utelates.

3. Særisraelittiske trekk, uinteressante og irrelevante opplysninger utelates

En del særisraelittiske regler og informasjon blir utelatt.

I *Deut 34, 8* utelates opplysningen om at sørgetidens lengde var 30 dager da Moses døde.

Andre endringer i episk tekst

I episk tekst finnes det 60 andre endringer.

1. Betoning av Moses'rolle som leder

Oversetteren betoner at Moses er både en sterk og gudfryktig leder.

I *Num 11, 24* betones Moses' *lydighet* mot Herren, mens *Vulgata* nevner at Moses fortalte til folket hva Herren hadde sagt. Bildet av Moses blir modifisert av oversetteren.

e	d	Numeri 11, 24	A	R	E	O	N	F	Chesterman
x		24 Moyses gerdi sem gud baud honum. at hann samnadí saman. lxx manna þeira er hofdíngrar voru fyrir lídinv. ok let þa standa fyrir tíalldbudínne.			x	x			informasjonsendring ordrett oversettelse
		venit igitur Moses et narravit populo verba Domini congregans septuaginta viros de senibus Israhel quos stare fecit circa tabernaculum							

2. Endringer av teologisk betydning

Num 11, 24 kan også regnes som en endring av teologisk betydning hvor lydigheten mot Herren betones. Oversetteren tar bort det som har med helligelsen av folket å gjøre, slik vi ser det i *Ex 19, 14*.

3. Fortellertekniske endringer

Oversetteren gjør enkelte steder direkte tale i *Vulgata* om til episk tekst, slik vi ser det i *Ex 19, 6*. Flere steder oversettes personlig pronomen i *Vulgata* med egennavn i *Stjórn II* og omvendt, f. eks *Ex 19, 9: ei – Moyses*. Se også *Num 12, 2 og 6*.

4. Tilpasning til norrøn fortellertradisjon

I *Num 11, 28* blir en mann presentert på en måte som minner om hvordan personer blir presentert i islendingesagaene i den norrøne fortellertradisjon: *Þa tok sa madr til orða // er jósue het. hann uar nunns son.*

Bruken av oversettelsesstrategier i direkte tale

Jeg har funnet 44 addisjoner, 68 reduksjoner og 56 andre endringer.

Addisjoner

1. Addisjoner av teologisk betydning

I *Ex 20, 24* finnes en addisjon som vektlegger at folket bare skal dyrke Herren alene: *eigi skaltu aunnur god elska enn mic*. Dette sitatet er hentet fra *Ex 6, 3*.

2. Forklaring og tydeliggjøring

I *Ex 21, 32* forklarer oversetteren verdien av én sjekel sølv, som tilsvarer 15 penninger: *xv. peningar ero cíklos*. I *Num 10, 32* tydeliggjør oversetteren at målet med vandringen er det lovede landet: *Til þeirar iardar er gud hefir oss fyrir heítid*. I *Deut 28, 62* tydeliggjør oversetteren konsekvensen ved å ikke adlyde Guds bud ved denne addisjonen: *fyrir þui mvnu þersír hlutir yfir þic koma*. I *Ex 20, 22* legges til et *heyrdur* om folkets sanseopplevelse av Herrens tale i tillegg til *Vulgatas vidistis*. I *Num 13, 32* forsterkes oversetteren kontrasten mellom folket og innbyggerne i Kanaan ved å legge til et *miklu* til *sterkra*.

3. Addisjon i faste uttrykk

I *Num 11, 21* legges et substantiv til et personlig pronomen som refererer til Herren: *þu drottin*. I *Num 14, 41* legges et adjektiv til et substantiv, slik at det opptrer som et fast uttrykk: *Guds allmattígs*.

Reduksjoner i direkte tale

1. Forenkling

I *Ex 20, 24* i *Vulgata* nevnes to offertyper som blir kortet ned til én type offer. I *Ex 22, 4* forenkles den norrøne teksten ved at bare to dyr nevnes av de tre som finnes i *Vulgata*. I *Ex 19, 3* forenkles teksten uten at hovedinnholdet blir endret. I *Ex 23, 1* bruker oversetteren en fri oversettelse hvor hovedinnholdet i verset gjengis.

Andre endringer i direkte tale

1. Skjemaendringer

Episk tekst blir endret til direkte tale, f.eks i *Num 12, 4*. Også i *Num 11, 25; 14, 36* og *38* endres episk tekst til direkte tale.

2. Endringer av teologisk betydning

I *Num 11, 18* bytter oversetteren ut *Vulgatas sanctificamini cras* med *Hvgiz þier*. Helligelsen av folket blir byttet ut med et annet tekstinnhold. I *Num 14, 24* blir *alio spiritu* endret til *helgum annða*.

3. Forenkling

I *Ex 23, 15a – 16* forenkles *Vulgatas sollemnitatem azymorum* til *Paska fagnad* og *sollemnitatem messis primitivorum* til *Adra hatíd*. Oversetteren forenkler den religiøse terminologien.

4. Tydeliggjøring

I *Deut 31, 2* tydeliggjør oversetteren at Moses skal dø ved å endre *non possum ultra egredi et ingredi praesertim* til *ok mun ec nu eigi leíngi lífa*.

5. Innholdsendring

I *Deut 33, 5* endres *erit apud rectissimum rex* til *þat laugmal mýn uera með hínú* *ríettlatazta*. Her betoner oversetteren Lovens betydning på bekostning av kongedømmet.

Skjematisk oversikt over bruken av oversettelsesstrategier

Følgende skjematiske oversikt viser hva oversetteren bruker addisjoner, reduksjoner og andre endringer til både i episk tekst og i direkte tale:

Episk tekst	Direkte tale
Addisjoner	Addisjoner
Betoning av Moses' rolle som leder Forklarende faktaopplysninger Markering av slutt på direkte tale Markering av endring av sted Tydeliggjøring Addisjoner i faste uttrykk Avslutningsformel	Endringer av teologisk betydning Forklaring og tydeliggjøring Addisjoner i faste uttrykk
Reduksjoner	Reduksjoner
Gjentakelser utelates Mange stedsnavn utelates Særisraelittiske trekk, uinteressante og irrelevante opplysninger utelates	Forenkling
Andre endringer	Andre endringer
Skjemaendringer Endringer av teologisk betydning Betoning av Moses' rolle som leder Fortellertekniske endringer Tilknytning til norrøn fortellertradisjon	Skjemaendringer Endringer av teologisk betydning Tydeliggjøring Forenkling Innholdsendringer

Beskrivelse og sammenligning av oversettelsesstrategiene i gudstale og mennesketale i partiene med direkte tale.

Gudstale og mennesketale

Pentateuken inneholder mye episk stoff som danner en ramme om svært mye direkte tale, både monologer og dialoger. Det finnes mange kortere og lengre monologer hvor Herren er den som taler. Han taler til Moses som så bringer budskapet videre til folket eller til enkeltmennesker. Moses taler både til Gud, folket og til enkeltmennesker. Folket taler til Moses, som går til Herren med deres budskap. I dialogene deltar Herren, Moses, folket og enkeltmennesker som Aron, Mirjam og Josva. Jeg har undersøkt om den direkte tale som er

lagt i Guds munn, og den talen som er lagt i menneskers munn, er blitt forskjellig oversatt. Ut fra min hypotese forventer jeg at gudstalen er blitt mer tekstnært oversatt enn mennesketalen. Jeg har gruppert den direkte talen i to typer: gudstale og menneskelig tale, og talt opp addisjoner, reduksjoner og andre endringer, samt ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i hver gruppe.

Slik blir fordelingen i mine tre utsnitt:

Gudstale			Mennesketale		
	Forekomster	Endringer per vers		Forekomster	Endringer per vers
Addisjoner	30	0, 19	Addisjoner	19	0, 12
Reduksjoner	37	0, 23	Reduksjoner	24	0, 16
Andre endringer	35	0, 22	Andre endringer	30	0, 19
Antall endringer	102		Antall endringer	73	
Antall vers	160		Antall vers	154	
Totalt antall endringer per vers		0, 63	Totalt antall endringer per vers		0, 47
	Forekomster	Forekomster per vers		Forekomster	Forekomster per vers
Ordrett oversettelse	189	1, 17	Ordrett oversettelse	195	1, 27
Nøyaktig oversettelse	3	0, 02	Nøyaktig oversettelse	2	0, 01
Fri oversettelse	3	0, 02	Fri oversettelse	1	0, 01
Antall vers	162		Antall vers	154	

Beskrivelse av gudstalen

Talestoffet som er tillagt Gud, består av 160 vers. Forekomstene av addisjoner, reduksjoner og andre endringer er nokså likt fordelt, med færrest addisjoner, flere andre endringer og flest reduksjoner. Forekomsten av addisjoner er på 30, som utgjør 0, 19 endringer per vers.

Forekomsten av reduksjoner er på 37, som utgjør 0, 23 endringer per vers. Det finnes 35 andre endringer, som utgjør 0, 22 endringer per vers. I de 160 vers som inneholder guddommelig tale, utgjør 102 endringer 0, 63 endringer per vers. 189 forekomster av ordrett oversettelse utgjør 1, 17 forekomster per vers. Forekomsten på 3 av nøyaktig oversettelse utgjør 0, 02 forekomster per vers. Forekomsten av fri oversettelse utgjør også 0, 02 forekomster per vers. Ordrett oversettelse dominerer.

Endringer i gudstalen

Etter å ha undersøkt den direkte talen som inneholder gudstale, og undersøkt hva addisjoner, reduksjoner og andre endringer brukes til, har jeg kommet til følgende:

1. Endringer av teologisk betydning

I *Ex 20, 24* setter oversetteren inn et sitat fra *Ex 6, 3*: *Eigi skaltu aunnur god elska enn mic*, noe som begrunner Herrens velsignelse: *puiat ec mun koma til ydr ok bleza ydr*. I *Num 11, 18* byttes *sanctificamini* ut med *Hvgiz þier*. *Stjórn II* tar bort det som har med folkets helligelse å gjøre. I *Ex 19, 6* forkynner Herren at folket skal være et: *kennímannlígt ríki ok í heilagt lan*. Oversetteren utelater premissene for dette, slik de er beskrevet i *Vulgata*: *si ergo auderitis vocem meam et custodieritis pactum meum*.

2. Innholdsendringer

I *Ex 21, 28* i *Vulgata* frikjennes eieren av en okse som stanger en person til døde, men i *Stjórn II* legger oversetteren inn en forutsetning for å frikjenne eieren, nemlig *ef hann úísse eigi at gridungrínn var ygr*.

3. Tydeliggjøring

I *Ex 21, 34* understreker oversetteren ved en addisjon at den mannen som har laget en usikret brønn, skal erstatte det dyret som har falt oppi og druknet: *en hann skal gíallda naut fyrir naut*. I *Ex 20, 22* bruker *Vulgata* ordet *vidistis* om folkets sanseoppfatning av Herrens tale. Oversetteren har satt inn *heyrdu* for å beskrive folkets sanseopplevelse av gudstalen.

4. Forenkling

I *Ex 23, 15a – 16* forenkles *Vulgatas sollemnitate azymorum* til *Paska fagnad* og *sollemnitate messis primitivorum* til *Adra hatíd*. Oversetteren forenkler den religiøse terminologien.

Beskrivelse av den menneskelige talen

Talestoffet som er tillagt mennesker, består av 154 vers. Forekomsten av addisjoner er på 19, som utgjør 0, 12 endringer per vers. Forekomsten av reduksjoner er på 24, som utgjør 0, 16 endringer per vers. Det finnes 30 andre endringer, som utgjør 0, 19 endringer per vers. I de 154 vers som inneholder menneskelig tale, utgjør 73 endringer 0, 47 endringer per vers. Det finnes færrest addisjoner, flere reduksjoner og flest andre endringer. 195 forekomster av ordrett oversettelse utgjør 1, 27 forekomster per vers. Forekomsten på 2 av nøyaktig oversettelse utgjør 0, 01 forekomster per vers. Forekomsten av fri oversettelse utgjør også 0, 01 forekomster per vers. Ordrett oversettelse dominerer.

Endringer i mennesketalen

Bruken av addisjoner, reduksjoner og andre endringer i mennesketalen kan deles inn i følgende kategorier:

1. Endringer av teologisk betydning

I *Deut 28, 14* legger oversetteren til en setning som klargjør konsekvensen av å lyde Herren: *þa mun sía blezan oll yfir þic koma*. I *Deut 28, 45* bytter oversetteren ut *Vulgatas caerimonias* med *astgíafi*.

2. Innholdsendringer

I *Deut 33, 5* fremstiller oversetteren Loven som det som skal styre folket ved å si at: *þat laugmal mvn uera med hínun ríettlatazta*, mens *Vulgata* taler om at en konge skal være leder for folket. I *Deut 28, 8* endrer oversetteren den latinske teksten om det lovede landet: *in terra quam acceperis* til *á þeirí iordu erþu byggvir á*. I *Deut 33, 22* endrer oversetteren *Vulgatas catulus leonis* til *huelpr hins o arga dyrs*.

3. Tydeliggjøring

I *Deut 31, 3* betoner oversetteren at Josva har sitt oppdrag og sin autoritet fra Herren ved å si: *þuiat gud hefir honum þat ualld gefit*. I *Num 11, 15* gjør oversetteren teksten mertydelig ved å sette inn *drottinn* to ganger og ved å bruke *at þu drepir mic* istedenfor *ut interficias me*.

4. Forenkling

I *Num 11, 12* forenkler oversetteren den latinske teksten ved å utelate opplysningen om ammen: *sicut portare solet nutrix infantulum*.

Sammenligning av oversettelsesstrategier i gudstale og i mennesketale

I de 160 vers som inneholder guddommelig tale, utgjør 102 endringer 0, 63 endringer per vers. 189 forekomster av ordrett oversettelse i gudstalen utgjør 1, 17 forekomster per vers. I de 154 vers som inneholder menneskelig tale, utgjør 73 endringer 0, 47 endringer per vers. 195 forekomster av ordrett oversettelse i menneskelig tale utgjør 1, 27 forekomster per vers. Det finnes 0, 16 færre endringer per vers i mennesketalen enn i gudstalen. Det finnes 0, 10 flere forekomster av ordrett oversettelse per vers i mennesketalen enn i gudstalen.

Oversetteren bruker oversettelsesstrategiene til følgende:

Endringer i gudstalen	Endringer i mennesketalen
Endringer av teologisk betydning Innholdsending Tydeliggjøring Forenkling	Endringer av teologisk betydning Innholdsending Tydeliggjøring Forenkling

Beskrivelse av oversettelsesstrategiene i *Parcevals saga* og i *Stjórn II*.

Vulgata-teksten som ligger til grunn for *Stjórn II*, er et forelegg med stor auctoritas som Guds ord. Min hypotese er at dette fører til en mer tekstnær oversettelse enn av verdslige forelegg. Jeg har derfor sammenlignet *Stjórn II* med en norrøn oversettelse av en verdslig tekst, riddersagaen *Parcevals saga*.

Muligheter for å sammenligne *Stjórn II* og *Parcevals saga*

Både Marti og jeg har brukt Tourys teorier om oversettelse som utgangspunkt og Chestermans tanker om oversettelsesstrategier som metodisk tilnærming. Det gjør det enkelt å sammenligne våre funn. Det er også likhet i våre problemstillinger. Marti har stilt to spørsmål som hun ønsket å undersøke:

Does a detailed analysis of an Old Norse riddarasaga in relation to its Old French source reveal an underlying programme?

Can trends in the way a riddarasaga renders its model give us an indication of the translator's comprehension to the source text? (Marti 2010: 4-5)

De to oversettelsene er fra omtrent samme tid. *Stjórn II* ble oversatt i første halvdel av 1200-tallet, mens *Parcevals saga* er oversatt i Håkon Håkonssons regjeringstid, fra 1217 til 1263. Sjangermessig er de to oversettelsene forskjellige. *Stjórn II* er en religiøs tekst, en oversettelse av de historiske bøker i Moseloven, fra *Exodus 19* til *Deuteronomium 34*. Jeg antar at formålet må ha vært av religiøs karakter. *Parcevals saga* er en riddersaga som ifølge Marti skulle gi Håkon Håkonssons hird en innføring i høviske idealer, holdninger og adferd. (2010: 222-224) Det innebærer at de to verkene har hatt forskjellig formål, bruk og funksjon i målkulturen. Men tematisk er det en forbindelse ved at *Parcevals saga* inneholder en del religiøst stoff. Det vil derfor være mulig å sammenligne oversettelsen av det religiøse stoffet i riddersagaen med *Stjórn II*. Selv om de to tekstene representerer to forskjellige litterære sjangre, vil det som vi sammenligner, være det samme, nemlig oversettelsesstrategier. Disse momentene til sammen skulle tilsi at det vil være mulig å finne ut noe om forskjeller i strategier.

Martis funn i *Parcevals saga*

Marti har sammenlignet *Parcevals saga* med den franske versromanen *Le Conte du Graal* ut fra tekstenes fremstilling av temaene *kongedømme*, *ridderskap* og *religion*. Hun fant ut at ca. en halvpart av det tekstmaterialet som omhandlet kongedømme, kunne regnes som ordrett oversettelse eller parafrase. Når det gjelder temaet ridderskap, var mindre enn en tredel like nøyaktig oversatt. I forbindelse med temaet religion var ordrett oversettelse og parafrase så godt som fraværende. To oversettelsesstrategier opptrer hyppig: *informasjonsendring* og *endring av vektlegging*.

I fremstillingen av kongedømmet blir kong Arthurs hoff endret til en tradisjonell hird. Kongen gjennomgår også en endring til å bli den som deler ut både materielle og immaterielle

gaver til hunden. Når det gjelder ridderskap, blir det mindre fokus på ridderens utrustning, men mer vekt på hans mot i dueller og kamp. I fremstillingen av religion utelates religiøse formularer, og det legges lite vekt på de institusjonelle sider ved religionen, som f. eks. bønn og det å gå til messe.

Marti peker på at endringene fra fransk versroman til norrøn riddersaga innebærer bevisste grep fra oversetterens side. Selv om han oversetter svært nøye, har han også betydelig innsikt i behovene og forventningene til sitt publikum. Han unngår gjentakelser og emner som vil være vanskelige å forstå for et norrønt publikum. Han forklarer, tolker og tilpasser teksten og slik gjør den lettere tilgjengelig. (2010: 220-221) Ikke alle endringer skyldes oversetterens *bevisste* arbeid med å tilpasse oversettelsen, men også hans *ubevisste* tilpasning til målkulturens krav og behov, f. eks. når han utelater mye religiøst stoff.

Marti er opptatt av forholdet mellom oversetter og avskriver og mener at det nesten er umulig å skille mellom endringer utført av oversetter og senere avskrivere. Men hun mener at metodiske endringer stort sett må tilskrives oversetteren. Oversetteren har en bevisst holdning til kildeteksten, han ønsker både å gjengi kildeteksten nøyaktig, men også gjøre den tilgjengelig og forståelig for sitt publikum. Marti hevder at når oversetteren har hatt et ønske om å gi publikum en innføring i høviske idealer, holdninger og adferd, viser det at det har ligget et bevisst didaktisk program bak oversettelsen. (2010: 222-224)

Ordrett oversettelse og parafrase

I *Parcevals saga* finnes det en *variasjon* i bruken av ordrett oversettelse og parafrase. Ca. en halvpart av det tekstmaterialet som omhandler *kongedømme*, kan regnes som ordrett oversettelse eller parafrase. Når det gjelder temaet ridderskap, er mindre enn en tredel like nøyaktig oversatt. I forbindelse med temaet religion er ordrett oversettelse og parafrase så godt som fraværende. I *Stjórn II* brukes ordrett, nøyaktig og fri oversettelse slik i mitt materiale i episk tekst og i direkte tale. Jeg viser først forekomstene i hvert av de tre utsnitt for å vise den innbyrdes variasjon og deretter i hele materialet.

Exodus 19 - 24

Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Forekomster per vers		Forekomster	Forekomster per vers
Ordrett oversettelse	42	1, 20	Ordrett oversettelse	145	1, 12
Nøyaktig oversettelse	1	0, 03	Nøyaktig oversettelse	3	0, 02
Fri oversettelse	0	0	Fri oversettelse	3	0, 02
Antall vers	35		Antall vers	129	

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i episk tekst

I episk tekst finnes 1, 20 forekomster per vers av ordrett oversettelse, 0, 03 forekomster av nøyaktig oversettelse og ingen forekomst av fri oversettelse.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i direkte tale

I direkte tale er fordelingen slik: 1, 12 forekomster av ordrett oversettelse per vers, 0, 02 forekomster av nøyaktig oversettelse per vers og 0, 02 forekomster av fri oversettelse per vers. I både episk tekst og direkte tale dominerer ordrett oversettelse i forhold til nøyaktig og fri oversettelse. Forekomsten av ordrett oversettelse er større i episk tekst enn i direkte tale.

Numeri 10 - 14

Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Forekomster per vers		Forekomster	Forekomster per vers
Ordrett oversettelse	93	0, 95	Ordrett oversettelse	93	1, 18
Nøyaktig oversettelse	6	0, 06	Nøyaktig oversettelse	7	0, 09
Fri oversettelse	17	0, 17	Fri oversettelse	1	0, 01
Antall vers	98		Antall vers	79	

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i episk tekst

I episk tekst finnes 0, 95 forekomster per vers av ordrett oversettelse, 0, 06 forekomster av nøyaktig oversettelse og 0, 17 forekomster av fri oversettelse.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i direkte tale

I direkte tale er fordelingen slik: 1, 18 forekomster av ordrett oversettelse per vers, 0, 09 forekomster av nøyaktig oversettelse per vers og 0, 01 forekomster av fri oversettelse per vers. I både episk tekst og direkte tale dominerer ordrett oversettelse i forhold til nøyaktig og fri oversettelse. Forekomsten av ordrett oversettelse er større i direkte tale enn i episk tekst.

Deuteronomium 28 – 34

Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Forekomster per vers		Forekomster	Forekomster per vers
Ordrett oversettelse	41	1, 46	Ordrett oversettelse	139	1, 31
Nøyaktig oversettelse	0	0	Nøyaktig oversettelse	0	0
Fri oversettelse	2	0, 07	Fri oversettelse	1	0, 01
Antall vers	28		Antall vers	106	

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i episk tekst

I utsnittets 28 vers finnes det 41 forekomster av ordrett oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 1, 46 per vers. Det finnes ingen forekomst av nøyaktig oversettelse. Utsnittet inneholder 2 forekomster av fri oversettelse, som utgjør 0, 07 endringer per vers. Ordrett oversettelse dominerer. Forekomsten av fri oversettelse er lavere enn i annet utsnitt.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i direkte tale

I utsnittets 106 vers finnes det 139 forekomster av ordrett oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 1, 31 per vers. Det finnes ingen forekomst av nøyaktig oversettelse. Utsnittet inneholder 1 forekomst av fri oversettelse, som utgjør 0, 01 endringer per vers. I både episk

tekst og direkte tale dominerer ordrett oversettelse i forhold til nøyaktig og fri oversettelse. Forekomsten av ordrett oversettelse er større i episk tekst enn i direkte tale.

Samlet oversikt

Exodus 19 – 24, Numeri 10 – 14 og Deuteronomium 28 - 34

Episk tekst			Direkte tale		
	Forekomster	Forekomster per vers		Forekomster	Forekomster per vers
Ordrett oversettelse	176	1, 09	Ordrett oversettelse	377	1, 20
Nøyaktig oversettelse	7	0, 04	Nøyaktig oversettelse	10	0, 03
Fri oversettelse	19	0, 12	Fri oversettelse	5	0, 02
Antall vers	161		Antall vers	314	

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i episk tekst

Ordrett oversettelse dominerer, i 161 vers finnes det 176 forekomster av ordrett oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 1, 09 per vers. Det finnes 7 forekomster av nøyaktig oversettelse, noe som utgjør 0, 04 forekomster per vers. 19 forekomster av fri oversettelse utgjør 0, 12 forekomster per vers. Til sammen utgjør nøyaktig og fri oversettelse 0, 16 forekomster per vers av episk tekst.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i direkte tale

Ordrett oversettelse dominerer, i 314 vers finnes det 377 forekomster av ordrett oversettelse, noe som utgjør en forekomst på 1, 20 per vers i direkte tale. Det finnes 10 forekomster av nøyaktig oversettelse, noe som utgjør 0, 03 forekomster per vers, og 5 forekomster av fri oversettelse, som utgjør 0, 02 forekomster per vers. Til sammen utgjør nøyaktig og fri oversettelse 0, 05 forekomster per vers av direkte tale. Både i episk tekst og direkte tale dominerer ordrett oversettelse i forhold til nøyaktig og fri. Forekomsten av ordrett oversettelse er større i direkte tale enn i episk tekst.

Andre oversettelsesstrategier

To oversettelsesstrategier opptrer hyppig i *Parcevals saga*: *informasjonsendring og endring av vektlegging*. I *Stjórn II* er det også *informasjonsendring og endring av vektlegging* som er hyppigst brukt, i tillegg finnes det noen eksempler på *skjemaendringer*. I fremstillingen av kongedømmet i *Parcevals saga* blir kong Arthurs hoff endret til en tradisjonell hird. Marti hevder at oversetteren har ønsket å fremstille hoffet på en slik måte at det var gjenkjennelig for den norrøne målkulturen. Kongen gjennomgår også en endring til å bli den som deler ut gaver til folkene i sin hird, f. eks. rustninger. Likeså kan kongen opphøye folk og slik sørge for at de får mer ære. Slik knyttes fremstillingen av kongen til norrøne idealer om kongemakten. Marti viser at disse endringene i fremstillingen av kongedømmet underbygger tanken om at introduksjonen av europeisk høvisk litteratur i det norske hoffmiljøet har vært formålet med oversettelsen.

I *Stjórn II* ser vi følgende:

Oversetteren betoner Moses' rolle som leder for jødefolket og som mellommann mellom Herren og folket i større grad enn *Vulgata*. Dette gjelder i særlig grad i forbindelse med åpenbaringen på Sinai og overleveringen av Loven til folket. I *Ex 19, 7* understreker addisjonen *vit hann* at Moses blir fremstilt som mellommann mellom Herren og folket. I *Ex 24, 7* knyttes Moses til Loven ved at oversetteren legger til *þa er hann hafdi ritat*. Addisjonen i *Num 14, 20* understreker at Herren talte direkte til Moses: *vit Moysen*. I *Num 11, 28* blir en mann presentert på en måte som minner om norrøn fortellertradisjon, slik vi finner den i islandske sagaer: *Þa tok sa madr til orða || er jósue het.hann uar nunns son*

Når det gjelder ridderskap i *Parcevals saga*, peker Marti på at det blir det mindre fokus på ridderens utrustning, spesielt lanser, og hans behov for hjelp til å komme inn i rustningen, men mer vekt på hans mot i dueller og kamp. Det er ikke lett å finne eksempler fra *Stjórn II* som tematisk representerer paralleller til ridderskap i *Parcevals saga*. I fremstillingen av *religion* i *Parcevals saga* utelates religiøse formularer, og det legges lite vekt på de institusjonelle sider ved religionen, som f. eks. bønn, besøk til steder hvor det foregår tilbedelse, og det å gå til messe.

I *Stjórn II* ser vi følgende:

I *Num 11, 18* bytter oversetteren ut *Vulgatas sanctificamini cras* med *Hvgiz þier*. Helligelsen av folket blir endret her. I *Num 14, 24* blir *alio spiritu* endret til *helgum annda*. I *Ex 23, 15a* –

16 forenkles *Vulgatas sollemnitatem azymorum* til *Paska fagnad* og *sollemnitatem messis primitivorum* til *Adra hatíd*.

Kapittel 6 Drøfting og tolkning

Problemstillingen under arbeidet med *Stjórn II* har vært om der er egne retningslinjer for oversettelse av bibeltekst i middelalderen. Strukturen i kapitlet blir da slik:

Drøfting av oversettelsesstrategiene

Drøfting av *bruken* av oversettelsesstrategiene

Drøfting av oversettelsesstrategiene i gudstale og mennesketale

Drøfting av oversettelsesstrategiene i *Parcevals saga* og *Stjórn II*

Drøfting av oversettelsesstrategiene

Forekomsten av addisjoner, reduksjoner og andre endringer i det første utsnittet fra *Exodus 19* – 24 utgjør 0, 94 endringer per vers i episk tekst og 0, 50 endringer i direkte tale.

Forekomsten av addisjoner, reduksjoner og andre endringer i annet utsnitt fra *Numeri 10 - 14* utgjør 0, 86 endringer per vers i episk tekst og 0, 72 endringer i direkte tale.

Forekomsten av addisjoner, reduksjoner og andre endringer i tredje utsnitt fra *Deuteronomium* utgjør 0, 57 endringer per vers i episk tekst og 0, 50 endringer i direkte tale.

I hvert utsnitt er det flere forekomster i episk tekst enn i direkte tale. Det finnes en viss variasjon: forskjellen er størst i *Exodus* og minst i *Deuteronomium*.

I episk tekst i *Exodus 19* – 24 er det færrest addisjoner, flere reduksjoner og flest andre endringer. I direkte tale er det færrest addisjoner, flere andre endringer og flest reduksjoner.

I episk tekst i *Numeri 10* – 14 er det færrest reduksjoner, flere addisjoner og flest andre endringer. I direkte tale er det færrest reduksjoner, flere addisjoner og flest andre endringer.

I episk tekst i *Deuteronomium 28* – 34 er det færrest addisjoner, flere andre endringer og flest reduksjoner. I direkte tale er det færrest addisjoner, flere reduksjoner og flest andre endringer.

Det innbyrdes antall forekomster av addisjoner, reduksjoner og andre endringer varierer i alle utsnittene både i episk tekst og direkte tale.

Ordrett oversettelse i *Exodus 19* – 24 utgjør 1, 20 forekomster per vers i episk tekst og 1, 12 forekomster i direkte tale.

I *Numeri 10 – 14* utgjør ordrett oversettelse 0, 95 forekomster per vers i episk tekst og 1, 18 forekomster i direkte tale.

I *Deuteronomium 28 – 34* utgjør ordrett oversettelse 1, 46 forekomster per vers i episk tekst og 1, 31 forekomster i direkte tale.

I alle utsnittene er forekomstene av nøyaktig og fri oversettelse små.

I *Exodus 19 – 24* utgjør ordrett oversettelse 1, 20 forekomster per vers og addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 94 forekomster per vers i episk tekst. I direkte tale er forekomstene henholdsvis 1, 12 og 0, 50 per vers.

I *Numeri 10 – 14* utgjør ordrett oversettelse 0, 95 forekomster per vers og addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 86 forekomster per vers i episk tekst. I direkte tale er forekomstene henholdsvis 1, 18 og 0, 72 per vers.

I *Deuteronomium 28 – 34* utgjør ordrett oversettelse 1, 46 forekomster per vers og addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 57 forekomster per vers i episk tekst. I direkte tale er forekomstene henholdsvis 1, 31 og 0, 50 per vers.

Forekomster i hele materialet

Forekomsten av addisjoner, reduksjoner og andre endringer i hele materialet utgjør 0, 83 endringer per vers i episk tekst og 0, 55 endringer i direkte tale.

I episk tekst er det færrest addisjoner, flere reduksjoner og flest andre endringer. I direkte tale er det også færrest addisjoner, flere reduksjoner og flest andre endringer.

I hele materialet utgjør ordrett oversettelse 1, 09 forekomster per vers i episk tekst og 1, 20 forekomster i direkte tale.

I hele materialet utgjør ordrett oversettelse 1, 09 forekomster per vers, og addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør 0, 83 forekomster per vers i episk tekst. I direkte tale er forekomstene henholdsvis 1, 20 og 0, 55 per vers.

I alle utsnitt og i hele materialet er forekomsten av ordrett oversettelse større enn det samlede antall addisjoner, reduksjoner og andre endringer både i episk tekst og i direkte tale. Ordrett oversettelse er den mest brukte oversettelsesstrategien i begge tekstkategorier. Dette tyder på at oversetteren har ønsket en tekstnær oversettelse.

I alle utsnittene og i hele materialet er forekomstene av addisjoner, reduksjoner og andre endringer større i episk tekst enn i direkte tale. Disse oversettelsesstrategiene er brukt mer i episk tekst enn i direkte tale. Dette tyder på at oversetteren behandler episk tekst på en annen måte enn direkte tale. Den direkte talen er mer tekstnært oversatt. Jeg antar at direkte tale har større auctoritas enn episk tekst. Min hypotese om at direkte tale er mer tekstnært oversatt enn episk tekst er bekreftet.

Dette samsvarer med funn hos Astås og Pettersson om at direkte tale oversettes mer tekstnært enn narrative avsnitt. I det islandske litterære miljøet i middelalderen var det trolig en innarbeidet konvensjon å gjengi direkte tale mer tekstnært enn episk tekst. Vi kjenner ikke til årsakene til denne praksisen. Det kan ha noe å gjøre med at det talte ord representerer personen som taler, på den beste måte og at ordene best uttrykker en persons identitet og personlighet. Ofte vil replikkene være bærer av den indre spenningen i en tekst, f. eks. i islendingesagaer, selv om det også er mye ytre spenning. Gjennom den ytre, objektive fremstillingen av personene blir replikker og tale veien til personenes indre.

Direkte tale i innsamlingen av folketradisjon på 1800-tallet

Under nasjonsbyggingen på 1800-tallet ble norsk folketradisjon samlet inn bl. a. av Jørgen Moe, Peter Christen Asbjørnsen, Olea Crøger og Magnus Brostrup Landstad.

Landstad samlet folkeviser, sagn, lokale ættesagaer og noen eventyr fra Telemark. I sagnene gjengir han en del av replikkene på vest-telemarksdialekt, mens de narrative delene er gjengitt på dansk-norsk. Innsamlerne mente at hovedinnholdet i folketradisjonen var best bevart og ble best uttrykt i replikkene, gjennom dem kom man nær teksten. (Baklid 2012: 83-85)

Asbjørnsen bruker ofte informantenes dialekt i direkte tale i sine sagn, f. eks. i *En Nat i Nordmarken* (1845), mens den episke teksten er skrevet på dansk-norsk språk.

Asbjørnsen og Moe var svært nøye med å skrive replikkene i eventyrene ordrett ned slik de ble fortalt av informantene. Replikkene ble ordrett gjengitt i eventyrene, ofte på dialekt, mer nøyaktig enn gjengivelsen av den narrative delen. Det viktigste innholdet var å finne i replikkene. (Hodne 1982: 54-55)

Dette kan tyde på at det finnes en ubrutt linje fra gjengivelsen av direkte tale på 1200-tallet i norrøne oversettelser til gjengivelsen av direkte tale i den innsamlede folketradisjon på 1800-tallet.

Drøfting av bruken av oversettelsesstrategiene

Jeg har diskutert hva det gjør med oversettelsen at addisjoner, reduksjoner og andre endringer brukes. Videre har jeg diskutert om disse oversettelsesstrategiene brukes på ulike måter i episk tekst og i direkte tale.

Oversettelsesstrategier i episk tekst

Addisjoner

Addisjoner brukes til å betone Moses' rolle som leder for israelsfolket og som mellommann mellom Gud og folket i større grad enn *Vulgata*. Denne rollen viser seg særlig tydelig i forbindelse med åpenbaringen og paktsslutningen på Sinai. Moses knyttes til Loven ved at det sies at han hadde skrevet den. Moses-skikkelsen trer sterkt frem.

Det kan være forskjellige årsaker til at Moses får en mer fremtredende plass i *Stjórn II* enn i *Vulgata*. Oversetteren kan ha ønsket å betone hans lederposisjon ut fra et teologisk perspektiv, for å understreke hvor viktig den religiøse lederen for et folk var. En annen grunn kan være at oversetteren ønsket å fremstille Moses på en måte som ga gjenkjennelse i målkulturen, hvor lederidealet var knyttet til mot, styrke og innflytelse. Dette kunne også knytte fremstillingen av Moses nærmere til hvordan norrøn fortellertradisjon i islendingesagaene fremstilte hovedpersonene. Oversetteren kunne finne støtte i disse sagaene for hvordan det ville være mulig å fremstille Moses.

I episk tekst legges det til faktaopplysninger som ikke finnes i forelegget, f. eks. at sønnene til Gersjon og Merari var lærde menn. Dette gjør oversettelsen mer informativ og tydelig enn forelegget. Addisjon nyttes for å markere at det er slutt på direkte tale og også når stedet for handlingen i fortellingen endres. Overganger markeres tydeligere enn i forelegget. Det forekommer addisjoner av adjektiv i faste uttrykk som i *allmektig* Gud. Oversettelsen betoner Guds allmakt i større grad enn forelegget.

Reduksjoner

Oversettelsen utelater opplysninger som er nevnt i teksten tidligere. Mange stedsnavn utelates og også særiskraelittiske trekk, uinteressante og irrelevante opplysninger. Dette forenkler fremstillingen i forhold til foreleggets tekst.

Andre endringer

Også ved hjelp av andre endringer understreker oversetteren Moses' gudfryktighet og lydighet. Oversetteren bruker både addisjoner og andre endringer for å endre bildet av Moses i forhold til *Vulgata*. Oversetteren endrer også konsekvent det som har med helligelsen av

folket å gjøre. Både her og i fremstillingen av Moses har oversetteren endret på den teologiske profil i forhold til *Vulgata*. I *Num 11, 28* blir en mann presentert på en måte som minner om fortellertradisjon: *Þa tok sa madr til orða || er jósue het. hann uar nunns son.* Når oversetteren bruker sjangertrekk fra islendingesagaene, kan det være for å skape gjenkjennelse med kjent samtidig fortellertradisjon.

Oversettelsesstrategier i direkte tale

Addisjoner

Addisjonen i *Ex 20, 24* vektlegger at folket bare skal dyrke Herren og ikke andre guder. Den inneholder et sitat fra *Ex 6, 3*. Dette er en vanlig tanke i *Pentateuken*, men oversettelsen understreker den ytterligere i forhold til *Vulgata*. Oversettelsen forklarer verdien av fremmede penger, understreker at målet med ørkenvandringen er å nå det lovede land og tydeliggjør konsekvensen av å ikke adlyde Guds bud. Oversettelsen har også addisjoner i faste uttrykk, f. eks. et personlig pronomen som legges til et substantiv: *þu drottin*. I *Ex 20, 22* legges til et *heyrdur* om folkets sanseopplevelse av Herrens tale. Dette oppleves mer naturlig enn å bruke *Vulgatas vidistis*. Teksten blir mer detaljrik, tydelig og forklarende enn *Vulgata*.

Reduksjoner

Oversettelsen korter ned *Vulgatas* fremstilling av to offertyper til én type. Dette forenkler fremstillingen. Flere steder blir teksten forenklet i forhold til *Vulgata* ved at bare hovedinnholdet gjengis og detaljer tas bort.

Andre endringer

Episk tekst blir endret til direkte tale. Endringer av teologisk betydning gjøres når oversettelsen bytter ut helligelsen av folket med et annet tekstinnehold. Oversetteren forenkler den religiøse terminologien ved å innføre norrøne betegnelsene på de religiøse høytider. Det blir også tydeliggjort at Moses skal dø i *Deut 31, 2*. I *Deut 33, 5* endrer oversetteren tekstinneholdet når han skriver at det er Loven skal være blant folket og ikke en konge som *Vulgata* sier.

Sammenligning av bruken av oversettelsesstrategier i episk tekst og direkte tale

Følgende skjema viser en *forenklet oversikt* over hva oversetteren bruker addisjoner, reduksjoner og andre endringer til både i episk tekst og i direkte tale:

Episk tekst	Direkte tale
Addisjoner	Addisjoner
Tydeliggjøring	Tydeliggjøring
Reduksjoner	Reduksjoner
Forenkling	Forenkling
Andre endringer	Andre endringer
Tydeliggjøring Innholdsending	Tydeliggjøring Innholdsending Forenkling

Addisjoner og andre endringer brukes til tydeliggjøring. Reduksjoner brukes til forenkling. Andre endringer brukes til innholdsending. Den eneste forskjellen er at i direkte tale brukes andre endringer også for å oppnå forenkling. Bruken av strategiene tyder på at oversetteren tilrettelegger teksten for målkulturen. Funnene tyder på at oversettelsesstrategiene brukes til å oppnå det samme i både episk tekst og i direkte tale. Men forekomsten av oversettelsesstrategier er større i episk tekst enn i direkte tale.

Drøfting av oversettelsesstrategiene i gudstale og mennesketale

Gudstale og mennesketale

Jeg har undersøkt om den direkte tale som er lagt i Guds munn, og den talen som er lagt i menneskers munn, er forskjellig oversatt. Ut fra min hypotese forventet jeg at gudstalen var mer tekstnært oversatt enn mennesketalen i partiene med direkte tale, fordi jeg antok at den guddommelige talen hadde større auctoritas enn den menneskelige. Jeg har gruppert den direkte talen i to typer: gudstale og menneskelig tale, og talt opp addisjoner, reduksjoner og andre endringer, samt ordrett, nøyaktig og fri oversettelse i hver gruppe. Videre har jeg undersøkt bruken av oversettelsesstrategier i de to kategoriene.

Oversetteren bruker oversettelsesstrategiene til følgende:

Endringer i gudstalen	Endringer i mennesketalen
Endringer av teologisk betydning Innholdsending Tydeliggjøring Forenkling	Endringer av teologisk betydning Innholdsending Tydeliggjøring Forenkling

Oversettelsesstrategiene brukes til det samme både i gudstale og i mennesketale. Oversetteren behandler begge kategoriene likt, men i forskjellig omfang. Det gjøres flere endringer i gudstalen enn i den menneskelige tale.

Slik ble fordelingen i mine tre utsnitt:

I de 160 vers som inneholder guddommelig tale, utgjør 102 endringer 0, 63 endringer per vers. 189 forekomster av ordrett oversettelse i gudstalen utgjør 1, 17 forekomster per vers. I de 154 vers som inneholder menneskelig tale, utgjør 73 endringer 0, 47 endringer per vers. 195 forekomster av ordrett oversettelse i menneskelig tale utgjør 1, 27 forekomster per vers. Det finnes 0, 16 færre endringer per vers i mennesketalen enn i gudstalen. Det finnes 0, 10 flere forekomster av ordrett oversettelse per vers i mennesketalen enn i gudstalen.

Forskjellen er så liten at den ikke er signifikant. Min hypotese om at gudstalen ville være mer tekstnært oversatt, er ikke bekreftet. Forskjellen i bruk av oversettelsesstrategier ligger altså ikke i gudstale kontra mennesketale, men i episk fremstilling kontra direkte tale.

Drøfting av oversettelsesstrategiene i *Parcevals saga* og *Stjórn II*

Min hypotese har vært at norrøn bibeloversettelse fra *Vulgata* som har stor auctoritas som Guds ord, blir mer tekstnært oversatt enn verdslige tekster. Derfor har jeg sammenlignet oversettelsesstrategiene i *Parcevals saga* med *Stjórn II*.

Ordrett oversettelse og parafrase

I den delen av Martis materiale som omhandler kongedømme, regnes en halvpart av teksten som ordrett oversettelse eller parafrase. I materialet som omhandler ridderskap, var mindre enn en tredel ordrett oversettelse eller parafrase, og i materialet med temaet religion var disse oversettelsesstrategiene så godt som fraværende. I *Parcevals saga* finnes det en *variasjon* i bruken av ordrett oversettelse og parafrase: en halvpart, en tredel og nesten ingen forekomster. Dette passer godt med Tourys definisjon av en oversettelse som “*an object which is characterized by its very **variability**: difference across cultures, variation within a culture and change over time.*” (1995: 31) Det typiske ved en oversettelse er altså *variasjon*.

Toury legger videre vekt på den betydning kulturen som oversettelsen er laget i, har på oversettelsen. Oversettelse lages i en bestemt kultur, og den funksjon oversettelsen skal ha i denne kulturen, er viktig for hvordan oversettelsen blir. Målkulturen vil ha en avgjørende innvirkning på hva som blir oversatt og hva som blir utelatt. Den funksjon som oversettelsen skal ha, påvirker de strategiene som brukes under produksjonen av målteksten. Siden tekstene om kongedømme har størst forekomst av ordrett oversettelse og parafrase, antar jeg at dette

temaet er det viktigste i *Parcevals saga*, deretter ridderskap som det nest viktigste og religion som det minst viktige. Jo viktigere et tema i teksten blir vurdert, jo mer tekstnært vil det være oversatt. Viktigheten henger sammen med oversettelsens formål. Marti mener at formålet med *Parcevals saga* var både å underholde medlemmene av Håkon Håkonssons hird og å undervise dem i franske ridderidealer, altså et tosidig formål: underholdning og didaktikk.

Det er ikke mulig å eksakt sammenligne forekomsten av ordrett oversettelse i *Stjórn II* og i *Parcevals saga*, fordi Marti har oppgitt forekomsten som en viss del av en helhet, mens jeg har målt forekomsten per vers. I *Stjórn II* finnes det en viss variasjon i forekomsten av ordrett oversettelse i mine tre utsnitt, men den er svært liten i forhold til variasjonen i *Parcevals saga*. I *Stjórn II* er forekomsten av ordrett oversettelse overveiende stabil gjennom hele materialet. Men sammenligningen viser likevel at i begge verk er ordrett oversettelse en viktig oversettelsesstrategi. Det tyder på at begge oversettelsene er tekstnært oversatt.

Andre oversettelsesstrategier

To oversettelsesstrategier opptrer hyppig i *Parcevals saga*: informasjonsendring og endring av vektlegging. I *Stjórn II* er informasjonsendring og trykkendring hyppigst brukt, i tillegg finnes det noen eksempler på skjemaendringer. I *Parcevals saga* blir kong Arthurs hoff endret til en tradisjonell hird. Hoffet blir fremstilt på en slik måte at det var gjenkjennelig for den norrøne målkulturen. Kongen gjennomgår også en endring til å bli den som deler ut gaver til folkene i sin hird, f. eks. rustninger. Likeså kan kongen opphøye folk og slik sørge for at de får mer ære. Slik knyttes fremstillingen av kongen til norrøne idealer om kongemakten. I *Stjórn II* betoner oversetteren Moses' rolle som leder for jødefolket og som mellommann mellom Herren og folket i større grad enn *Vulgata*. Dette gjelder i særlig grad i forbindelse med åpenbaringen på Sinai og overleveringen av Loven til folket.

Både kong Arthur og Moses blir fremstilt på en modifisert måte i forhold til foreleggene. I *Num 11, 28* blir en mann presentert på en måte som minner om norrøn fortellertradisjon, slik vi finner den i islandske sagaer: *Þa tok sa madr til orða || er jósue het.hann uar nunns son.*

Når det gjelder ridderskap i *Parcevals saga*, peker Marti på at det blir det mindre fokus på ridderens utrustning, spesielt lanser, og hans behov for hjelp til å komme inn i rustningen, men mer vekt på hans mot i dueller og kamp.

Det er ikke lett å finne eksempler fra *Stjórn II* som tematisk representerer paralleller til ridderskap i *Parcevals saga*. I fremstillingen av religion i *Parcevals saga* utelates religiøse

formularer, og det legges lite vekt på de institusjonelle sider ved religionen, som f. eks. bønn, besøk til steder hvor det foregår tilbedelse, og det å gå til messe. I *Stjórn II* blir helligelsen av folket konsekvent tatt bort, *alio spiritu* blir endret til *helgum annda*, og *Vulgatas* fremstilling av de forskjellige høytider blir forenklet.

Marti viser at endringene fra fransk versroman til norrøn riddersaga oppnås ved bevisste grep fra oversetterens side. Selv om oversetteren oversetter nøyaktig, har han også betydelig innsikt i behovene og forventningene til sitt publikum. Han unngår gjentakelser og emner som vil være vanskelige å forstå for et norrønt publikum. Han forklarer, tolker og tilpasser teksten og gjør den slik lettere tilgjengelig. (2010: 220-221) Jeg har vist hvordan oversetteren av *Stjórn II* oversetter svært mye av kildeteksten ordrett og slik ønsker å være tro mot den, samtidig som han gjør endringer. Denne tilpasningen gjøres ved tydeliggjøring, forenkling, skjemaendringer, innholdsendringer, fortellertekniske endringer, tilknytning til norrøn fortellertradisjon, endringer av teologisk betydning og betoning av Moses som sterk leder.

Begge oversettere ønsker å være tro mot kildeteksten. Det kommer fram i utstrakt bruk av ordrett oversettelse. Formålet med de to oversettelsene er forskjellig, det har vært bestemmende for hva som oversettes ordrett. Det viktige stoffet ut fra oversettelsens formål blir ordrett oversatt. Begge bruker oversettelsesstrategiene informasjonsendring og endring av vektlegging som de viktigste strategiene ved endringer. Begge har også målkulturen for øye og tilpasser teksten til den.

Når det gjelder religiøst stoff, er det en markant forskjell: Dette stoffet er svært viktig i *Stjórn II* og oversettes i stor grad ordrett, mens i *Parcevals saga* er det ikke et viktig stoff, og det er svært lite som er ordrett oversatt. Men også *Stjórn II* gjør endringer på det som har med religion og teologi å gjøre.

Bruken av oversettelsesstrategier synes å være lik i begge verk. De to oversetterne har oversatt hver sitt verk som representerer to forskjellige sjangre, men det ser ut til at de har utøvet sitt "oversettelseshåndtverk" omtrent på samme måte. Det kan se ut som om de har hatt en lik opplæring i oversettelsesfaget. Kan det påvises forskjeller i oversettelsesstrategier mellom verdslig tekst og *Stjórn II*? Svaret er nei. Hypotesen om at bibeltekst oversettes mer tekstnært enn verdslig tekst blir ikke bekreftet.

Kapittel 7 Konklusjon

I denne avhandlingen har jeg undersøkt oversettelsesstrategier i *Stjórn II*, som er en norrøn oversettelse av Mosebøkene i *Det gamle testamentet* og som spenner fra *Exodus 19* til og med *Deuteronomium 34*. *Stjórn II*-teksten finnes på 8 pergamentblad fra 1400-tallet, som er satt inn som et senere tillegg i AM 226 fol mellom *Stjórn I* og *Stjórn III*. *Stjórn II* finnes bare i AM 226 fol. Hele *Stjórn*-materialet omfatter de historiske bøker i GT fra *Genesis* til og med 2. *Kongebok*. *Stjórn* er en samlebetegnelse som betyr styring og refererer til Guds styring av israelsfolket, verden og historien.

Min hovedhypotese har vært at bibelsk materiale har blitt mer tekstnært oversatt enn verdslige tekster. Dette antar jeg skyldes at de latinske foreleggene som tilhører *Vulgata*-tradisjonen, har hatt stor *auctoritas* som Guds ord. Min problemstilling under arbeidet har vært:

Er der egne retningslinjer for oversettelse av bibeltekst i middelalderen?

Som grunnlag for min undersøkelse har jeg valgt ut tre tilfeldige utsnitt på ca. 8 sider hver, fra begynnelsen, midten og slutten av *Stjórn II* i Riksarkivets *Stjórn*-utgave fra 2009. Utsnittene omfatter *Exodus 19 – 24*, *Numeri 10 – 14* og *Deuteronomium 28 – 34*. Dette materialet har jeg sammenlignet med tilsvarende tekst i Weber og Gryson: *BIBLIA SACRA* fra 2010.

Jeg har laget en oversikt over oversettelsesstrategiene addisjoner, reduksjoner, andre endringer, ordrett, nøyaktig og fri oversettelse både i episk tekst og i direkte tale og regnet ut forekomsten av hver enkelt oversettelsesstrategi per vers.

Addisjoner, reduksjoner og andre endringer

Addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør en forekomst på 0, 83 endringer per vers i episk tekst. I direkte tale utgjør forekomsten 0, 55 endringer per vers. Episk tekst inneholder altså 0, 28 flere forekomster per vers enn direkte tale. I *Stjórn II* brukes disse oversettelsesstrategiene i størst omfang i episk tekst, og det er en markert forskjell i forhold til bruken i direkte tale. Den direkte tale er mer tekstnært oversatt enn den episke teksten. Dette er mitt viktigste funn, fordi det viser en markert forskjell i bruken av oversettelsesstrategiene og fordi forskjellen er tallmessig dokumentert.

Flere forskere har påpekt at direkte tale oftere oversettes mer tekstnært enn andre typer tekster. Reidar Astås hevder at *Stjórn* gir en nøyaktig oversettelse av sitater fra andre forfattere ved formelen “segir x” og også av direkte tale av den jødiske Gud. (Pettersson

2009.46) I sin undersøkelse av *Alexanders saga* har Jonatan Pettersson funnet ut at direkte tale er mer tekstnært oversatt enn narrative avsnitt. (Pettersson 2009: 246-247) Mitt funn samsvarer med tilsvarende funn hos Astås og Pettersson. Hypotesen om at direkte tale er mer tekstnært oversatt enn episk tekst er bekreftet.

Ordrett, nøyaktig og fri oversettelse

Ordrett oversettelse er den mest brukte strategien både i episk tekst og i direkte tale. I episk tekst er forekomsten av ordrett oversettelse 1, 09 per vers og i direkte tale 1, 20 per vers. Forskjellen er liten, noe som tyder på at oversetteren har brukt denne oversettelsesstrategien i omtrent samme omfang i begge tekstkategorier. Forekomsten av nøyaktig og fri oversettelse er svært liten i både i episk tekst og i direkte tale, men noe mindre i direkte tale. *Stjórn II* er en tekstnær oversettelse i forhold til *Vulgata*-forelegget. Oversetteren fremstår som trofast tekstformidler, ikke som selvstendig tekstskaper.

Bruken av oversettelsesstrategier

Jeg har undersøkt om det finnes noen forskjeller i anvendelsen av addisjoner, reduksjoner og andre endringer i episk tekst og i direkte tale. Forekomsten av strategiene er større i episk tekst enn i direkte tale, men anvendelsen av dem er ikke forskjellig.

Addisjoner brukes til å tydeliggjøre fremstillingen. Moses blir fremstilt som en sterkere og mer gudfryktig leder enn i *Vulgata*, fremmed pengeverdi blir forklart og slutt på direkte tale og endring av sted markeres.

Reduksjoner brukes til å fjerne tekst som synes unødvendig i den norrøne fremstillingen, f. eks. gjentakelser, en del stedsnavn og særiskraelittiske trekk. Denne strategien forenkler oversettelsen.

Betegnelsen *andre endringer* er et samlebegrep for endringer som ikke er addisjoner eller reduksjoner. Et tekstparti som inneholder et visst teologisk innhold, kan byttes ut med et annet innhold. Videre kan direkte tale bli omgjort til episk fremstilling eller omvendt. Disse endringene brukes til tydeliggjøring av teksten og til endring av innholdet.

Oversettelsesstrategiene brukes på samme måte både i episk tekst og i direkte tale. De brukes for å tilrettelegge teksten for målkulturen.

Gudstale og mennesketale

De partiene i *Stjórn II* som inneholder direkte tale, kan deles i to avhengig av hvem som er den talende: enten Herren eller mennesker, f. eks. Moses, andre personer eller folket. Jeg forventet at den guddommelige talen var mer tekstnært oversatt enn den menneskelige. Jeg grupperte den direkte talen i gudstale og mennesketale og undersøkte forekomsten av oversettelsesstrategier.

Addisjoner, reduksjoner og andre endringer utgjør en forekomst på 0, 63 per vers i gudstalen. I den menneskelige talen er forekomsten på 0, 47 per vers. Ordrett oversettelse i gudstalen utgjør 1, 17 forekomster per vers, og ordrett oversettelse i den menneskelige tale utgjør 1, 27 forekomster per vers. I gudstalen finnes det noe større forekomst av addisjoner, reduksjoner og andre endringer og noen færre forekomster av ordrett oversettelse enn i mennesketalen. Det betyr at den direkte tale som er lagt i Guds munn, er noe mindre tekstnært oversatt enn den talen som er tillagt mennesker. Men forskjellen er liten. Da blir resultatet at det ikke er noen signifikant forskjell på behandlingen av gudstale og mennesketale. Hypotesen om at gudstalen ville være mer tekstnært oversatt enn mennesketalen bekreftes ikke.

Mine funn viser imidlertid at den direkte talen er adskillig mer tekstnært oversatt enn den episke fremstillingen. Det tyder på at skillet ikke går mellom det Gud taler og det mennesker sier, men mellom episk tekst og direkte tale. Jeg antar at den direkte talen er mer tekstnært oversatt fordi den har større auctoritas.

Jeg har også antydnet at det kan finnes en ubrutt linje fra gjengivelsen av direkte tale på 1200-tallet i norrøne oversettelser til gjengivelsen av direkte tale i den innsamlede folketradisjon på 1800-tallet. M.B. Landstad og Asbjørnsen og Moe gjenga replikkene i eventyr og sagn mer tekstnært enn de episke partiene.

Oversettelsesstrategier i bibelsk kontra verdslig tekst

I sammenligningen av oversettelsesstrategier brukt i *Stjórn II* og *Parcevals saga* fant jeg flere fellestrekk. I begge verk er ordrett oversettelse en hyppig brukt strategi. Men i *Parcevals saga* er det en variasjon i bruken av ordrett oversettelse i de forskjellige delene av materialet mens i *Stjórn II* er bruken av ordrett oversettelse mer stabil. Begge verk er tekstnært oversatt. Et annet fellestrekk er at begge verk bruker oversettelsestrategiene informasjonsendring og endring av vektlegging som de viktigste endringsstrategiene.

Sammenligningen viser at det er ingen forskjeller i bruken av oversettelsesstrategier i de to verkene. Bibeltekst og verdslig tekst oversettes på samme måte. Hypotesen om at bibeltekst oversettes mer tekstnært enn verdslig tekst blir ikke bekreftet.

Litteratur

Astås, Reidar. 1989. “Nytt lys over Stjórn II”, *Arkiv för nordisk fililogi* 104: 49 – 72.

_____. 1990. *Stjórn – nytt lys over våre eldste bibeloversettelser*, Det Norske Bibelselskaps skriftserie 2, Oslo.

Baklid, Herleik (red.). 2012. *M.B. Landstad :Skrifter I Sagn Med innledning og kommentarer av Ørnulf Hodne*, Oslo: Novus forlag.

BIBLIA SACRA IUXTA VULGATAM VERSIONEM, Editio quinta, utgitt ved Robert Weber og Roger Gryson. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2010.

Chesterman, Andrew. 1997. *Memes of Translation: The spread of ideas in translation theory*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Jakob Benediktsson. 1994.” Fáein orð um Stjórn II.” Gísli Sigurðsson et alii (eds.):

Sagnáping helgað Jónasi Kristjánssyni sjötugum 10. april 1994: 449-453, Reykjavík.

Fritzner, Johan. 1954-1972. *Ordbog over Det gamle norske Sprog*. 3 bind, uendret opptrykk av 2. utgave. Samt et fjerde bind “Tillegg og rettelser”, red. Seip & Knutsen. Oslo: Juul Møller forlag

Hodne, Ørnulf. 1982. *JØRGEN MOE Folkeminnesamler – dikter – prest*, Oslo: Universitetsforlaget.

Kirby, Ian J. 1986. *BIBLE TRANSLATION IN OLD NORSE*, Publications de la faculté des lettres XXVII, Université de Lausanne, Geneve: Librairie Droz.

Kraggerud, Egil. 1993. *Et pensum i middelalderlatin*, Oslo: Universitetet i Oslo.

KLNM = Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder. Bind I – 22. København: Gyldendal, 1956-1978.

Marti, Suzanne. 2010. *Kingship, Chivalry and Religion in the Perceval Matter: An Analysis of the Old Norse and Middle English Translation of Le Conte du Graal*, Oslo: University of Oslo.

Pettersson, Jonatan. 2009. *Fri översättning i det medeltida Västnorden*, Stockholm: Stockholms universitet.

Seip, Didrik Arup. 1956. “*Stjórn. AM 226 fol. A Norwegian Version of the Old Testament Transcribed in Iceland. With an introduction.* Corpus codicum islandicorum medii aevi vol. 20, utgitt ved Jón Helgason, København: Ejnar Munksgaard.

STJÓRN: Tekst etter håndskriftene DEL I, utgitt ved Reidar Astås, RIKSARKIVET
NORRØNE TEKSTER nr. 8, Oslo, 2009.

Storm, Gustav. 1886. “De norsk-islandske Bibeloversættelser fra 13de og 14de Aarhundrede og Biskop Brandr Jónsson.” *Arkiv för nordisk filologi* 3: 244 – 256.

Svanhildur Óskarsdóttir. 2007. Heroes or Holy People, *Übersetzen im skandinavischen*

Mittelalter, Bd 14, utgitt ved Rudolf Simek, *Studia Mediaevalia Septentrionalia*: 107 – 121, Wien.

Sverrir Tómasson. 2012.”*Stjórn*. Vol. I-II, cli+1324 pp. Riksarkivet. Norrøne tekster nr. 8. Ed. by Reidar Astås. Oslo 2009”, *Maal og Minne* 2: 121 – 128.

Toury, Gideon. 1995. *Descriptive translation studies and beyond*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Unger, Carl Richard. 1862. *Stjórn. Gammelnorsk bibelhistorie fra verdens skabelse til det babyloniske fangenskab*. Christiania: Feilberg & Landmarks forlag.

Wellendorf, Jonas. 2009. *Kristelig visionslitteratur i norrøn tradition*, Bibliotheca nordica, red. Odd Einar Haugen et al, Oslo: Novus forlag.

Wollin, Lars. 1999. “Bibelns makt och språkets frihet.” *Ordets makt och tankens frihet*: 352 – 365, Uppsala.

_____. 2001. “Stjórn och Pentateukparafrasen. Ett samnordiskt dominikanprojekt i högmedeltiden?” *Arkiv för nordisk filologi* 116: 221 – 299.